

”Saaristoon voi tulla muulloinkin kuin kesällä”

**Kulttuurinen ja ekologinen kestävyys Turun saariston matkailun
kehittämisessä**

Karoliina Haapalehto

Pro gradu -tutkielma

Etnologia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteidentutkimuksen laitos

HAAPALEHTO, KAROLIINA: ”Saaristoon voi tulla muulloinkin kuin kesällä” –

Kulttuurinen ja ekologinen kestävyys Turun saariston
matkailun kehittämisessä.

Pro gradu -tutkielma 72s., 2 liites.

Etnologia

Huhtikuu 2021

Tutkielmassani tarkastelen Turun saariston matkailua kestäväen kehityksen näkökulmasta. Pyrin selvittämään, onko saariston matkailua mahdollista kehittää kulttuurisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla. Tutkin saariston matkailun vaikutuksia paikallisiin ihmisiin huomioiden eri toimialojen, paikallisyhteisöjen sekä asukkaiden roolin vastuullisessa matkailutoiminnassa. Tuon myös esille niitä vetovoimatekijöitä, joita matkailijat hakevat Turun saaristosta. Pohdin samalla sitä, miten tästä kokemuksesta saisi tehtyä paremman kaikille osapuolille.

Työni tutkimusaineistona toimivat loppukesästä vuonna 2020 Turun saariston alueella asuvien henkilöiden kanssa tekemäni teemahaastattelut. Yhteensä kahdeksan saaristolaisen haastattelun lisäksi tein asiantuntijahaastattelun Paraisten kaupungin matkailupäällikkö Niina Aitamurron kanssa, jossa tarkoituksena oli saada vastaus tämän hetken matkailun suunnitelmiin Paraisten saaristokaupungin alueella. Käytän metodina tutkimusaineistoni analysointiin kulttuurianalyysiä, jonka avulla pystyn tarkastelemaan haastattelemieni saaristolaisten kokemuksia, tietoja ja arvoja.

Tutkimustulokseni osoittavat, että matkailun määrällinen kasvattaminen kestävästi Turun saaristossa on mahdollista, mutta se vaatii monen eri sidosryhmän huomioimista. Näiden sidosryhmien lisäksi on kuitenkin syytä etsiä muitakin keinoja matkailun kestävyiden parantamiseen, kuten esimerkiksi matkailun tasaamista kaikille vuodenajoille. Sesongin ulkopuolisen matkailun lisääminen ei kuitenkaan ole helppo tai nopea toimenpide, vaan se vaatii muutosta niin matkailijoiden kulutuskäyttäytymisessä kuin palvelutarjonnassakin.

Teen pro graduni Turun kaupungille, jossa tilaajana toimii Turun kaupungin konsernihallinnon johdon tuki/kansainväliset asiat ja vetovoiman vastuualue. Pro graduani tullaan hyödyntämään erityisesti vastuullista saaristomatkailua kehittäessä.

Avainsanat: Matkailu, turismi, saaristomatkailu, saaristo, kestävyys, vastuullisuus, kulttuurianalyysi, kulttuurimatkailu, kaupunkikehitys, haastattelu

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Aiheen esittely ja tutkimuskysymykset	1
1.2 Keskeiset käsitteet	3
1.3 Aikaisempi tutkimus, tutkimuskirjallisuus ja etnografinen tutkimusote	7
2. Tutkimusprosessi	11
2.1 Kulttuurianalyysi	11
2.2 Kenttätyöt	12
2.3 Tutkimuskohteen esittely	17
3. Kestävyys matkailun eri sidosryhmissä	21
3.1 Paikalliset ja ekologinen kestävyys	23
3.2 Matkailuyritykset ja ekologinen kestävyys	25
3.3 Matkailijat ja ekologinen kestävyys	27
4. Kulttuurisesti kestävä saaristomatkailu	29
4.1 Paikallisten osallistaminen matkailun kehittämisessä	29
4.2 Kulttuurin tuotteistaminen	32
5. Miten turismi vaikuttaa saaristolaisten elämään?	36
5.1 Matkailun positiiviset vaikutukset saaristossa	36
5.2 Matkailun tuomat ongelmat saaristossa	38
6. Saariston kestävä kehittäminen	42
6.1 Saariston kantokyky	43
6.2 Matkailun ympärivuotisuus saaristossa	46
7. Miksi mennä saaristoon?	50
7.1 Matkailun motiivit	50
7.2 Vetovoimatekijät	51
7.3 Saariston markkinointi	53
8. Turun saaristo ja COVID-19-pandemian vaikutukset vuonna 2020	56
9. Lopuksi: Kestävän matkailun mahdollisuudet Turun saaristossa	61
9.1 Mihin matkailu on menossa?	61
9.2 Johtopäätökset	62
Lähteet	65
Liitteet	

1. Johdanto

1.1 Aiheen esittely ja tutkimuskysymykset

Kestävyys käsite on ollut 1970-luvulta asti esillä, kun on puhuttu talouden ja ympäristön tasapainosta. YK oli vuoteen 1983 mennessä päätenyt yhteisymmärrykseen siitä, että ympäristölliset ongelmat ovat globaaleja ja tulevat vaikuttamaan meidän kaikkien elämään. Ympäristölliset ongelmat uhkaavat lajejamme sekä aiheuttavat dramaattisia taloudellisia ja sosiokulttuurisia vaikutuksia. Ratkaisu tähän on löytää pitkän aikavälin ympäristöllisiä strategioita, jotka auttavat saavuttamaan kestävästä kehitystä ja vihreää kasvua. Tasapainon saavuttaminen talouden ja ympäristön kanssa on kuitenkin edelleen kaukana ja ongelmasta tulee akuutimpi joka vuosi. Kestävyysperiaatteiden tulisikin olla mukana kaikissa matkailun eri muodoissa. Erityisen tärkeää on löytää tasapaino matkailun ympäristöllisten, taloudellisten ja sosiokulttuuristen muotojen välillä. (Goodwin 2016, 13–14, 16–17.)

Kestävän matkailun suunnittelulla on tärkeä tehtävä, jotta voidaan ennaltaehkäistä matkailun ympäristöön heijastuvia vaikutuksia. Matkailuelinkeino on monialaista ja sen vaikutukset voivat olla välillisiä tai välittömiä, tilapäisiä tai pysyviä. Matkailuelinkeinoon kuuluva yritystoiminta sekä matkailijoiden omat valinnat vaikuttavat monilla tavoin ilmastoon, kasvillisuuteen, ekosysteemeihin, ympäristöön sekä elottomaan luontoon. Ympäristöön kohdistuvat ongelmat taas synnyttävät seurausvaikutuksia, jotka voivat näkyä sosiaalisina ja taloudellisina vaikeuksina. Matkailun negatiivisiin vaikutuksiin on kuitenkin vaikea löytää yhtä tekijää, sillä esimerkiksi ympäristöön kohdistuva negatiivinen paine tulee monista eri lähteistä. Siksi matkailun kestävällä suunnittelulla onkin tärkeä tehtävä tunnistaa matkailun kielteiset vaikutukset ja toimia ennaltaehkäisevästi. Matkailumaantieteilijä Jorma Hemmi korostaa vastuullisen matkailun merkitystä tämän päivän turismikeskustelussa: ”Tavoitteena ei ole matkailun rajoittaminen tai vähentäminen, vaan sen entistä järkevämpi toteuttaminen luontoa ja ympäristöä kunnioittavalla tavalla.” (Hemmi 2005, 41.)

Vastuullisen matkailun suunnittelun on esitettävä kysymys ”miten kaikki turismin muodot voisivat olla kestävämpiä?”. Vastuullinen turismi ei pyri muuttamaan pelkästään kuluttajien ajattelutapoja, vaan se kannustaa koko matkailualaa ottamaan huomioon vastuullisuuden kaikissa muodoissa unohtamatta päättäjiä, jotka ovat vastuussa

lainsäädännöstä. Matkailuun liittyy vahvasti kuluttaminen, sillä materian ja palveluiden ostamisella on sekä positiivisia, että negatiivisia vaikutuksia tuotantoketjujen kulkiessa pitkän matkan. Vastuullinen turismi pyrkii tekemään kuluttamisesta sekä tuotannosta kestävämpää luotsaamalla taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöllisiä tavoitteita. Kestävyys on tavoite, joka voidaan saavuttaa tekemällä vastuullisia valintoja. (Goodwin 2016, xiii & 1.)

Turun saaristo on yksi Suomen matkailumarkkinoinnin ja tuotekehityksen suuralue (TEM 2019, 29). Saariston matkailun odotetaan siis kasvavan yhä enemmän lähivuosien kuluessa. Saaristossa on kuitenkin herkkä luonto, joka helposti kärsii matkailun vaikutuksista. Matkailu on myös jo nykyisellä volyymillään aiheuttanut saaristossa yhteentörmäyksiä paikallisten ja matkailijoiden välillä (Hellén 2002, 56). Tutkimuksessani pyrin selvittämään, onko saariston matkailua mahdollista kehittää kulttuurisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla. Tutkin saariston matkailun vaikutuksia paikallisiin ihmisiin huomioiden myös eri toimialojen, paikallisyhteisöjen sekä asukkaiden roolin vastuullisessa matkailutoiminnassa. Tuon myös esille niitä vetovoimatekijöitä, joita matkailijat hakevat Turun saaristosta, samalla pohtien, miten tästä kokemuksesta saisi tehtyä paremman kaikille osapuolille. Alueen elinvoimaan vaikuttaa muun muassa ympäristön tila, palvelutarjonta, yhteisön hyvinvointi sekä asukkaiden yleinen tyytyväisyys. Jotta aluekehittäminen tapahtuu kestäväällä pohjalla, sen tavoitteena on oltava kohdealueen väestön henkinen, sosiaalinen ja taloudellinen hyvinvointi. (Nurminen 2002, 178–179.) Kulttuurisesti kestävä aluekehitys ottaa erityisesti huomioon kulttuuriin sisältyvän moniäänisyyden ja erilaisuuden, sekä kunnioittaa paikallisten ihmisten oikeutta omaan kulttuuriinsa. Kestävän kehityksen kautta täytyy myös kulttuurille asettaa vaatimuksia, sillä arkista kulttuuria tulisi muuttaa silloin kun se sisältää ekologisesti kestävämpiä piirteitä. (Siivonen 2006, 8 & 21.)

Teen pro graduni Turun kaupungille, jossa tilaajana toimii Turun kaupungin konsernihallinnon johdon tuki/kansainväliset asiat ja vetovoiman vastuualue. Pro graduani tullaan hyödyntämään erityisesti vastuullista saaristomatkailua kehittäessä. Saaristomatkailun tutkiminen on minulle luontevaa, sillä koko lapsuuteni Turun saaristoa purjehtien, minulla on saaristoon lämmin suhde. Olen opiskellut pääaineeni etnologian lisäksi matkailua sivuaineena, joka innosti minua tekemään matkailuaiheisen pro gradun. Matkailun kestävyys on ajankohtainen aihe ja omassa tutkimuksessani lähestyn tätä

aihetta saaristolaisten kautta. Tutkimuskohteenani on Turun saaristo eli rajaan työni Varsinais-Suomen maakunnan alueelle saaristoon.¹ Alueesta käytetään Varsinais-Suomen saariston lisäksi nimitystä Saaristomeri, johon sen lisäksi saatetaan mukaan lukea Ahvenanmaa. Varsinais-Suomen saaristoon kuuluu kaikkiaan yli 22 000 saarta, jotka sijaitsevat Varsinais-Suomessa 21 kunnan tai kaupungin alueella. (Siivonen 2008, 24–25.) Rajaan työni Varsinais-Suomen saaristokuntiin. Jätän työni ulkopuolelle kesäasukkaiden, veneilijöiden ja saaristomatkoilijoiden näkökulmat, sillä pyrin työssäni saamaan esiin erityisesti saariston pysyvien asukkaiden näkökulmat matkailusta ja sen kehittämistä. Saaristolaiseksi lasken työssäni henkilön, joka asuu saaristossa ympärivuotisesti.

Haastattelin tutkimukseeni saaristolaisia, jotta saisin kuuluviin paikallisten yhteisöjen äänet. Uskon, että päästämällä saaristolaiset ääneen, voidaan kehittää myös kulttuurillisesti kestävämpää saariston matkailua. Vastuullisen turismin tutkija Harold Goodwin sanoo, että kohteissa, jossa matkailijat tapaavat paikallisia yhteisöjä heidän omissa ympäristöissään, turismin täytyy olla hallittua, jotta se olisi kestävämpää. Ongelmat ja prioriteetit vaihtelevat kohteesta toiseen ja niin myös ratkaisut reflektivat kulttuuria ja yhteiskunnan rakennetta, missä turismia tapahtuu ja mistä turistit saapuvat. Vastuullinen turismi voi olla omiaan tekemään matkailijoiden kokemuksista autenttisempia. Kulttuurisesti kestävä matkailu toteutuu parhaiten silloin, kun sekä matkailijat että paikalliset hyötyvät turismista niin, ettei kumpikaan riistä toisiaan. (Goodwin 2016, 5 & 38.) Matkailualan täytyy työskennellä yhteistyössä paikallisten yhteisöjen, yritysten sekä ihmisten kanssa, jotta turismi hyödyttäisi kaikkia osapuolia (Page 2007, 21).

1.2 Keskeiset käsitteet

Koen, että tutkielmani aiheen kannalta on tärkeää määritellä erikseen käsitteitä, jotka ovat oleellisia tutkimukseni kannalta. Pyrin tuomaan ilmi sen, mitä olen itse näillä käsitteillä tarkoittanut tätä tutkielmaa tehdessäni ja mitä termit sisältävät. Esimerkiksi matkailu on terminä yleisesti käytetty, mutta juuri sen takia sen määrittely on tärkeää. Samoin kestävä kehitys ja kulttuuriperintö ovat olennaisia termejä tutkimukseni sisällön takia, ja koen, että on tärkeää avata mitä termit tarkoittavat matkailukontekstissa. Myös arkielämä ja

---

¹ Tutkimusalueen kartta kappaleessa 2.2.

identiteetit ovat tärkeitä käsitteitä kulttuurintutkimuksessa, jotka kuuluvat myös omaan tutkimukseeni oleellisesti.

Matkailu

Suomen tilastokeskuksen mukaan ”Matkailu on toimintaa, jossa ihmiset matkustavat tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevaan paikkaan ja oleskelevat siellä yhtäjaksoisesti korkeintaan yhden vuoden ajan vapaa-ajanvieton, liikematkan tai muussa tarkoituksessa” (www1a). Matkailuksi voidaan laskea myös päiväkävijät, jotka lähtevät koti- tai työpaikkakunnan ulkopuolelle matkalle. Suomen matkailustrategiaan (2019–2028) on listattu keskeisimmiksi matkailuun kuuluviksi toimialoiksi majoitus- ja ravitsemispalvelut, henkilöliikennepalvelut, matkatoimisto- ja matkanjärjestäjäpalvelut, kulttuuripalvelut sekä urheilu- ja virkistyspalvelut. Matkailun vaikutukset yltyvät niin kansantalouteen ja työllisyyteen, mutta ne näkyvät myös muualla, kuten rakennusteollisuudessa, elintarviketeollisuudessa, tekstiiliteollisuudessa ja finanssipalveluissa. Esimerkiksi Suomessa vuonna 2017 matkailuyritysten liikevaihto oli yli 19 miljardia euroa ja matkailun suora bruttokansantuoteosuus oli 2,6 prosenttia. Matkailuelinkeino onkin yksi Suomen kansantalouden tukijalka, jonka kehittäminen valtakunnallisena elinkeinona ja tärkeänä viennin kasvualana on tehokkain tapa lisätä matkailusta ansaittuja tuloja. (TEM 2019, 11, 14, 57; Hemmi 2005, 32.)

Puhun työssäni rinnakkain matkailijoista ja turisteista, joilla tarkoitan niin suomalaisia kuin kansainvälisiäkin matkailijoita. Vaikka sanalla turismi/turisti onkin väheksyvä maine, ja monet meistä näkisi itsensä enemmän matkailijana kuin turistina, en liitä sanaan työssäni positiivisia tai negatiivisia konnotaatioita. Turismi -sanaa kuitenkin käytetään laajasti kuvaamaan ihmisten toimintaa, kokemuksia ja palveluita, joilla on vaikutuksia niin positiivisessa kuin negatiivisessakin mielessä. (Goodwin 2016, 2) Matkailijaksi lasken työssäni kaikki paitsi paikalliset ihmiset: päivämatkailijat, veneilijät, luontomatkailijat, jopa mökkeilijät. Myös mökkeily lasketaan käsitteellisesti matkailun muodoksi ja mökkeilijät matkailijoiksi (Vepsäläinen 2017, 89).

Kestävä kehitys

Termillä kestävä kehitys, viitataan kehitykseen, joka ei tapahdu tulevien sukupolvien elinehtojen kustannuksella. Jotta kehitys olisi kestävä, täytyy aineellinen toiminta sopeuttaa pitkällä aikavälillä luonnon kestokykyyn. Kestävä kehitys huomioi ympäristön lisäksi myös ihmiset, talouden ja ihmisoikeudet. (www2.) Kestävä kehitys on pitkäaikaisesti varovaisuutta ja vastuullisuutta korostava prosessi, joka korostaa ympäristöön ja ihmiskuntaan kohdistuvien toimintojen ennakkointia (Hemmi 2005, 76). Kestävässä kehityksessä on kolme pääkategoriaa: ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys. Ekologisessa kestävyudessa korostuu biologisen monimuotoisuuden sekä ekosysteemien toimivuuden säilyttäminen, jossa tärkeää on haittojen synnyn ennaltaehkäiseminen, sekä haittojen torjuminen. (www4.) Taloudellinen kestävyys on tärkeä osa kestävästä kehityksestä, sillä sen tavoitteena on tasapainoinen talouskasvu ilman velkaantumista, sekä toiminta, joka huomioi ympäristön kantokyvyn ja tulevat sukupolvet. Taloudellinen kestävyys on tärkeä huomioida, sillä kestävä ja vakaa talous antaa pohjan kaikelle muulle kestäväälle kehitykselle. Sosiaalinen kestävyys pyrkii poistamaan ihmisten välistä eriarvoisuutta ja turvaamaan jokaiselle riittävän toimeentulon, terveydenhuollon, mahdollisuuden koulutukseen sekä perusoikeudet. (www2.)

Ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden lisäksi myös kulttuurinen kestävyys hakee paikkaa kestävästä kehityksen kokonaisajattelussa. Kulttuurinen kestävyys on olennainen myös alueellisen kulttuurisen kehittämisen kannalta, sillä se ottaa huomioon kulttuuriin sisältyvän moniäänisyyden ja erilaisuuden kunnioittaen myös paikallisten ihmisten oikeutta omaan kulttuuriinsa. (Siivonen 2006, 7–8.) Kulttuurinen kestävyys pyrkii suojelemaan paikallista kulttuuria vaalien samalla myös aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä (Siivonen 2008, 93–94). Matkailun näkökulmasta kulttuurisella kestävyydellä viitataan siihen, että matkailijoiden ja kohdeyleisön välillä on molemminpuolinen kunnioitus. Kulttuurisesti kestävässä matkailussa myös paikallisyhteisö otetaan mukaan matkailun suunnitteluun. Kaikki kestävästä kehityksen tavoitteet liittyvät vahvasti toisiinsa, sillä yhden tavoitteen edistäminen muut tavoitteet huomioiden, tukee myös kaikkien muiden tavoitteiden toteutumista. Kestävästä kehityksen periaatteet ovat sovellettavissa myös matkailuun, sillä kestävä matkailu on kestävästä kehityksen periaatteiden mukaista matkailua. (www2 & www14.)

Kulttuuriperintö

Matkailuntutkimuksessa kulttuuriperintö -termiä käytetään usein, kun puhutaan aineettomasta tai aineellisesta asiasta, jota pitäisi vaalia ja joka on herkkä turismin vaikutuksille. Aineellisella kulttuuriperinnöllä voidaan tarkoittaa rakennettuja ympäristöjä, kulttuurimaisemia tai arkeologisia kohteita. Aineettomaan kulttuuriperintöön taas sisältyy muun muassa suullinen perinne, esittävä taide, rituaalit, juhlamenot sekä muut taidot ja käytännöt. Kulttuuriperintötermi onkin esillä paljon kohteiden matkailumarkkinoinnissa, sillä se luo mielikuvia paikoista ja sillä voi olla positiivinen vaikutus kohteen brändiin. (Pihlman 2015, 312; www15.) Kulttuuriperinnöstä tehdään institutionaalista suojelulainsäädännön avulla, kun alan asiantuntijat ovat valinneet, mitä pidetään valtakunnallisesti ja alueellisesti tarpeeksi merkittävänä. (Pihlman 2015, 312). Kulttuuriperinnöksi valikoitunutta asiaa on vaalittava kulttuurisesti kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ja vastuu sen säilymisestä on kaikilla ihmisillä. Se ei saa olla pelkkä tuote, jota voidaan markkinoida matkailijalle, vaan kulttuuriperinnön tehtävä on myös tuottaa identiteetin rakennusaineiksia. (Hieta ym. 2015, 322.)

Arkielämä

Ihminen elää valtaosan ajastaan arkielämää, joka muodostuu työn, vapaa-ajan ja levon jatkumosta. Arkielämä on usein ennustettavaa ja siinä rutiinit ovat vahvasti läsnä. Arkielämä ei kuitenkaan rajoitu pelkästään kotiaskareisiin, vaan se sisältää kaikki elämänalueet ja niiden väliset suhteet. Arki ei ole sama kaikille kulttuurin jäsenille, sillä esimerkiksi fyysinen ikä, sukupuoli, sosiaalinen tausta sekä fyysinen ympäristö määrittävät reunaehdot arjen kokemuksille. Arkielämä voi usein näyttäytyä itselle tavallisena, vaikka se voi tutkimuskohteena kulttuurien tai yhteisöjen välisessä vertailussa osoittautua hyvinkin omalaatuiseksi. (Korvela & Tuomi-Gröhn 2014, 17; Enges ym. 2015a, 61 & 67)

Arkielämä on etnologiassa keskeinen tutkimuksen kohde, sillä se sivuaa kaikkea sosiaalista ja yhteiskunnallista elämää niin aineellisen kuin aineettomankin kulttuurin näkökulmista. (Lappi 2005, 297; Enges ym. 2015a, 61 & 67) Arkielämästä nousevia tai arkitiedon varaan rakentuvia tulkintoja analysoimalla voidaan nostaa esiin muun muassa palvelutarpeita ja palveluiden merkityksiä, kaupunkilaisten kaupungin käyttöä tai sosiaalisen ja materiaalisen ympäristön suhdetta. Arkielämän käsite on keskeinen, kun

tarkastellaan kaupunkia ja kaupunkilaista elämäntapaa kulttuurisesta näkökulmasta. (Lappi 2007, 12)

Identiteetti

Identiteetti tekee eron itsen ja muiden välillä, kun katsotaan kulttuuria yksittäisen ihmisen suunnasta. Ihmisillä on monia mahdollisia identiteettejä, sillä identiteettien rajat ovat häilyvät. Identiteetit rakentuvat ja muotoutuvat uudelleen jatkuvassa vuorovaikutuksessa yksilöiden, yhteisöjen, paikkojen ja tilanteiden välillä olevissa prosesseissa. Paikalla voi olla erityinen merkitys monissa identiteeteissä, sillä paikka usein mielletään yhtenä kulttuurisen identifikaation peruspilarina. Aina kuitenkin paikalla ei ole osuutta yksilön kokemuksen kanssa, vaan jokin muu identiteetti voi toimia vallitsevampana. Identiteetti voi samalla myös liittää yksilön yhteisöihin ja paikkoihin, jolloin identiteetistä tulee kulttuuri-identiteetti. Tällöin ihminen kokee kuuluvansa johonkin symboliseen kulttuuriseen kokonaisuuteen, joka tarjoaa ihmisille identifioitumisen mahdollisuuden. Kulttuurintutkija voi identiteetin käsitteen avulla tarkastella paremmin tutkittavan yksilön kiinnittymistä erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin. (Siivonen 2008a, 73; Koskihaara & Kyyrö 2015, 237, 243-247)

1.3 Aikaisempi tutkimus, tutkimuskirjallisuus ja etnografinen tutkimusote

Matkailualan monitieteisen luonteen avulla voidaan ymmärtää laajemmin monimutkaisten vaikutusten syy ja seuraussuhteiden sarjoja. Eri tieteenaloja yhdistävässä matkailuntutkimuksessa pohditaan toimivia keinoja matkailun kielteisten ympäristövaikutusten hillitsemiseksi, joiden pohjalta voidaan käynnistää ympäristöä suojelevia toimia. (Tyrväinen 2017, 98.) Matkailututkimuksessa on pitkät juuret maantieteessä niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Matkailumaantieteellisen tutkimuksen avulla on voitu kehittää esimerkiksi malleja, jotka kuvaavat alueiden ja yksittäisten matkakohteiden kehitystä eli sitä mitä kohteelle tapahtuu sen jälkeen, kun alue on otettu matkailukäyttöön. Näitä malleja voidaan käyttää hyödyksi suunniteltaessa uusien matkailualueiden avaamista ja tulevaisuutta. (Vuoristo 2002, 25.) Sosiologinen matkailuntutkimus taas on suuntautunut etnologiankin tavoin juuri matkailun ja arkielämän suhteisiin ja välimuotoihin. Sosiologinen matkailuntutkimus pyrkii ennen kaikkea kyseenalaistamaan itsestään selviä ajattelutapoja. (Tuulentie 2017, 207–209).

Matkailua ja sen kulttuurisia vaikutuksia on tutkittu etnologiassa jonkin verran. Muun muassa Ruotsalainen etnologi Orvar Löfgren on kirjoittanut teoksen *On Holiday: A History of Vacationing*, siitä miten vuosikymmenet ovat muovanneet tyyliämme lomailuilla (Löfgren 1999). Myös etnologian tohtori Katriina Siivonen on käsitellyt matkailuteemaa erityisesti kulttuurisen kestävyuden näkökulmasta. Siivonen on tutkinut saariston kulttuuria artikkeleissaan *Local Culture as a Resource in Regional Development in the Southwest-Finland Archipelago* (2011), *Kansatiede ja murrosten tutkimus - Varsinais-Suomen saaristo informaatioajan murroksessa* (2008b), sekä kirjassaan *Saaristoidentiteetit merkkien virtoina - varsinaissuomalainen arki ja aluekehitystyö globalisaation murroksessa* (2008a), joiden avulla olen tutkimuksessani pystynyt tutustumaan paremmin kulttuuriseen kestävyyteen saariston näkökulmasta. Myös Kirsi Sonck-Raution näkökulmat etnologian väitöskirjassaan *The Fishers of the Archipelago Sea - resilience, sustainability, knowledge and agency*, ovat auttaneet minua tarkastelemaan saaristolaisten roolia ympäristönhallinnassa ja kehittämisessä.

Etnologiassa matkailuteemaa on tutkittu myös muissa pro graduissa. Sanna Langen pro gradu käsittelee joppausta matkailullisena näkökulmana paikalliskulttuuriin ja sen tuotteistamiseen (Lanki, 2005). Anne Simola tutkii pro gradussaan Turun kulttuuripääkaupunkivuoden mahdollisuuksia Aurajokialueen matkailun kehittämiseksi (Simola, 2011). Turun Saaristoa on tutkinut etnologian pro gradussa muun muassa Elina Pursimo, joka käsittelee monitoimitaloutta Velkuan saaristokunnassa 1900-luvun alusta vuosisadan jälkipuoliskolle (Pursimo 1994). Saaristo toimii lokaationa myös Lauri Katiskosken pro gradussa, jossa Katiskoski tutkii Naantalın saaristokaupungin kuntaliitosta kuntalaisten kokemana (Katiskoski 2014).

Olen käyttänyt tutkimuksessani hyväksi monitieteistä kirjallisuutta, joiden avulla pystyn käsittelemään matkailun vaikutuksia. Yksi tärkeimpiä kirjallisuuslähteitäni on Johan Edelheimin ja Heli Ilolan toimittama *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* -teos, joka avaa laaja-alaisesti matkailun käsitteitä, tutkimushistoriaa, käyttöä ja tulevia tutkimustarpeita. Kirjaan on osallistunut yhteensä 41 matkailualan aktiivista tutkijaa, jotka käsittelevät matkailun eri teemoja omilla erilaisilla lähestymistavoillaan. (Edelheim, & Ilola 2017.) Tämän lisäksi matkailun kestävyyteen liittyvänä tutkimuskirjallisuutena olen käyttänyt Petra Blinnikan toimittamaa teosta *Maaseutumatkailu – kestävyyslaji? Näkökulmia*

kestävään matkailuun maaseudulla (2012), joka kokoaa ajankohtaista tutkittua tietoa ja käytännön esimerkkejä kestävyiden eri näkökulmista maaseutumatkailuyrittäjien ja kehittäjien tueksi. Julkaisu tuo yhteen KESMA1 -hankkeessa (Kestävän matkailun liiketoiminnan kehittämismallin rakentaminen) kerättyä ajankohtaista tutkittua tietoa ja käytännön esimerkkejä kestävyiden eri näkökulmista maaseutumatkailuyrittäjien ja kehittäjien tueksi. KESMA 1 -hankkeen tuloksia olen voinut hyödyntää myös Turun saariston näkökulmasta. Matkailun kestävyteen vahvasti liittyvän *Elämää ja elämyksiä saaristossa – Näkökulmia saaristoon kestävään matkailuun* -artikkelikokoelman (Nurminen 2002) kautta pystyin vertaamaan, miten kestävyys ja siihen liittyvät näkökulmat ovat muuttuneet kahdessa vuosikymmenessä ja mitkä asiat taas ovat pysyneet samoina. Pystyakseni analysoimaan Turun saariston matkailua koko Suomen matkailun kontekstissa, käytin tutkimukseni tukena työ- ja elinkeinoministeriön julkaisua *Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun*, joka on Suomen valtakunnallinen matkailustrategia vuosille 2019–2028 (TEM 2019).

Tutkimuskohteeni aihepiiriin ja siihen läheisesti liittyviin ilmiöihin olen tutustunut muun muassa matkailututkimuksen kansainvälisten teosten avulla. Greg Richardsin & Derek Hallin toimittama *Tourism and sustainable community development* (2000), Harold Goodwinin *Responsible Tourism: Using Tourism for Sustainable Development 2nd edition* (2016), sekä Stephen J. Pagen *Tourism Management: managing for change* (2007) toimivatkin vastuullisen ja kestävä matkailun niin sanottuina klassikkoteoksina, joissa tarkastellaan kestävä matkailua globaalissa mittakaavassa. Metodi- ja teoriakirjallisuutena tutkimuksessani olen käyttänyt kansatieteellisiä teoksia kuten *Askel kulttuurien tutkimukseen* (Kouri 2015), *Moniulotteinen etnografia* (Hämeenaho & Koskinen–Koivisto 2014) sekä *Polkuja etnologian menetelmiin* (Korkikangas, Olsson, Ruotsala 2005). Näiden lisäksi Billy Ehnin ja Orvar Löfgrenin teos *Kulturanalyys* (1982), on toiminut kulttuurianalyttisen tutkimusotteeni taustoittajana.

Käytin työssäni etnografista otetta, kun tutkin matkailua ilmiönä ja sen merkityksiä haastateltavilleni. Etnografialla viitataan usein tutkimusotteeseen, joka käsitteellistää ja teoretisoi arjen ilmiöitä, jota omassa tutkimuksessani sovelsin kenttätyön ja sen kautta saadun aineiston käsittelyssä. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 7.) Etnografia voi ohjata koko tutkimusprosessia ja sitä voidaan hyödyntää juuri matkailututkimuksessa. Matkailun kehittämiseen liittyvissä etnografisissa tutkimuksissa on tutkimuskohteena

ollut juuri matkailijoiden kokemusten ja kulttuurin tuotteistamisen lisäksi paikallisten yhteisöjen asema kehittämisessä sekä myös kehittämisen vaikutukset paikallisiin. Onkin huomattu, että erilaisissa kehittämishankkeissa etnografiset lähestymistavat tuottavat monesti antoisampaa kehittämistietoa kuin perinteiset määrälliset mittarit. (Haanpää, Hakkarainen & García-Rosell 2014, 290–291.)

Etnografinen tutkimus voi lisätä yhteistä ymmärrystä tuomalla esiin uusia näkökulmia, tulkintoja, yhteiskunnallisia ja kulttuurisia valtasuhteita sekä niiden vaikutuksia eri ryhmien ja yhteisöjen asemaan (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 23 & 26). Omassa tutkimuksessani pyrin selittämään matkailun ilmiötä ja valtasuhteita, joita liittyy turismiteollisuuteen ja sitä, miten ne näkyvät matkailukohteiden asukkaiden arjessa. Tutkimuksessani tavoitteena on lisätä tietoa ja ymmärrystä matkailualaa, sekä sen vaikutuksia kohtaan. Saaristolaisten haastatteluiden avulla tuon esiin niin yhteisön kuin yksilöidenkin arvoja ja näkemyksiä matkailun vaikutuksista, pyrkien samalla esittelemään kulttuurissa vallitsevia merkitysverkostoja.

2. Tutkimusprosessi

2.1 Kulttuurianalyysi

Etnologiseen tutkimukseen kuuluu keskeisesti kulttuuri ja arkielämä. Saaristolaisten arkielämää ja arkitietoa analysoimalla, nousee esille myös asioita siitä, miten saaristolaiset katsovat asuinympäristöään ja miten he käyttävät sitä. Matkailun tutkiminen paikallisten näkökulmasta sopii hyvin etnologian alla tutkittavaksi, sillä etnologinen tutkimus tuottaa tietoa ihmisten arkielämästä ja tavoista tarkastella ympäröivää todellisuutta. (Lappi 2005, 297–298.) Kulttuuri-termi on yksi keskeisimmistä käsitteistä etnologiassa. Tässä tutkimuksessa käsittelen kulttuuria, sillä perusteella, että kulttuuri on ”--sanallisesti tai sanattomasti välittyvää tietoa, arvoja, uskomuksia ja toimintatapoja, jotka ihmiset jakavat yhteisen historian, kielen, elinympäristön tai muun sosiaalisen pääoman perusteella” (Kouri, Jaana 2015, 15). Matkailukontekstissa kulttuuria usein pidetäänkin vain sitä edistävänä tuotteiden tai alueen imagon rakennusaineena. Matkailu tulisi kuitenkin nähdä yhtenä kulttuurisessa vuorovaikutuksessa elävänä ja vaikuttavana osana. Analysoidessani haastatteluja, pidin mahdollisena sitä, että haastattelemieni henkilöiden paikalliset käsitykset ja kokemukset voivat olla keskenään jopa ristiriitaisia, sillä niin saaristossa kuin muuallakin kulttuuri on jatkuvassa liikkeessä ja muutoksessa (Siivonen 2002, 41–42).

Metodi tutkimusaineistoni käsittelyssä on kulttuurianalyysi, jota voi käyttää kulttuurimallien, ilmiöiden ja prosessien analysointiin. Ruotsalaisten etnologien Billy Ehnyn ja Orvar Löfgrenin kehittämässä kulttuurianalyysissä pyritään löytämään kulttuurissa piileviä malleja ja merkitysrakenteita. Kulttuurianalyysi antaa tutkijalle tilaa ja vapautta löytää omalle tutkimusaineistolleen merkityksellisimmät tutkimustulokset eri menetelmiä käyttäen. Kulttuurianalyysiä voidaan hyödyntää muun muassa lähdemateriaalien ominaisuuksia ja suhteita luokittelemalla, järjestämällä tai vastakkain asettelemalla. Kulttuurin piilevien mallien löytäminen on kuitenkin erityisen haastavaa silloin kun tutkitaan yhteisöä, johon itse kuuluu. Tuttuakin yhteisöä tutkittaessa täytyy tutkijan lähestyä aihetta ikään kuin uusin silmin yrittäen olla ottamatta opittuja tulkintoja itsestäänselvyytensä. Tärkeää onkin löytää jännitteet kulttuurin ja sosiaalisen rakenteen välillä, yksilöllisten kokemusten ja yleisten mallien välillä, yksityisen ja kollektiivisen välillä, sanotun ja tehdyn välillä. (Ehn & Löfgren 1982, 11, 16, 95–97.)

Kulttuurianalyysi tarkoittaa myös osien yhdistämistä uusiksi kokonaisuuksiksi sekä odottamattomien rinnakkaisuuksien ja erojen löytämistä. Metodi hyödyntää myös kokemuksia, tietoja ja arvoja, joita ihmiset jakavat ja jotka muuttuvat sosiaalisessa toiminnassa. Oletuksena siis on, että ihmisten sanoilla ja teoilla on usein mielenkiintoisempia merkityksiä, kuin mistä he itse ovat tietoisia. (Ehn & Löfgren 1982, 13 & 104.) Tässä tutkimuksessani keskeisenä kulttuurianalyysimenetelmänä käytin teemoittelua, jonka avulla kävin läpi tutkimusaineistoni litteraatioita. Jaoin teemoihin haastattelusta nousevia erilaisia näkökulmia kokonaisuuksiksi, jotta pystyin selkeästi liittämään tutkittavat ilmiöt laajempaan kontekstiin. Teemoittelu auttoi minua jäsentämään tutkimusaineistoani ja löytämään haastatteluista erilaisia yhteiskunnasta ja kulttuurista nousevia asenteita. Saaristolaisten haastatteluiden perusteella tehty analysointi on tutkimukseni oma tulkinta tutkimuskohteesta, jonka olen saanut vuorovaikutuksessa muun tutkimusaineistoni kanssa. Tähän analyysiin on vaikuttanut kaikki, sekä tutkimusaineistosta että itse haastattelutilanteessa havainnoimani piirteet ja yksityiskohdat.

Myös käyttäytyminen, asenteet ja sosiaaliset normit voivat kulttuurianalyttisessä lähestymistavassa sisältää kerroksellista tietoa esimerkiksi ihmisestä, luonnosta ja yhteiskunnasta. Näiden lisäksi esineet, fyysinen ympäristö, arvot, käsitteet ja symbolit omaavat tärkeän roolin tietyn maailmankuvan ylläpitämisessä ja siitä kuinka päivittäinen elämä muokkaa kulttuuria. Kulttuurianalyysissä täytyy ottaa huomioon, että ihmiset muokkaavat kulttuureja uusien kokemusten avulla kyseenalaistamalla vanhat käsitteet ja luomalla vastakulttuureja sekä vaihtoehtoisia lähestymistapoja. Päivittäisessä elämässä näennäisesti vähäpätöisillä totumuksilla ja rutiineilla on tärkeä rooli tietyn maailmankuvan ylläpitämisessä, joilla taas on osansa kulttuurin muokkaamisessa. Juuri tällä tasolla kulttuurianalyysi voi olla erityisen hedelmällinen, kun monesti täysin sivuutettu arkikulttuuri pääseekin tutkimuksen pääosaan. (Ehn & Löfgren 1982, 15.)

2.2 Kenttätyöt

Työni aineistonhankintamenetelmänä toimivat kenttätyöt, joka mahdollistavat tutkijan pääsyn mahdollisimman lähelle tutkimaansa kohdetta. Kentällä tutkija saa välittömän kontaktin kenttäänsä osallistumalla tutkittavien elämään sekä yrittämällä ymmärtää heidän elämäntapaansa samasta perspektiivistä. (Ruotsala 2005, 45–46.) Tutkimuksessani yksi osa kenttääni on Turun saaristo, jonne menin paikan päälle

tekemään haastatteluja saaristolaisten kanssa. Kenttä ei kuitenkaan ole yksittäinen fyysinen paikka, tai edes kaikki kohteet, jossa tein haastatteluja, vaan se on liikkuva, väliaikainen tutkimusympäristön ja aineistonkeruupaikan metafora, joka sijaitsee eri paikoissa hajallaan. (Marttila 2014, 372–373.)

Työni tutkimusaineistona toimivat loppukesästä vuonna 2020 Turun saariston alueella asuvien henkilöiden kanssa tekemäni teemahaastattelut. Teemahaastattelu on tutkimusmenetelmä, jossa haastattelu perustuu tietyn aihepiirin ympärille. Teemahaastattelussa haastattelijaa kiinnostaa haastateltavan oma näkökulma, tietämys ja ymmärrys asiasta, johon hänen odotetaan vastaavan omin sanoin ja omalla tyylillään. (Ruotsala 2005, 65.) Tutkimukseni haastattelutyö oli puolistrukturoitu teemahaastattelu, jossa kysyin kaikilta haastateltaviltani lähes samat kysymykset. Kysymysten muoto ja järjestys vaihtelivat eri henkilöiden kohdalla, sillä keskustelu saattoi mennä eri suuntiin, jolloin oli luontevaa jatkaa kysymyksellä, mikä liittyi parhaiten aiheeseen, josta viimeiseksi keskustelimme. Toisaalta joskus haastateltava vastasi samalla moneen kysymykseen kerralla, jolloin jätin välistä muutaman kysymyksen.

Olin kesän 2020 harjoittelussa Turun kaupungin konsernihallinnon kaupunkikehitysryhmässä, jossa osana harjoitteluani pääsin osallistumaan merenkulkumuseo Forum Marinumin yhteyteen tulevan 40 000+ -näyttelyn suunnitteluun. Sain tehtäväkseni koordinoida näyttelyyn tulevan videoteoksen, joka kulkee nimellä ”Saariston tarinoita”. Videoteoksessa yhteensä kymmenen saaristolaista kertoo omia tarinoitaan Turun saaristossa elämisestä ja asumisesta. Lähdimme kolmen hengen kuvausryhmän voimin kiertämään saaristoa, jonka ohessa pääsin haastattelemaan videoteoksen ihmisiä myös omaan tutkimukseeni. Videoteoksen ihmiset valikoituivat mukaan erinäisten suositusten perusteella, joita tuli muun muassa saariston kaupunkien Visit-organisaatioilta. Koin kyseisten henkilöiden olevan sopivia myös haastateltaviksi omaan tutkimukseeni, sillä he kaikki asuivat pysyvästi saaristossa, edustivat eri ammattiryhmiä ja olivat halukkaita kertomaan omista kokemuksistaan. Toimin siis kahdessa eri roolissa kentälläni: videokuvausten koordinoijana sekä haastattelijana omaan tutkimukseeni.

Tutkijan rooli ja positio on keskeinen tutkimusta määrittävä tekijä, joka näkyy aina kysymyksenasettelusta tulkintoihin. Tutkijan rooliin kuuluu vuorottelemisen

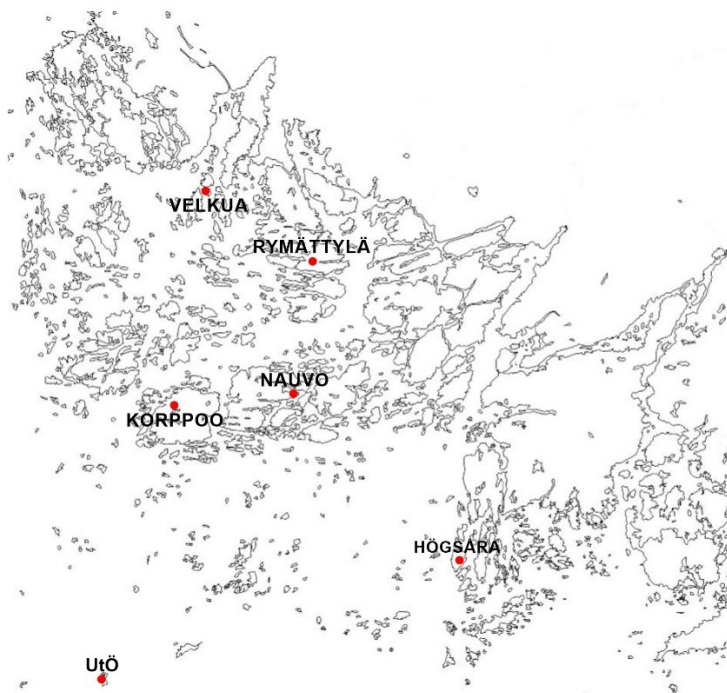
osallisuuden ja ulkopuolisuuden välillä, unohtamatta kentällä tapahtuvan vuorovaikutuksen reflektointia. (Marttila 2014, 388; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 8 & 26). Uskon, että oma läheinen suhde saaristoon vaikutti tiettyihin asioihin tutkimuksessani, kuten siihen, että minulla oli tiettyä ennakkotietoa saariston matkailusta. Tunsinkin tutkimukseni kentällä olevani välillä itse matkailija, sillä näkemykseni saaristosta on perustunut veneilijän näkökulmaan. Kulkiessamme saaristossa autolla, huomasin tutustuvani saaristoon täysin uudesta perspektiivistä. Veneilijänä ei tarvitse huolehtia yhteysalusten aikatauluista, kun taas autolla kulkiessa on tärkeää suunnitella reitti ottaen huomioon mahdolliset ruuhkat ja yhteysalusten aikataulut. Myös esimerkiksi tietyt saaristolle ominaiset maalaismaisemat jäivät mereltä katsottuna näkemättä. Toisaalta oma ”matkailijan” perspektiivi toi eräänlaista etäisyyttä tutkimuskohteeseeni, joka saattoi auttaa minua kiinnittämään huomioni tiettyihin yksityiskohtiin.

Teimme aina ensin videoteokseen tulevan haastattelun, jonka jälkeen jäin kaksin haastateltavan kanssa tekemään tutkimukseeni kuuluvan haastattelun. Koen, että tämä oli hyvä järjestys, sillä haastateltavat olivat jo päässeet yli niin sanotusta alkujännityksestä. He olivat myös tottuneet minun läsnäolooni niin, että pystyivät rennosti keskustelemaan kanssani tutkimusaiheestani. Kaikki haastattelut teimme haastateltavan kotona tai kodin lähiympäristössä, mikä oli myös omiaan rentouttamaan haastattelutilannetta. Tehdessämme Korppoossa kuvauksia, osallistui haastatteluun myös alkuperäisen haastateltavani puoliso, koska koin, että saaristolaisina heillä molemmilla voisi olla mielenkiintoisia näkökulmia aiheestani. Näin ollen haastattelin kenttätöissäni yhteensä kahdeksaa saaristolaista.

Vaikka tein tutkimushaastatteluni harjoitteluni aikataulun ja resurssien puitteissa, koen, että tekemieni haastattelujen lukumäärä oli riittävä. Uskon, että oman tutkimukseni saturaatiopiste tuli täyteen, sillä kategorioidessa haastattelujeni sisältöjä, aineistoni alkoi toistaa itseään, enkä usko, että lisähaastattelujen teko olisi tuonut tutkimustulosten kannalta uusia oleellisia piirteitä. Fingeroos ja Jouhki kirjoittavatkin artikkelissaan etnologisesta kenttätöistä ja tutkimuksesta, johon riittää niukempikin tutkimusmateriaali: ”Nykyisin pätevän etnologisen tutkimuksen voi tehdä myös vain muutamaa ihmistä haastatteleamalla tai tiukkaan rajattua tekstiaineistoja lukemalla. Kaikki tutkijat eivät tavoittele aineistojen määrällistä edustavuutta; monesti tutkimuksen keskiössä ovat

tutkittavan kentän ja kentältä peräisin olevien aineistojen erityisyys. ” (Fingeroos & Jouhki 2014, 103).

Haastateltavani eivät jakaannu täysin tasaisesti koko saariston alueelle, sillä tutkimukseeni tulevat haastattelut tapahtuivat harjoitteluuni kuuluvien työmatkojen puitteissa. Haastattelut tapahtuivat Turun saaristossa kuitenkin suhteellisen laajalla alueella jakaantuen Paraisten alueella Korppooseen, Nauvoon sekä Utöhön, Naantalın alueella Rymättylään sekä Velkuaan ja Kemiönsaaren alueella Högsåraan. Matkailun suosion vaihdellessa saaristossa paikkakunnalta toiseen, jätän myös haastateltavieni paikkakunnan esille. Minulla on haastateltavieni antama kirjallinen lupa käyttää heidän nimiään tutkimuksessa, enkä tutkimuseettisesti kokenut tarpeelliseksi pseudonymisoida tietoja, sillä tutkimusaiheeseeni liittyvät kysymykset eivät ole kovin arkaluontoisia. Viittaan haastateltaviin tutkimuksessani käyttäen historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen arkiston arkistokoodeja, jotka löytyvät eriteltyinä työni lähteistä. Selkeyttääkseni käyttämiäni haastattelusitaatteja, olen poistanut lainauksista haastateltavien useasti toistamia täytesanoja niin, ettei sitaattien sisältö tai murre ole muuttunut. Paikoitellen olen myös kirjoittanut apusanoja hakasulkuihin, jotta sitaateista saa paremmin selville, mitä haastateltava tarkoittaa.

Kuva1. Tutkimusalueeni Turun saariston kartta, jossa näkyy tekemieni haastatteluiden lokaatiot. (Haapalehto 2021).

Haastateltaviini kuului taiteilija Antonia Ringbom Korppoosta, kalastajapariskunta Börje Öhman ja Maria Carling Nauvosta, koordinaattori Johanna Antila Velkualta, eläkkeellä oleva maanviljelijä Heikki Saarinen Rymättylästä, Korppoo Sea Jazzin vetäjä Bosse Mellberg Korppoosta, matkailuyrittäjä Hanna Kovanen Utöstä sekä matkailuyrittäjä Jenny Örnell-Backman Högsårasta. Se, että haastattelin niin matkailuyrittäjiä kuin muistakin ammattiryhmistä tulevia ihmisiä, antaa mielestäni monipuolisen kuvan siitä, minkälaisia vaikutuksia matkailulla on saaristolaisten arkeen. Saaristoon suuntautuvan matkailun vaikutukset kuitenkin vaihtelevat suuresti matkailun parissa työskentelevän ja sellaisen henkilön välillä, joka ei hyödy rahallisesti matkailijoista. Olen tekstissäni aina eritellyt sen, jos äänessä on matkailuyrittäjä. Näin lukija pystyy paremmin havaitsemaan sen, kenen ääni on esillä.

Saaristolaisten kanssa tehtyjen haastattelujen lisäksi tein keväällä 2020 videohaastattelun Paraisten kaupungin matkailupäällikkö Niina Aitamurron kanssa. Asiantuntijahaastattelun tarkoituksena oli saada vastaus tämän hetken matkailun suunnitelmiin Paraisten saaristokaupungin alueella. Koin, että asiantuntijan haastatteleminen matkailun suunnittelusta ja toteutuksesta auttoi jäsentämään tutkimusaiheeni vielä paremmin. Asiantuntijahaastatteluni Aitamurron kanssa toi myös enimmäkseen Paraisten kaupungin näkökulmaa matkailunkehittämiseen, joten Paraisten alue on luonnollisesti enemmän edustettuna kuin muut Turun saariston kaupungit tai kunnat. Analysoidessa tutkimusta varten toteuttamiani haastatteluja, pohdin paikallisuuden ja kestävyiden suhdetta. Pyrin tutkimuksessani siihen, että käsittelin aineistoani kokonaisuutena niin, että sekä saaristolaisten haastattelut että asiantuntijahaastattelut käyvät vuoropuhelua keskenään täydentäen toisiaan. Tutkimukseni pääpaino on matkailun kestävyiden kehittämisessä sekä paikallisten henkilökohtaisissa kokemuksissa matkailusta. Tutkimuksessani on yhteiskuntakriittinen näkökulma, joka liittyy siihen, miten ja kenelle saaristoa kehitetään ja kuka siihen prosessiin pääsee vaikuttamaan.

Keskityn tutkimuksessani ekologiseen ja kulttuuriseen kestävyteen, vaikka kuljetankin tekstissäni mukana myös kaikkia muita kestävyiden osa-alueita. Halusin keskittyä tutkimuksessani juuri ekologiseen ja kulttuuriseen kestävyteen, sillä uskon, että näitä kahta osa-aluetta tutkimalla voin luoda niin laajan kuvan Turun saariston matkailun

nykytilasta, kuin on pro graduni puitteissa mahdollista. Ekologinen kestävyys on yksi tärkeimpiä matkailun tavoitteita, joka tulee väistämättä esiin matkailukeskusteluissa ja koen sen myös oleellisena osana saariston matkailun kehittämistä. Valitsin työhöni kulttuurisen kestävyuden toiseksi näkökulmaksi, sillä halusin kulttuurintutkijana perehtyä siihen, miten kulttuurin rooli ja kulttuurinen kestävyys huomioidaan Turun saariston matkailun kehittämisessä.

Nauhoitin ja litteroin kaikki toteuttamani teemahaastattelut, jotka arkistoiitiin Historian, kulttuurin ja taiteidentutkimuksen arkistoon. Haastatteluiden nauhoittaminen mahdollisti sen, että pystyin jälkeempään tarkastelemaan ja analysoimaan haastatteluvuorovaikutuksen kulkua sekä havaitsemaan haastattelusta uusia sävyjä, joita en itse haastattelutilanteessa huomionnut (Tiittula & Ruusuvuori 2005,14–15). Tein kaikki haastattelut suomen kielellä sillä, vaikka osa haastateltavistani puhuikin äidinkielenään ruotsia, heillä oli myös vahva suomenkielentaito, mikä helpotti haastatteluiden tekoa merkittävästi. Haastattelukysymykseni sekä saaristolaisille, että Niina Aitamurrolle löytyvät liitteistä 1 ja 2.

2.3 Tutkimuskohteen esittely

Turun alueen saaristossa näkyy vahvasti kaksikielisyys. Tänä päivänä esimerkiksi Paraisten kaupungissa on 56 % väestöstä ruotsinkielisiä, 42 % suomenkielisiä ja loput 2 % muita. Viikinkien idäntien kulkiessa Varsinais-Suomen saariston kautta 800-luvulta alkaen levisi Ruotsalaisperäinen asutus Ahvenanmaan kautta saaristoon 1100- ja 1200-luvuilla. (Varsinais-Suomen liitto 2013, 10–11; www10.) Kaksikielisyys on kuitenkin jakaantunut epätasaisesti Turun saariston alueella. Esimerkiksi nykyisin Paraisten saaristokaupunkiin kuuluvissa Houtskarissa ja Iniössä ruotsinkielisten osuus on ollut erittäin suuri. Houtskarinkielisyyden kielisuhdeluokitus² oli vuoteen 2003 asti yksikielisesti ruotsinkielinen, josta se muuttui kaksikieliseksi, vaikka asukkaiden enemmistön kieli on edelleen ruotsi. (www1b.) Suomenruotsalaisuus onkin määrittänyt saaristoa vahvasti

---

² Kielisuhdeluokituksen avulla määritellään kunnan asukkaiden kielellinen jakauma. Kielisuhde jakaa kunnat yksikielisiin suomen- tai ruotsinkielisiin kuntiin sekä kaksikielisiin kuntiin, joissa enemmistön kieli voi olla joko suomi tai ruotsi. (www1b.)

1900-luvun teollisesta ja kansallisesta murroksesta lähtien. Saaristossa on eletty hyvin samanlaisissa oloissa niin suomenkielisissä kuin ruotsinkielisissäkin alueilla, vaikka 1900-luvulla ruotsinkielinen toiminta onkin hallinnut saaristo- ja aluepolitiikkaa. (Siivonen 2008b, 5.)

Varsinais-Suomen nykyinen alue sisälsi vuoden 1960 alussa vielä yhteensä 72 kuntaa. Suuri pienten kuntien lukumäärä selittyi saaristoisuudella, sekä tiheällä maaseutuasutuksella. Kuntien määrä on kuitenkin 1960-luvun jälkeen vähentynyt huomattavasti kuntaliitoksien takia, jossa pienet kunnat yhdistyivät suurempiin naapureihinsa. Vuonna 2008 Varsinais-Suomessa oli enää 53 kuntaa, ja vuonna 2020 kuntia oli enää 27. Velkua oli esimerkiksi Suomen pienin kunta, ennen kun se liitettiin Naantaliin Merimaskun ja Rymättylän kanssa vuonna 2009 (Varsinais-Suomen liitto 2013, 16–17, 80). Tämän lisäksi Vuonna 2011 vielä Livonsaari ja Lempisaari liittyivät osakuntaliitoksella Naantaliin, joiden ansiosta Naantalin pinta-ala seitsenkertaistui (www12b). Myös Paraisilla, Kaarinassa, Maskussa, Salossa ja Turussa tapahtui kuntaliitoksia, joiden takia syntyi yhä suurempia saaristokaupunkeja. Esimerkiksi Houtskari, Iniö, Korppoo ja Nauvo sekä Paraisten kaupunki muodostivat ensin uuden Länsi-Turunmaan kaupungin vuonna 2009, joka myöhemmin vuonna 2012 otti nimekseen Paraisten kaupungin (www17). Kemiönsaarella sijaitsevat Kemiön, Dragsfjärdin ja Västanfjärdin kunnat taas puolestaan yhdistyivät Kemiönsaaren kunnaksi vuonna 2009. (www3).

Matkailu Turun saaristossa oli pitkään vain harvojen etuoikeus, sillä sotien jälkeisiin vuosiin asti Turun saaristoon oli mahdollista päästä vain omilla veneillä tai höyrylaivoilla. Käännekohta saaristoliikenteessä tapahtui vuonna 1948, kun Kirjalansalmeen rakennettiin ponttonisilta, jonka myötä Parainen sai kiinteän tieyhteyden mantereelle. Saaristotietä oli esitetty rakennettavaksi mantereelta Houtskariin asti jo vuonna 1933. Tällöin tien toivottiin helpottavan kalan ja elintarvikkeiden kuljetuksia, mutta siitä uskottiin tulevan mahdollinen matkailureitti myös kansainvälistä automatkailua ajatellen. Myös Naantalissa liikenneyhteyksien kehittyminen vaikutti saaristomatkailuun, kun Ukko-Pekan silta avattiin Luonnonmaalle vuonna 1934 ja vuotta myöhemmin Lossiyhteys aloitettiin Luonnonmaan ja Merimaskun välillä. (Varsinais-Suomen liitto 2013, 79–80.)

Saaristotie vakiinnutti nimensä vuoden 1950-luvun alussa, kun autolautaksi muunnettu saaristoalus aloitti liikenteen Nauvon ja Paraisten välillä, mikä mahdollisti linja-autoliikennereitin Nauvosta Turkuun. Vuonna 1955 alkoi lauttaliikenne Nauvon ja Korppoon välillä ja kuusi vuotta myöhemmin lauttaliikenne tuli mahdolliseksi myös Korppoon ja Houtskarinvälille. Jopa kaksi linja-autoa kuljettava M/s Klara aloitti liikenteen Turun saaristossa vuonna 1966, joka ajoi muun muassa Houtskarinvälille, Iniön, Kustavin ja Rymättylän välillä. 1990-luvun lopussa avattiin runsaasti saariston matkailuun vaikuttanut Saariston rengastie, joka merkitsi yhteyden avautumista Houtskarista Iniöön. Viralliseksi matkailutiekseksi³ Saariston rengastie hyväksyttiin vuonna 2001. (Hokkinen 2019, 5–6; Varsinais-Suomen liitto 2013, 79–80.)

Saaristossa on pitkät perinteet ainakin osittaisessa luontaistaloudessa, jossa toimeentulo on saatu ympäröivästä luonnosta maanviljelyn, kalastuksen ja metsästyksen kautta. (Suutala 2008, 69.) Tämä näkyy hyvin myös saariston kulttuurimaisemassa, sillä karjatilojen loppumisen jälkeen toiminnasta on jäänyt runsaasti karjatalouteen liittyviä rakennuksia. Hyvin hoidettuina nämä rakennukset ovat käyttökelpoisia erilaiseen toimintaan ja ne ovat tärkeitä elementtejä myös kulttuurisista. Luonnon ehdoilla rakennettu ympäristö on osa saariston vetovoimaa, jossa asuttu kulttuurimaisema rakennuksineen toimii seudun omana matkailupääomana. Saariston kulttuurimaisema sijoittuu suuressa osin rannan tuntumaan, jossa asutus on rakennettu merelle päin. (Teppo-Pärnä 2002, 85&97.)

Luotsilaitos, majakat ja puolustusvoimat ovat tuoneet merkittävän leiman saariston elinkeinoihin. Esimerkiksi Utössä on toiminut pysyvä luotsiyhdyskunta jo 1740-luvulta lähtien, ja vuonna 1753 sinne rakennettiin myös Suomen ensimmäinen majakka. Valtiolliset tehtävät on myös voitu yhdistää saaristossa monitoimitaloudeksi, jossa elinkeino on saatu monesta eri lähteestä. Myös nykyään saaristossa palkkatyön oheen yhdistetään sivuelinkeinoja, joita voidaan saada esimerkiksi matkailusta. Juuri saariston matkailullisen vetovoiman odotetaan tuottavan sinne uusia, kaivattuja työtilaisuuksia. (Siivonen 2008a, 28 & Suutala 2008, 95)

---

³ Matkailutie on tie, jolla on sen yleiseen liikenteelliseen merkitykseen nähden erityisen paljon matkailijoiden kannalta merkittäviä kohteita. Se myös tukee matkailuelinkeinon toimintaedellytyksiä ja alueen kilpailukykyä. (Tiehallinto 2004, 18.)

Kalastus on ollut saaristossa monien vuosisatojen ajan pääasiallinen toimeentulo sekä pääasiallinen ravinnon tuottaja. Esimerkiksi Rymättylässä nuottakalastuksesta vanhimmat tiedot ovat jo 1500-luvulta, josta talvinuottausperinne kesti Saaristomerellä aina 1980-luvulle asti. Muun muassa katovuosien aikana Suomessa elämä oli saaristossa ajoittain jopa turvatumpaa kuin mantereella kalastuksen turvatessa ravinnon saannin. Kalastuksen ohella myös karjanhoito on ollut tärkeä edellytys toimeentulolle, sillä ne saaret, joiden niityt tarjosivat riittävästi ravintoa kotieläimille, asutettiin ensimmäiseksi. (Hokkinen 2019, 96.) Saarien soveltuvuus maanviljelykseen näyttäytyi myöhemmin kuitenkin luokkaeroina. Saaristossa niin sanotusti hedelmälliset saaret olivat vauraampia, kuin karummat saaret, joissa ravinto tuli pelkästään kalastuksesta ja metsästyksestä (Suutala 2008, 17).

Kalastus on suosittu harrastus Saaristomerellä, mutta enää harva pysyy hankkimaan ensisijaisen toimeentulon kalastamalla. Esimerkiksi harmaahylkeiden levittäytymisellä avomereltä sisempään saaristoon on ollut vaikutus kalastuksen kannattamattomuuteen. Moni onkin vaihtanut ammattinsa kalastajasta kalankasvattajaksi, kasvattamalla muun muassa kirjolohta ja siikoja verkkokasseissa. (Hokkinen 2019, 92.) Myös haastattelemiini saaristolaiset kertoivat siitä, miten ammattikalastuksen lisäksi maatalous on lähes loppunut saaristossa tai ainakin muuttanut muotoaan. Toisaalta pienyritykset, matkailu sekä etätyöt tuovat uusia mahdollisuuksia saada toimeentuloa myös saaristossa asuessa. (mm. TYKL/aud/1341, TYKL/aud/1340, TYKL/aud/1337.)

3. Kestävyys matkailun eri sidosryhmissä

Kestävä matkailu pitää sisällään olemassa olevat ja tulevat ympäristölliset, sosio-kulttuuriset sekä taloudelliset vaikutukset matkailijoiden, matkailuyritysten, ympäristön ja paikallisyhteisön tarpeet huomioiden (www11b). Ympäristöllisesti kestävä matkailun tavoitteena on minimoida matkailun kielteiset ympäristövaikutukset. Tähän haastetta tuo erityisesti matkustaminen matkakohteeseen ja takaisin, sekä määrälliset kasvutavoitteet, sillä liikkuminen aiheuttaa usein eniten päästöjä matkalla. (Tyrväinen 2017, 95; Tuominen 2019, 16.) Matkailun sosio-kulttuurisella kestävyydellä tarkoitetaan toimintaa, jolla kannustetaan paikallisen yhteiskunnan kehittymistä kulttuuria ja kulttuuriperintöä vaalien ja vahvistaen niin, ettei kohteen yhteiskunnalliset rakenteet vahingoitu. Matkailun taloudellisen kestävyuden tavoite on luoda kestävä ja vakaa talous, joka luo pohjaa kaikelle muulle kestäväälle kehitykselle kehittämällä infrastruktuuria, varmistaen tulojen jäämisen kohteeseen sekä työllistäen paikallista väestöä. (TEM 2019, 27; www2.) Kestävä matkailuun ei ole yhtä tiettyä mittaria tai kriteeriä, mutta esimerkiksi tuotteiden kierrätettävyys, kulttuuriperinnön säilyminen, tai paikallisyhteisöjen osallistuminen matkailun suunnitteluun ovat tapoja tarkastella kestävä matkailun toteutumista (Tyrväinen 2017, 95).

Vuonna 2011 tehdyssä KESMA I- hankkeessa⁴ (kestävän matkailun liiketoiminnan kehittämismallin rakentaminen) 84 yrittäjää vastasi kyselyyn, jossa heitä pyydettiin kertomaan mitä tarjottavaa heillä on kestävyyttä arvostavalle matkailijalle. Vastauksissa tuli esille ylivoimaisesti eniten ympäristövastuullisuuteen liittyvät seikat. (Matilainen ym. 2012, 65.) Samoin kesällä 2020 tekemissäni saaristolaisten haastatteluissa kysyessäni kestävyteen liittyvistä asioista, tuli esille juuri ympäristöön liittyvät asiat. Esimerkiksi saariston vastuullisuuteen miellettiin helposti kierrätykseen liittyvät asiat, sillä monet haastateltavistani alkoivat heti kertoa, miten saaristossa hoidetaan tuotteiden kierrätys. (TYKL/aud/1341, TYKL/aud/1339 ym.) Vain matkailuyrittäjä Hanna Kovanen nosti esiin kestävydestä puhuttaessa myös kulttuurisen kestävyuden (TYKL/aud/1342). Kestävä matkailu on kuitenkin käsitteenä hyvin laaja pitäen sisällään

---

⁴ Kestävä matkailun liiketoiminnan kehittämismallin rakentaminen (KESMA I) – hankkeen on rahoittanut Keski-Suomen ELY-keskus / Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto. Hanke on toteutettu Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan alueilla Jyväskylän, Tampereen ja Vaasan ammattikorkeakoulujen sekä Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin yhteistyönä. (Blinnikka 2012a, 8)

ympäristövastuullisuuden lisäksi sosiaalisen kestävyuden eri muodot. Myös esimerkiksi kulttuurin säilyttäminen, esteettömyys sekä yrityksen hyvät suhteet sidosryhmiin edistävät osaltaan kestävää matkailua. (Matilainen ym. 2012, 66.)

Kestävydestä puhutaan nykyään paljon, mutta käsitteenä ihmisillä on siitä monia eri tulkintoja. Kuten KESMA I – haastatteluissa, myös omissa haastatteluissani tuli esille, että kestävä matkailun mielletään usein käsittelevän enimmäkseen ympäristöä. Kestävästä matkailusta puhuttaessa on hyvä määritellä, mikä merkitys termillä on juuri haluamassaan kontekstissa. Erityisesti yritysten, jotka käyttävät kestävyuden termiä osana markkinointistrategioitansa, tulisi konkretisoida termin merkitys käytännön tasolla. Eri käsitykset kestävydestä yrittäjän ja asiakkaan välillä voivat aiheuttaa väärinkäsityksen, jolloin asiakas voi kokea tulleensa petetyksi, kun kestävyys ei toteudukaan oletetulla tavalla. (Matilainen ym. 2012, 65.)

KESMA I -hankkeen yrittäjä -haastatteluissa yritykset kertoivat siitä, miten toiminnan ollessa pienikokoista, sen koettiin olevan myös kestävä. Näin ollen sen ei uskottu aiheuttavan suuressa määrin haittaa ympäristölle (Matilainen ym. 2012, 66). Myös haastatteluissani Högsåran matkailuyrittäjän kanssa tuli esiin, että pienimuotoisen matkailun koetaan olevan vastuullista:

No ensinnäkin saaristossa ei oo oikeestaan massaturismia, ni se on ehkä yks vastuullinen juttu. Että ei täällä pysty ottamaan vastaan isoja massoja. Täällä on pienempiä ryhmiä ja kaikki tilat ja paikat on suunniteltu pienemmille ryhmille alun perin. Ainakin niinku mun näkökulmasta, et se on ehkä yks. Ja sit jotenkin ehkä eletään sillai luonnon varassa, että mietitään sen ympärillä. (TYKL/aud/1339.)

Pienimuotoinen matkailutoiminta ei kuitenkaan aina takaa sitä, että se olisi kestävä. Luonnonympäristössä kestävyteen tuleekin kiinnittää erityistä huomiota luonnonmonimuotoisuuden takia. Myös erityisesti kestävyttä arvostavat asiakkaat voivat kiinnittää huomiota yksityiskohtiin siitä, miten vastuulliset toimintatavat näyttäytyvät yrityksessä. (Matilainen ym. 2012, 66.)

Sosiaalisesti kestävä matkailuun liittyy sen saavutettavuus, sillä kaikilla ihmisillä on oikeus kokea elämyksiä matkailun parissa ja näin ollen myös saada palvelua. Matkailutoimijoiden tulisi kiinnittää huomiota palveluiden toteuttamiseen niin, että ne

ovat kaikkien saatavissa ja saavutettavissa. Myös henkilöstön kouluttaminen tulisi olla osana esteettömien palveluiden tarjoamista. Helposti saavutettava kohde tekee tuotteen tai palvelun käytön asiakkaalle mahdollisimman helpoksi ja huomioi asiakkaiden erilaiset tarpeet taaten kaikille tasa-arvoisen kohtelun. Esteetön matkakohde tukee markkinointia, auttaa ylläpitämään positiivista imagoa ja luo kestäviä asiakassuhteita, sillä kaikille saavutettavien palveluiden tarve kasvaa väestön ikääntyessä. Pitkällä tähtäimellä onkin kannattavampaa tehdä palvelusta mahdollisimman saavutettava sen sijaan, että jokaisen erityisryhmiin kuuluvan asiakkaan kohdalla räätälöisi palvelut tai pahimmassa tapauksessa käännyttäisi asiakkaat pois palveluiden puutteellisuuden takia. (Blinnikka ym. 2012b, 41, 47–48.)

3.1 Paikalliset ja ekologinen kestävyys

Matkailu ei ole ainut ympäristön kuntoon ja sen kestävyYTEEN vaikuttava tekijä. Vaikka matkailu voi monessa tapauksessa olla vastuussa ympäristön tuhoamisesta, ovat paikalliset yhteisöt sekä taloudelliset osa-alueet avainasemassa niiden selviämässä tai kuolemässä. Paikallisilla yhteisöillä on keskeinen rooli kokonaisvaltaisen kestävyYDEN konseptissa. Luonnonympäristön suojeleminen tulisikin olla itsestään selvää yhteisöille, jotka käyttävät sitä hyväkseen ja ovat riippuvaisia siitä. Ilman paikallisten ymmärrystä ja toimenpiteitä kestävyYdestä, ei voida olettaa, että matkailun kehitys olisi kestävä (Richards & Hall 2000, 1&5).

Saaristossakin ekologisuusajatteluun ja kestäväYHEN kehitykseen on alettu kiinnittää huomiota enemmän vasta viime vuosikymmenien aikana (TYKL/aud/1341 & TYKL/aud/1340 ym.). Turun saariston sijainti ja kulkuyhteydet tuovat kuitenkin tiettyjä ongelmia esimerkiksi siihen, miten tuotteiden kierrätys tapahtuu. Kun kaupungissa asuvalle henkilölle muovin kierrätys voi olla helppoa ja vaivatonta, saattaa saaristolaiselle se olla vaikeaa tai lähes mahdotonta. Högsåran matkailuyrittäjä kertoo siitä, miten muovien lajittelu onnistuu saarella:

— ja sit jotenkin ehkä eletään sillai luonnon varassa, että eletään sillä tavalla, et yritetään olla kestäväYLLÄ kehityksellä. Ja sit tottakai tääl on ehkä haasteellisempaa lajitella eri roskat. Esimerkiksi lähin muovilajittelupaikka on

Kemiössä. Sinne on tunnin ajomatka, et en hirveesti aja muoviroskien kanssa sinne – (TYKL/aud/1339.)

Haastatteleman matkailuyrittäjä Utöstä kertoi, miten ekologista kestävyyttä pidetään esimerkiksi kierrätyksen muodossa yllä siinä määrin, kuin on saaristossa mahdollista (TYKL/aud/1342). Kalastajapariskunta Nauvosta taas toi esiin, miten meren läheisyydessä paikat putsataan nykyään ilman pesuaineita, ettei mereen menisi turhaan kemikaaleja. Samassa haastattelussa tuli myös ilmi se, miten asiat ovat muuttuneet vuosikymmenten aikana: ”No siis mä muutin Nauvoon vuonna 91. Sillon vasta tuli tää roskissysteemi tänne. Ennen sitä te heititte mereen tai sit siellä meidän naapuri vaan vei talon taakse ne muovipussit.” (TYKL/aud/1337) Myös toinen haastateltavani Korppoosta kertoi siitä, miten asiat ovat muuttuneet parempaan vuosien varrella:

– – enemmän sitä ajattee, ku vertaa vanhaan aikaan, ku kaikki [roskat] dumpattiin mereen. Mä oon ollu dumpaamassa kaikki metallisroskat esimerkiksi mun isän kanssa veneellä, joskus 60-luvulla. Mut nythän todellakin otetaan huomioon ja käsitellään kaikkia jätteitä ja lajitellaan ja hoidetaan ja näin. Sehän on hirveen hyvä juttu et se edistyy se puoli. (TYKL/aud/1341.)

Alueellinen identiteetti merkitsee tietoisuutta tai mielikuvaa yhteiskunnan alueellisen rakenteen osasta. Tätä mielikuvaa uusinnetaan ja vahvistetaan erilaisten institutionaalisten, kulttuuristen tai sosiaalisten käytäntöjen avulla. Saaristoonkin identifioitumista voidaan tarkastella kollektiivisina kertomuksina sekä hiljaisena tietona siitä keitä ”me” ja ”meidän kotiseutumme” ovat. Saaristossa luonto toimiikin suuresti toiminnan ja identifioitumisen määrittäjänä, sillä saaristossa elävät ihmiset sitoutuvat saaristoalueelle voimakkaasti sen luonnon kautta. (Enges ym. 2015b, 143; Siivonen 2008b, 6.) Juuri meren läheisyys ja sen vaikutus jokapäiväisessä elämässä voi tuoda erilaista näkökulmaa luonnon hauraudesta, mikä voi saada saaristolaisenkin olemaan enemmän kiinnostunut ympäristönsä säilymisestä:

Musta täällä aika paljon se, että vanhoja rakennuksia kunnostetaan ja muutetaan niihin asumaan, ni se on mun mielestä kestävää kehitystä. Ja ettei kaiken tarvii olla uutta ja jotenkin tuntuu, että täällä tietysti, kun nähdään, niin eletään keskellä tätä saastunutta Saaristomerta ja saastunutta huonossa kunnossa olevaa Itämerta. Ni täällä niinku joka päivä tiedetään se, että jos ei hoideta omaa tonttia ni menee vaan huonompaan suuntaan. Et nyt pitäis

vieläkin vaan parannella kaikkia omiakin tapoja, eikä ainakaan syytellä mitään Puolan viljelymaita tai Venäjän Pietarin jätehuoltoa et kyl kaikessa ”everything makes a difference”. (TYKL/aud/1340.)

3.2 Matkailuyritykset ja ekologinen kestävyys

Turismi ei ole homogeeninen talouden sektori vaan se muodostuu monista organisaatioista, jotka ovat joko suoraan tai epäsuoraan tekemisissä turismin kanssa. Näihin epäsuorasti turismiin liittyviin aloihin kuuluu muun muassa päivittäistavarakaupat ja muut palveluiden tuottajat, jotka eivät välttämättä koe itseään turismiin liittyvinä aloina. Vastuullisen yritystoiminnan edellyttämiseksi pitäisi koko tuotantoketjun toiminnan ja laadun olla kestävä kehityksen mukaista, sillä kestävä matkailua on vaikea kehittää, jos kaikki asianosaiset eivät siihen sitoudu. Julkisen hallinnon tehtävä onkin toimia välikappaleena, suunnitellen ja hallinnoiden näitä monipuolisia aloja, jotka ovat tekemisissä turismin kanssa. (Hemmi 2005, 110; Vuorinen 2002, 68; Page 2007, 24.)

Ihmiset muuttavat elämänsä aikana elämäntyyliään useaan kertaan nauttiakseen entistä enemmän. Hedonismi pyritään toteuttamaan elämässä entistä enemmän aineettomien arvojen tasolla. (Hemmi 2005, 26.) Vaikka ekologisen kestävyuden kannalta ajateltuna ympäristöystävällisin teko olisi jäädä kotiin, on ihmisten edelleen voitava matkustaa hyvinvointinsa ja arkielämässä jaksamisensa turvaamiseksi, parantaakseen elämänsä laatua sekä kokeakseen elämää kohottavia elämyksiä. (Blinnikka ym. 2012c, 71 & Hemmi 2005, 41.) Moni ei kuitenkaan halua lomallaan tehdä suuria ponnistuksia kestävyuden eteen. Näin ollen matkailupalveluiden täytyy olla kestäviä, jotta matkailijat voivat tehdä helposti vastuullisempia valintoja. (Tyrväinen 2017, 97; TEM 2019, 19–20.)

Kestävä kehityksen periaatteiden noudattaminen on tärkeää sen kaikissa ulottuvuuksissa kaikille matkailutoimijoille, sillä se mahdollistaa alueen elinkeinojen tasapainoisen kehityksen luontoa ja kulttuuriympäristöä vahingoittamatta. Kestävien matkailupalveluiden on huomioitava ja hallittava matkailutoiminnan sosio-kulttuuriset, ympäristölliset sekä taloudelliset vaikutukset, jotta pystytään välttämään matkailun negatiiviset vaikutukset luontoon, kulttuuriperintöön tai paikallisten elämäntapaan (www11b; TEM 2019, 37.) Ekologisesti kestävää yritystoimintaa helpottaa oman toiminnan ympäristökuormituksen seuraaminen ja tunnistaminen, jotta voidaan tehdä

toimenpiteitä ympäristökuormituksen vähentämiseksi (www13). Kestävien valintojen tekemisellä voi olla positiivinen vaikutus myös yrityksen talouteen. Esimerkiksi yrityksen hiilijalanjalan laskeminen voi paljastaa turhia menoeriä, joita karsimalla voi tehdä merkittäviä kustannussäästöjä. Tämän lisäksi ekotehokkaiden muutoksien tekeminen, kuten aurinkopaneelien asentaminen tai muun uusiutuvan energian käyttö, vähentää yrityksen kasvihuonekaasupäästöjä. (Tuominen 2019, 20.)

Vastuullinen toimintatapa on tärkeää, jotta yritys pysyy kilpailukykyisenä matkailualalla. Yritysten profiloituminen ekologiseksi, esimerkiksi ympäristösertifikaattien avulla, voi houkutella uusia ympäristötietoisia asiakasryhmiä. (Tuominen 2019, 21.) Matkailuyrityksille on olemassa useita erilaisia sertifiointeja, jotka ohjaavat yritystä vastuullisten matkailutoiminnan kehittämiseen. Myös Visit Paraisten matkailupäällikkö Niina Aitamurto kertoo yrityksen vastuullisuuden sekä sertifikaattien merkityksestä matkailuyrityksiin:

– – varsinkin jos ajatellaan tämmöstä yleistä trendiä, niin lähimatkailu ja luontomatkailuhan on ollut jo kaiken kaikkiaan kasvussa ja varmaan siihen liittyy myös tämmönen ympäristötietoisuus ja ekologisuus. Ja sitten toisaalta kyl niihin matkapäätöksiin alkaa vaikuttamaan sekä kv [kansainvälisellä] puolella että kotimaassakin, et onko yrityksellä jotakin ympäristösertifikaattia ja miten hän viestii niistä vastuullisuuden arvoista. Mä uskon et tulevaisuudessa entistä enemmän ja varsinkin tän koronakriisin jälkeen, et se vastuullisuus tulee korostumaan niinku todella paljon. (TYKL/aud/1344.)

Monet sertifioinnit tarjoavat matkailuyrityksille tukea muun muassa viestintään tai ohjeistavat toimenpidesuunnitelman teossa, jotta yritys pystyy minimoimaan sen ympäristövaikutukset (www11a). Myös Visit Finland on luonut oman Sustainable Travel Finland -merkin matkailuyrityksille ja destinaatioille. Merkki tarjoaa konkreettisen kestävän matkailun työkalupakin, joka helpottaa kestävien toimenpiteiden tekemistä. Sustainable Travel Finland -merkki kannustaa matkailuyrityksiä ja -alueita ottamaan huomioon ympäristöllisen kestävyuden lisäksi kulttuurisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden. Kestävät valinnat tulisi näkyä kaikessa omassa toiminnassa, kuten tuotekehityksessä ja markkinoinnissa. (TEM2019, 37–38.)

3.3 Matkailijat ja ekologinen kestävyys

Kaikki turismin muodot voisivat olla parempia ja vastuullisempia, jos otamme vastuuta siitä niin kollektiivisesti kuin yksilöinäkin, sillä turismi on sitä, mitä me itse teemme siitä (Goodwin 2016, 5). Kestävän ja vastuullisen matkailuelinkeinon saavuttaminen on pitkäjänteinen prosessi, jossa kaikilla on omat tehtävänsä. Koko matkailusektoria tulee kannustaa vastuullisiin valintoihin muun muassa koulutuksen, viestinnän ja markkinoinnin avulla. Samalla kun matkailualueiden ja yritysten tulee aktiivisesti ohjata matkailijoita kohti vastuullisia valintoja, on kuluttajien valinnoilla merkittävä vaikutus siihen, minkälaisia matkailupalveluja yritykset tarjoavat. (TEM 2019, 37.) Vastuullinen turismi vaatii sen, että tuottajat ja asiakkaat oppivat tunnistamaan sellaisia kestäviä asioita, joihin heillä itsellään voi olla vaikutus ja joista he voivat ottaa vastuuta sekä mahdollisesti nähdä myös kestävien valintojen tulokset (Goodwin 2016, 38).

Matkailuun kuuluu olennaisesti kokemus, joka syntyy matkailijana olemisesta. Matkailijan roolissa tapahtuu paljon kuluttamista, jossa ostetaan matkailuun liittyviä palveluita tai tuotteita. Matkailun palveluiden tai tuotteiden kuluttaminen tekeekin matkailusta yhden keskeisen talouden muodon maailmassa. (Saarinen 2017, 43.) Kuluttaminen on yksi osa matkailua, missä matkailija pystyy helposti tekemään vastuullisemman valinnan, varsinkin jos kuluttajat ovat tietoisia matkailun ympäristövaikutuksista. Matkailun päästöjen syntyessä suureksi osaksi liikkumisesta ja majoituksesta, on kuluttajaa hyvä kannustaa tekemään vastuullinen valinta esimerkiksi kulkuneuvon sekä majoituksen valinnassa. Matkailijoita tuleekin informoida ja ohjata kestävämpään toimintaan, sillä lisääntyvä tietoisuus voi merkittävästi edistää ympäristövastuullista käyttäytymistä. (Tyrväinen 2017, 98; TEM 2019, 19–20.)

Matkailulla on myös positiivisia ympäristövaikutuksia, sillä matkailijat voivat olla mukana edesauttamassa ympäristön suojelua. Erityisesti kohteissa, jossa vetovoimatekijänä on luonnonsuojelualue, matkailijoita usein opastetaan liikkumaan luonnossa kestävästi. Esimerkiksi Suomessa Metsähallituksen ylläpitämissä kansallispuistojen opastuskeskuksissa matkailijat saavat tietoa sekä alueen luonnosta että kestävyiden periaatteista. Matkailusta saatuja tuloja käytetään kansallispuistoissa luonnonsuojeluun, kohteiden kunnostamiseen sekä kulutuksen ennaltaehkäisemiseen. (Tyrväinen 2017, 98.) Matkailijoiden kasvava tietoisuus ja arvostus ympäristöä kohtaan

voi lisätä kiinnostusta myös saaristomatkailuun, sillä Suomen matkailustrategian mukaan matkailijoiden kasvavan ilmasto- ja ympäristötietoisuuden arvioidaan lisäävän kotimaanmatkailun houkuttelevuutta (TEM 2019, 28).

4. Kulttuurisesti kestävä saaristomatkailu

Keskeistä kestävässä kehityksessä on muutos. Kulttuurinen kestävyyskään ei tarkoita vakautta tai kulttuurin paikallaan pysymistä, vaan kyse on muutoksesta. Kun tarkastellaan yhteisön kykyä osallistua päätöksentekoprosesseihin ja kykyyn määritellä oma kehityssuunta, kulttuurinen kestävyys pyrkii muutokseen, joka heijastuu yhteisön arvoista, tahdosta ja tavoitteista. Tähän ulottuvuuteen sisältyy kuitenkin kulttuurielementit, jotka säilyvät muutoksen keskellä. Näitä elementtejä ovat materiaalisen kulttuurin lisäksi muun muassa arvot ja perimätieto. Myös paikallinen ekologinen tieto on osa kestävässä kehityksen kulttuuria, joka tulisi ainakin osittain säilyttää kestävässä kehityksen muutosprosesseissa. (Sonck-Rautio 2019, 43–44 & 52–53).

Katriina Siivonen kirjoittaa kulttuurin perusdynamikan lähtevän yksilöistä, jotka ovat vuorovaikutuksessa muiden ihmisyksilöiden sekä ympäristönsä kanssa. Yksilöiden ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa syntyy kollektiivisia alueisiin tai ryhmiin kytkeytyviä kulttuurisia rakenteita. Nämä ryhmät edustavat tietyille alueille tai ryhmille ominaisia kulttuureja, vaikka niihin kuuluvat yksilöt eivät niihin sitoutuisikaan. Nämä eri ryhmiin ja alueisiin liittyvät piirteet ja oletukset usein tuotteistetaan ja kaupallistetaan matkailullisiin tarkoituksiin. Niillä voidaan luoda imagoja, tuottaa ja vahvistaa alueellisia identiteettejä sekä käyttää hyväksi aluetta heijastavien tuotteiden muotoilussa. Kulttuurissa kollektiivisilla traditioilla on oma paikkansa, mutta jotta kulttuurisesti kestävä kehitys voi tapahtua, täytyy ottaa huomioon kulttuuriin sisältyvän moniäänisyyden ja erilaisuuden, ja kunnioittaa paikallisten ihmisten oikeutta omaan kulttuuriinsa. (Siivonen 2006, 8, 17–18.)

4.1 Paikallisten osallistaminen matkailun kehittämisessä

Kun puhutaan turismin kehittämisestä kulttuurisesti kestävässä kehityksen periaatteiden mukaisesti, on tärkeää ottaa paikallisyhteisöt ja paikalliset asukkaat mukaan turismin suunnitteluun ja sen edistämiseen (Hemmi 2005, 76). Maantieteilijä Bill Bramwell ja turismintutkija Angela Sharman esittävät, että yhteisön mukaan ottamisella turismin suunnitteluun voi olla positiivinen vaikutus turismin taloudellisiin, ympäristöllisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin (Bramwell & Sharman 2000, 26). Kulttuurisesti kestävässä

matkailussa paikallisyhteisö on mukana niin matkailun tuottamassa liiketoiminnassa kuin päätöksenteossa ja sen suunnittelussa (www14).

Kirsi Sonck-Rautio on tutkinut kalastajien paikallisen ekologisen tiedon hyödyntämistä ja hyödyntämättömyyttä paikallisessa kehitys- ja luonnonsuojelutyössä. Kuten kalastajilla, myös muilla paikallisilla asukkailla saaristossa on yleensä hallussaan paikallista ekologista tietämystä. Tämä tieto voi tarjota tärkeitä oivalluksia, jonka pitäisi tulla kuuluviin silloin, kun kyse ympäristöhallinnasta ja sen kehittämisestä. Paikallinen ekologinen tieto voi tarjota ympäristöhallinnalle ja siihen liittyvälle tutkimukselle arvokkaita työkaluja. Näitä työkaluja voi käyttää muun muassa yleisen kestävyuden edistämässä ja tehokkaammassa biologisen monimuotoisuuden sekä ekologisten järjestelmien suojelussa. Tärkeää matkailunkehityksessäkin on oppia integroimaan monimuotoinen tieto ja samalla tunnistaa tiedon soveltamisen hyödyt ja haasteet. (Sonck-Rautio 2019, 51–53; Berkes ym. 1995, 281.)

Kun radikaaleja päätöksiä tehdään konsultoimatta paikallisia, voivat he pahimmillaan menettää mielenkiintonsa omaan ympäristöönsä. Tämä voi johtaa motivaation menettämiseen käyttää ympäristöä kestävästi. Tehokas tapa tukea kestävä kehitystä onkin päästää paikalliset ihmiset mukaan päätöksentekoprosesseihin ja tunnustaa paikallisten hallitseman tiedon merkitys. Paikallisten ihmisten konsensusta ympäristönsuojelussa edesauttaa mahdollisuus saada osuus eduista, oli ne sitten taloudellisia, sosiaalisia tai kulttuurisia. (Sonck-Rautio 2019, 52–53; Berkes ym. 1995, 281, 286.)

Jotta alueiden moniäänisyys ja kulttuurin muuntuvuus pääsisivät esille alueiden imagojen ja identiteettien muotoilemisessa, tulisi yksilötasollakin olla vaikuttamismahdollisuus. Yksittäisistä ihmisistä lähtevä arkiseen kulttuuriin perustava vuorovaikutusprosessi on aina huomioitava, jos pyrkimyksenä on toimia kulttuurisesti kestävällä tavalla. Myös kulttuurin laajassa kokonaisuudessa on annettava sija moninaiselle sosiaaliselle ja kulttuuriselle todellisuudelle. (Siivonen 2006, 22.) Turun saaristossakin on vahva paikallinen identiteetti ja itsetietoisuus omasta kulttuurista ja sen erityispiirteistä. Nämä piirteet lähtevät yksilöstä ja muokkaantuvat kollektiiviseksi saaristoidentiteetiksi. Saaristoidentiteetti on koko ajan liikkeessä oleva vuorovaikutusprosessi, joka vaatii sen,

että jokainen yksittäinen ihminen pääsee vaikuttamaan siihen omasta elinympäristöstään käsin.

Matkailualalla on merkittäviä taloudellisia vaikutuksia kohteeseen varsinkin silloin, jos siitä saatu raha voidaan sijoittaa auttamaan paikallista taloutta ja työllisyyttä. Turismista saatu raha täytyy investoida niin, että matkailukehitys on sosiaalisesti ja ympäristöllisesti vastuullista pitkäjänteisesti. Jotta turismi hyödyttäisi kaikkia osapuolia, täytyy koko matkailualan työskennellä yhteistyössä paikallisten ihmisten, yhteisöjen ja yritysten kanssa. Matkailun käyttäessä hyväksi paikallista kulttuuria, tulee taloudellisen hyödyn mennä myös tämän kulttuurin edustajille. (Page 2007, 21: Siivonen 2006, 22.) Haastattelemani Nauvolainen pariskunta kielsivät olleensa mukana matkailun suunnittelussa julkisen sektorin kanssa. He kuitenkin tiesivät, että paikallisia konsultoidaan ainakin jossakin määrin:

No mä luulen et ihan joku pieni ydinklikki. Nyt kun Nauvo ei oo enää oma kunta vaan kuulutaan Paraisille, nii sitten Nauvossa on joku tämmönen ns. toimikunta, jolla ei ole niinku ns. valtaa, mutta mä luulen et se jää melkeen siihen sitten. Ei meiltä ainakaan kysytä mitään. (TYKL/aud/1337.)

Ei, me ollaan vaan ja sit no ihmiset on saanu semmonen käsitys, kun kolmekymmentäneljä vuotta tossa rannassa ollu, et turha noilt on kysyy mittää. Nehän pärjää muutenkin, jos on kolmekymmentäneljä [vuotta] jo pärjännyt. Jos kaikilta kysyttäis, ni siit tulis kauhee soppa, ku kaikki halua varmaan eri taval tämän homman. Parempi olla kysymättä kaikilta. Sit loppupäässä kaikki on ehkä tyytyväisiä siihen. Näin on. (TYKL/aud/1337.)

Haastateltavani Velkualta koki paikallisten ottamisen mukaan turismin suunnitteluun tärkeänä, sillä hän näki, että erityisesti kulttuuriperintöä voisi hyödyntää matkailun tuotteistamisessa:

– – varmaan voitais ottaa vähän paremmin huomioon tollasessa sisältösuunnitteluvaiheessa [paikalliset], että mitä sitä kulttuuriperimää tai historiaa siellä paikallisilla olis antaa ja tarjota. Ja ne saatais nivottua nimenomaan niihin matkailutuotteisiin, jotta saatais sit niitä vetovoimaisia yksilöllisiä matkailutuotteita, jotka mä uskon, että kiinnostaa tulevaisuudessa enemmän. (TYKL/aud/1338.)

Turun saaristossa on mahdollistettu saaristolaisten vaikutusmahdollisuudet muun muassa saaristolautakuntien kautta. Esimerkiksi Naantalin kaupungin saaristolautakunnan tehtävä on turvata saaristolaisten mukanaolo ja vaikutusmahdollisuudet kaupunginhallinnossa. Lautakunta toimii asiantuntijana kaupungin saaristoasioissa ja se seuraa palveluiden toteutumista saariston näkökulmasta (www12a). Niina Aitamurto kertoo, kuinka myös Paraisten kaupungilla on meneillään oma kaupungin matkailun strategiatyö, jossa Houtskarilla, Iniöllä, Korppoolla ja Nauvon saarella on oma aluelautakunta. Kaupungin strategiatyöpajoihin on kutsuttu aina yksi edustaja jokaisesta aluelautakunnasta, jotta saataisiin kuulumaan myös paikallisten ääni.

Tässä meidän tavassa tehdä sitä strategiaa, niin se ei oo mahdollista et sinne tulis kaikki paikalliset. Mut et niil alue-edustajilla on kuitenkin se paikallisten ääni tavallaan, et he edustaa sitä, ni sillä tavalla on otettu. Ja tietysti siinä on matkailuyrittäjätkin, jotka on niitä paikallisia mukana. Et just et on otettu myös näitten lautakuntien kautta se paikallisten ääni ja saadaan se kuulumaan. (TYKL/aud/1344.)

Paraisten kaupungin matkailuyksiköllä on meneillään myös paikallisia osallistava Pyhän Olavin merireittihanke, joka sai opetus- ja kulttuuriministeriöltä rahoitusta kulttuurireitin jatkokehittämiseen. Niina Aitamurron mukaan paikallisia on konsultoitu siitä, miten he haluaisivat olla mukana reitin kehitystyössä sekä tapahtumissa. Esimerkiksi reitin suunnittelussa ja kehittämisessä on otettu paikallisten näkökulmat huomioon. Yhdessä paikallisten kanssa on pohdittu myös mahdollisia tapahtumia ja muita asioita, mitä reitin ympärille voisi tulevaisuudessa kulttuurimielessä kehittää. (TYKL/aud/1344.)

4.2 Kulttuurin tuotteistaminen

Paikalliset ihmiset ja paikallinen kulttuuri on yksi syy, mikä saa ihmiset matkustamaan ja näkemään uusia paikkoja. Monet matkailuyritykset usein perustavatkin toimintansa ja tuotteistuksensa paikalliseen kulttuuriin ja sen historiaan, jonka on todettu olevan hyvä myyntivaltti juuri matkailijoille. Myös paikallisten elämäntapa sekä yhteisöjen materiaallinen puoli, kuten rakennukset kiinnostavat turisteja ja vaikuttavat matkan kokonaisuuteen. (Richards & Hall 2000, 1; Nuijanmaa & Matilainen 2012, 49.) Turismi voikin osaltaan suojella ja vahvistaa katoavaa kulttuuriperintöä sekä alueen omaa kulttuuri-identiteettiä. Samalla vaarana on kuitenkin kulttuurin kaupallistaminen, joka voi muuttaa paikallista kulttuuria vastaamaan matkailijoiden tarpeisiin. (www14 & TEM

2019, 16.) Turun saaristossa näkyy vahvasti ruotsinkielinen kulttuuri-identiteetti, joka välillä joutuu yhteentörmäyksiin matkailijoiden takia. Suomenruotsalainen haastateltavani Korppoosta kertoo siitä, miten kielimuuri voi aiheuttaa ongelmia matkailijoiden kanssa:

– – sit myös tää pieni kielijuttu, et must on hirveen kiva silloin ku sä suomesta tulee jengiä ja silloin ku huomaa et ne yrittää puhua ruotsia ja sanoa jotain ruotsiksi, nehän osaa. Kaikki ihmiset Suomessahan on oppinut ruotsia joskus pakosta, mut se, et tääl on myös semmosia, jotka närkästy ihän hirveesti, jos ei palvelut toimi suomeks. Ja tääl on aika paljon nuoria, jotka asuu ahvenanmaalla ja täällä korppoossa ja jopa ruotsissa, jotka tulee tänne kesäsin ja on täällä kesätoissa tuolla satamassa ja kaupassa ja näin. Ja niitten suomen kieli ei oo mitenkään niinku fantastinen ja siitä ne on saanu hirveesti tämmösiä haukkumisia ja tämmösiä. Et ku tulee alueelle, joka on siis perinteisesti aivan ruotsinkielinen. (TYKL/aud/1341.)

Turistit haluavat nähdä erilaisuutta ja yhteisöistä onkin tullut turismin kulutuksen objekteja. Tämä voi johtaa ”lavastettuun” autenttisuuteen, jossa matkailu synnyttää uusia kulttuurin ilmenemismuotoja paikallisen kulttuurin muuttuessa kaupallistetuksi matkailua varten. (Richards & Hall 2000, 4.) Turistitaide suunnataan yhteisön ulkopuolisille ostajille eikä se yleensä noudata perinteisiä käsityömalleja. Niistä voi kuitenkin tulla osa paikallisten ihmisten arkea ja näin tarjota heille lisätuloja. (Hovi 2017, 65.) Toisaalta, ulkomailla valmistettujen paikalliseen kulttuuriin perustuvien tuotteiden myynti kopiona on kulttuurisesti kestäväntöntä toimintaa. Se, edistääkö vai haittaako kulttuurin tuotteistaminen kulttuurista kestävyttä on hienovaraista. Susanna Nuijanmaa ja Anne Matilainen kirjoittavat, että kulttuurisen kestävyden tai kestäväntömyyden määrittelyssä on usein kyse siitä, miten hyvin ja aidosti tuotteistaminen on tehty ja miten se kunnioittaa alkuperäisyyttä. Monesti juuri yksityiskohdat, tarinat ja tyyli vaikuttavat onnistuneeseen kulttuurin tuotteistamiseen. (Nuijanmaa & Matilainen 2012, 55.) Onkin hyvin tärkeää, että kulttuurin tuotteistaminen matkailua varten korostaa kulttuurisia erityispiirteitä laajasti, joustavasti ja sallivasti, niin, että paikalliset asukkaat voivat kokea ne omakseen. Tämä auttaa välttämään ristiriidan, joka voi tulla paikallisten omien käsitysten sekä kotiseudun markkinoidun imagon välillä. (Siivonen 2002, 42.) Haastattelemani matkailuyrittäjä Högsårasta kertoi, miten paikallisten tietotaitoa voidaan hyödyntää:

No siis kaikkien osaamista yritetään tottakai hyödyntää. Et joku on ehkä taitava, joku vanha luotsi tässäkin kylässä, niin hänen osaamistaan kirjataan ylös ja yritetään sit hyödyntää jossain, niinku meidän museossa esimerkiksi. Tai Högsårastakin on kirjoitettu kirja, ni siel on hyödynnetty kaikkien täällä asuvien ja myös niinku kesävieraitten vanhoja valokuvia et sillä tavalla ollaan hyödytetty. (TYKL/aud/1339.)

Monet kaupungit alkavat muistuttavat yhä enemmän toisiaan, kun yksi matkailullisesti houkutteleva idea on menestynyt yhdessä kohteessa, jonka jälkeen sama konsepti leviää muihinkin paikkoihin (Page 2007, 393). Vaikka maailmanlaajuiset megatrendit ja ilmiöt ulottuvat myös Suomeen, on saaristo silti omaleimainen, sillä saariston vetovoimatekijöitä eli maisemia, luontoa tai merta on vaikea toistaa muissa kohteissa (Ks. luku 5.2). Toisaalta saariston omien matkailukohteiden välillä on samanlaistumisen vaara, sillä saariston tyypillisiä matkailutuotteita toistetaan monissa saariston vierasvenesatamissa (Nurminen 2002, 179). Tällaisiin kollektiivisiin piirteisiin liittyvä perinne voi kuitenkin tarkemmin katsottuna paljastua keksityksi perinteeksi, jota paikalliset ihmiset eivät välttämättä tunnista omakseen. (Siivonen 2006, 8.)

Kulttuurin tuotteistamisessa ongelmana on se, miten ”kulttuurinen sanoma” saadaan tuotteessa näyttäytymään mahdollisimman aitona ja uskottavana kokemuksena, jossa alkuperäinen tarina säilyy läpi koko tuotteen kokemisen. Jotta kulttuuria voidaan käyttää tuotteiden ja palveluiden rakennusaineena, tulisi siinä käsitellä kyseiseen kulttuuriin todellisuudessa kuuluvia ja paikallisten ihmisten tunnistamia yksityiskohtia. Haastetta tähän luo myös se, miten hyvin yrittäjien paikallistuntemus riittää oman alueensa perinteiden, historian ja kulttuuristen erityispiirteiden käyttöön matkailun tuotteistamisessa. Kulttuurin kestävä tuotteistaminen matkailuun johtaa kuitenkin parhaimmassa tapauksessa sekä yrityksen että kohteen taloudellisesti kestäväan kehitykseen. Perinteisiin perustuva matkailutuote voi onnistuessaan tuoda sen kokijalle merkityksellisiä, mahdollisesti moniaistillisia kokemuksia ja jopa elämyksiä, joita ei muuten jokapäiväisessä elämässä koe. (Nuijanmaa & Matilainen 2012, 49, 55–56; Siivonen 2006, 21–22.)

Katriina Siivonen puhuu siitä, miten kulttuuri nähdään dynaamisena prosessina, joka sisältää monenlaisia erilaisia piirteitä, jotka jatkuvasti muuttuvat ihmisten välisessä

vuorovaikutuksessa. Tämä tapahtuu myös eri alueiden välillä, jossa on niin paljon yhtäläisyyksiä, ettei ole perusteltua vetää rajaa eri alueiden tai eri ihmisryhmien kulttuurien välille. Tästä huolimatta kulttuureissa on selkeästi rajattujen staattisten kokonaisuuksien sijasta jatkuvasti muutoksessa olevaa omintakeisuutta, joka elää ja muuttuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Siivonen 2002, 40.) Saaristossakin luonto ja kulttuuri näyttäytyvät erilaisina, sillä saarten eriävät luonnonolosuhteet ovat vaikuttaneet ratkaisevasti ihmisten konkreettisiin elinolosuhteisiin ja myös ajatteluun (Suutala 2008, 17).

Kulttuurisesti kestävässä kulttuurin tuotteistamisessa on tärkeää kyseenalaistaa, minkälaisia tulkintoja paikkakunnista ja alueista matkailun tarpeisiin luodaan. Kuka niitä tekee ja kenen ehdoilla? Myös tuotteistamista seuranneesta taloudellisesta hyödyssä pitäisi huomioida kyseisen kulttuurin edustajat. Paikkakuntaan, sen ihmisiin sekä siellä elettyyn elämään liittyvien tulkintoja tulisi tehdä paikallisten ehdolla tai paikallisten kanssa. Myös saaristossa elävien ihmisten kannalta on merkitystä, miten ja minkälaisin periaattein matkailua maakunnassa kehitetään ja miten se kytkeytyy kestävä kehityksen periaatteisiin. Paikallisilla tulisi olla mahdollisuus elää rauhassa, pitäen omat elämänsä kulttuuristen tuotteiden ulkopuolella. (Siivonen 2002, 38–39, 44; Siivonen 2006, 21–22.)

5. Miten turismi vaikuttaa saaristolaisten elämään?

5.1 Matkailun positiiviset vaikutukset saaristossa

Matkailun vaikutuksista puhuttaessa negatiiviset asiat tulevat useimmiten esille positiivisten vaikutusten sijaan. Tämä tapahtuu erityisesti silloin, kun samassa lauseessa puhutaan matkailun vaikutuksista ja paikallisista ihmisistä. Matkailulla ja näin ollen myös matkailijoilla on kokonaisvaltainen vaikutus, joka tuo negatiivisten asioiden ohella myös paljon positiivisia seurauksia. Matkailun positiiviset sosio-kulttuuriset vaikutukset näkyvät muun muassa paikallisten tuotteiden uusissa markkinoissa, jotka kiihdyttävät myös muita paikallisia taloudellisia tekijöitä. Turismi virkistää myös vähittäiskaupan, vapaa-ajan toiminnan ja kulttuurikeskusten kehitystä, josta sekä paikalliset että turistit voivat hyötyä. Erityisesti maaseututurismin ajatellaan olevan lupaavimpia aloja työllisyyden luomiseen ja paikallisen talouden kehittämiseen. (UNWTO 1998, 29 & Caalders 2000, 185.)

Saariston matkailulla on elävöittävä vaikutus seutuun saaden aikaan uusia työpaikkoja sekä auttaen pitämään pienemmätkin paikkakunnat asuttuna. Matkailusta saatuja tuloja voidaan käyttää kohteiden kunnostamiseen sekä kulutuksen ennaltaehkäisemiseen, jotta sekä paikalliset että matkailijat voisivat tulevaisuudessakin nauttia kestävästä ympäristöstä. (Tyrväinen 2017, 98.) Haastateltavani kokevat matkailun vaativan toimivaa infrastruktuuria, joka osaltaan luo kanta-asukkaita hyödyttäviä parempia kulkuväyliä ja teitä. Turismin ajatellaan myös hyödyntävän paikallista yhteysalus- ja muuta julkista liikennettä, mikä auttaa turvaamaan liikennöinnin olemassaolon saaristossa. Haastatteluideni perusteella matkailun kasvuun suhtaudutaan saaristossa tällä hetkellä positiivisesti, sillä se varmistaisi kanta-asukkaiden palvelut sekä pitäisi paikallisyhteisöt vireämpänä ja hengissä. (TYKL/aud/1343 & TYKL/aud/1338.) Jossain tapauksissa turismin voidaan sanoa olevan syy sosiaaliseen ja kulttuuriseen muutokseen paikallisten keskuudessa, muuttaen kohteen luonnetta ja tunnelmaa. Omaan kaupunkiin tai kylään tulevilla turisteilla olla myös positiivinen vaikutus kohteen kulttuuri-identiteettiin. ja parhaimmillaan matkailu voi vaikuttaa positiivisesti kohteen kollektiiviseen itsetuntoon. (Page 2007, 339–340). Utön matkailuyrittäjä kertoi siitä, miten muualta tulevat ihmiset voivat saada paikallisväen huomaamaan oman paikkakunnan omalaatuisuuden ja arvostamaan sitä vielä enemmän:

– – sekin on yks semmonen, että arvostaa sitä omaa mitä on ja missä asuu ja mitä tekee. Se on nyt semmonen aika pieni juttu, mutta jos tää ei olis aika hyvä paikka, ni miks muuten tänne tulis ihmisiä niin paljon. (TYKL/aud/1342.)

Visit Paraisten matkailupäällikkö Niina Aitamurron mukaan matkailu ei vaikuta pelkästään ravintola- ja majoituspalveluiden tuloihin, vaan se on merkittävä tekijä myös muiden saariston palveluiden olemassaolossa:

– – se ei oo pelkästään se, et se majoitus tai ravintolayrittäjä, joka saa sen tulon, vaan kyllähän siel käytetään muitakin palveluita ja tehdään ostoksia ja tankataan esimerkiksi. Et kyl se on niinkun tietysti semmonen, et sitä kautta sitä tuloa saa. Ja sit tosiaan se, että ilman matkailua saaristossa ei olis niin paljon palveluita. Et se on varmaan ihan tunnustettava tosiasia, että niil on vaikutusta siihen, et siellä ravintolat pärjää, koska suurin osa tekee sen tilin kesän aikana. Niin tottakai, se on paikallisillekin hyvä, et siellä on palveluita tarjolla, koska monet pysyy pitää sen takia ympärivuotisesti auki, et kesällä on niitä matkailijoita. (TYKL/aud/1344.)

Matkailulla on vaikutus myös muihin kuin suoranaisesti matkailuelinkeinoihin saaristossa. Aitamurron mukaan, matkailu on tuonut saaristoon uusia palveluidentuottajia, joista hyötyvät niin paikalliset kuin matkailijatkin. Muutamassa vuodessa lisääntynyt vesiliikenne on kasvattanut markkinaa charter- ja taxi-veneille sekä hyvinvointipuolelle on tullut uusia tuotteita, kuten mindfulness- ja joogaviikonloppuja. Saariston hyvinvointipaketit ovatkin hyvä esimerkki konseptista, joka voidaan helposti paketoita myös matkailijoille sopivaksi ja näin saada hyödyttämään paikallista taloutta vielä enemmän. (TYKL/aud/1344.) Hyvinvointiin liittyvät tuotteet ovat myös hyvä lisä saariston ympärivuotiseen palvelutarjontaan, sillä ne eivät yleensä ole sesonkisidonnaisia (Konu 2017, 76). Tämän lisäksi matkailun innovaatiot, jotka syntyvät teknologisen kehityksen ja asiakaskäyttäytymisen muutoksesta, voivat luoda uusia mahdollisuuksia kohteen liiketoimintaan. Esimerkiksi Airbnb on innovaatio, joka on muuttanut koko matkailualan liiketoimintaa ja luonut uusia mahdollisuuksia saada tuloja matkailusta. (Pesonen 2017, 129.)

5.2 Matkailun tuomat ongelmat saaristossa

Matkailulla voi olla negatiivisia vaikutuksia niin paikalliskulttuuriin kuin luontoonkin. Saariston luonto on herkkä matkailun vaikutuksille, sillä ne kohdistuvat usein meri- ja sisävesiin, rantaviivaan, metsiin, maisemaan ja kulttuurihistoriallisiin kohteisiin. (Hemmi 2005, 42.) Luonnon kulutuskestävyys eli sen fyysinen kantokyky on erityisen alhainen Turun saaristostakin löytyvien heikosti kulutusta kestävien maalajien ja kasvilajien alueilla. Suomen merialueiden tallauksen aiheuttama kuluminen voi pidempiaikaisena kehityksenä muuttaa erityisesti kalliokasvillisuustyyppejä. Perinteisillä saariston virkistysaktiiviteeteilläkin on omat vaikutuksensa luontoon. Esimerkiksi veneily aiheuttaa ympäristölle haittavaikutuksia satamissa, rantautumispaikoilla sekä vesillä liikuttaessa. Näiden lisäksi satama-alueiden rakentaminen ja väylien ruoppaukset voivat tuhota kalojen kutu-, ravinnonhankinta- ja oleskelualueita. Myös veneilystä syntyy jätteitä, jotka saattavat helposti joutua veteen tai ajautua rannoille. (Hemmi 2005, 54, 63–65.)

Monilla alueilla paikalliset näkee turismin ongelmana, sillä ympäristön mahdollisen roskaantumisen sekä tuhoutumisen lisäksi kohteen jätteenhuolto jää paikallisten veronmaksajien maksettavaksi. Kun turismin negatiiviset vaikutukset alkavat näkyä paikallisten ihmisten jokapäiväisessä arjessa, se voi aiheuttaa konfliktin paikallisten ja vierailijoiden välillä. Jossain tapauksissa paikallisten asenteet turisteja kohtaan voidaan nähdä barometrinä alueen kyvystä ottaa vastaan turisteja. (Page 2007, 342&399.) Turun saariston kantokyky ei ole vielä täynnä, vaikka haastatteluissani ilmeni, ettei välttämättä kesäkuukausille lisää turisteja kaivatakaan (TYKL/aud/1340). Kun puhuimme haastateltavieni kanssa turismin negatiivisista puolista, tuli eniten esille turistien roskaaminen sekä luvatta yksityisalueilla oleileminen (TYKL/aud/1337& TYKL/aud/1341). Haastateltavani mainitsivat myös ongelmista, jossa matkailija on tullut yksityisalueelle etsimään esimerkiksi sauna- tai uimapaikkaa:

– – jos ne [turistit] niinku vaan on ylimielisiä tai roskailee tai pitää hirveesti meteliä tai käyttäytyy jotenkin [huonosti], niin silloin sehän ei oo kiva missään -- ja sit se et ne myös menee niin kuin usein ihan yksityisalueille ihmisten talojen eteen tai pihoille tai laitureille tai rannoille uimaan, kysymättä, tervehtimättä, sanomatta yhtikäs mitään, ihan kun se olis niinku ihan yleinen paikka. (TYKL/aud/1341.)

Kulttuurinen kestävyys ei toteudu silloin, kun matkailijoiden ja paikallisten välinen kunnioitus puuttuu. Matkailijat saattavat mieltää koko matkakohteensa itselleen avoimeksi tilaksi, jonne he ovat tulleet poistumaan omasta arjestaan. Tämä voi olla jopa karnevalistista arjesta irrottautumista, joka antaa matkailijoille tilaisuuden käyttäytyä huolettomammin, sillä matkailijat ovat usein kohteessa vain käymässä. Paikallisella ja kesävieraalla voikin olla erilaiset ajan, tilan ja luonnon käsitykset, sillä tietyssä paikassa kasvamalla oppii katsomaan maailmaa tietyllä tavalla annettujen kulttuurimallien mukaisesti. Vaikka paikallinen ja kesävieras asuvatkin pinnallisesti samassa ympäristössä, he näkevät erilaisia asioita ja tulkitsevat ympäröivää maailmaa eri viitekehysten perusteella. Jatkuva matkailijoiden ja vieraiden arjesta irrottautumisen lieveilmiöiden seuraaminen vierestä kuitenkin häiritsee ja voi aiheuttaa oman yksityisen alueen uhatuksi kokemista. Tästä erityisesti kärsivät ihmiset, jotka eivät itse suoraan hyödy matkailusta, mutta joutuvat kestävämpään matkailun varjopuolia omassa arjessaan. (Siivonen 2002, 45–46; Ehn & Löfgren 1982, 14.)

Haastateltavillani oli huoli siitä miten herkkä saaristomeri kestää kasvavat turistimäärät. (TYKL/aud/1338, TYKL/aud/1339 ym.). Utön matkailuyrittäjä mainitsi myös luonnon tallomisen, yksityisyyden menettämisen sekä ruuhkat, kun puhuimme turismin negatiivisista vaikutuksista. Esille tuli myös paikallisten pelko siitä, että he menettävät turismin myötä jotain, joka koetaan enemmän itselle kuin turistille kuuluvaksi: (TYKL/aud/1342.)

— — muut tulee ja hakee ja ottaa ja sit ei jääkään omille mittään saunavuoroja tai jotain vähän niinku tällasta. Ja jotkut kokee, et tää on niinku tämmönen näyttelytila ja sit se, et ihmiset tulee tänne ja luulee että et ne voi vaan ottaa ja viedä kasveja, ja tulee kaivaa ylös juurinen, koska ne halua omaan pihaansa. Mut eihän ne kasvit kasva siellä koska biotooppi ei ole sama. Tai vievät täältä kiviä pois. Jääkausi on ne tänne tuonut ja täällä niiden pitää olla. Niitä ei viedä pois. (TYKL/aud/1342.)

— — Sitten tiedän, et meil on jokamiehen oikeus suomessa, et sit ku on marjapaikkoja, täällä ei oo paljon marjoja mitä voi poimia. Ja sitten matkailijat tulee ja ne on käynyt poimimassa ja tulee iloisina sanoo ”katoppa mitä löydettiin”. Ni mä sanon et joo o sä oot varmasti ollut mun paikalla. Et mun piti mennä illalla poimii ne. Sit niinku ne ajattelee, et okkei, ehkä vois käydä torilla tai ostaa kaupasta sitten. Mut se kestää hyvin kauan, ennen ku ymmärtää, et täältä ei noin vaan mennä hakemaan muualta, ja täällä ei oo niitä [marjoja] paljon. (TYKL/aud/1342.)

Krista Hellén on vuosina 1998 ja 2000 tehnyt haastatteluja ja kyselyitä Turunmaan ruotsinkielisen saariston vakituisten sekä vapaa-ajan asukkaiden suhtautumisesta alueelle suuntautuvasta matkailusta. Reilu kaksikymmentä vuotta sitten tehdyssä kyselyssä useimmat asukkaista olivat sitä mieltä, että Turunmaan saaristoon tulevista matkailijoista aiheutuu haittaa saariston asukkaille. Yleisimmin mainitut haitat olivat ympäristön roskaantuminen, eläinten ja erityisesti lintujen pesinnän häiriintyminen, sekä maaston kuluminen. Muita koettuja haittoja olivat muun muassa häiriköinti ja meluaminen sekä autojen ja veneiden aiheuttama melu, viemäri-, pesu- ja pilssivesien päästäminen vesistöihin, maantieliikenteen päästöt, rantojen rakentaminen, luvaton nuotioiden teko, luvaton kalastaminen sekä teiden ruuhkautuminen. (Hellén 2002, 56.)

Turunmaan saariston asukkaat näkivät saaristomatkailussa paljon negatiivisia asioita 1998 ja 2000. Nyt kaksikymmentä vuotta myöhemmin omissa haastatteluissani samat ongelmat tulivat esiin. Kun Hellénin kyselyn vastaajat kertoivat häiriintyvänsä matkailijoiden aktiviteeteistä, kuten vesiskoottereista ja pikaveneistä, oma haastateltavani Korppoosta koki samanlaista ärsyyntymistä niistä:

– – eli tämmöset suuret muskeliveneet mitkä pitää aivan sietämätöntä meteliä siis se on semmonen saaste. Kun ne tulee ne hiljenee, ne hiljentää vauhtia, mut sillon kuvittelee, et se on joku valtava lastilaiva, joka tulee [matkii muskeliveneen ääntä] ja siis niille pitää pitää korvat kiinni. Ja se kestää kauan ja ne murisee edestakaisin ja sit, ku ne menee viiskyt kuuskyt solmua, ne ei välitä mistään. Pienet veneet niinku heittäytyy tai joutuu rantaa tai voi kaatua ja koko tää juttu on pelottava. Ja ne ei myös tiedä miten ohjata. Mul on hirveän paljon ennakkoluuloja näitä muskelivenejuttuja kohtaan. (TYKL/aud/1341.)

Omissa haastatteluissani tuli esille myös lintujen pesinnän häiriintyminen matkailijoiden takia. Haastateltavani Korppoosta toi esille sen, miksi luonnonsatamissa ei tulisi vieraila pesinnän aikaan:

Siis mä luulen et esimerkiksi jos ajatellaan veneilijöitä turismina, niin tää, että metsähallitus on niin hyvin tehnyt sellasia kivoja paikkoja missä ihmiset kokevat olevan luonnonsatamissa. Vaikka siellä on vessat ja grillikatokset ja tota on niinku poijuja ja kallioon laitettu rautapultit et sinne saa veneet kiinni, et ohjataan ihmiset niihin, et ei mentäis. Vaikka meitsi

tykkää mennä luonnonsatamiin ja ymmärrän et niihin halutaan mennä, mutta varsinkin silloin alkukesästä siitä voi olla niin paljon, niin uskomattomasti luonnolle haittaa, et sitä ei niinku edes ymmärretä. Että ne tiiran pennut, ne ei kestä sitä aurinkoo kovin pitkään, et jos se emo ei uskalla mennä niiden luo niin ne kuivuu pois ja tota siin on niinku paljon tämmösiä asioita. (TYKL/aud/1340.)

Krista Hellénin artikkelin teon aikana nämä aiheet oli ajankohtaisia ja kaksikymmentä vuotta myöhemmin samat asiat tulevat yhä esille. Matkailijoiden ohjaamisella tietyille alueille voi olla apua, mutta matkailumäärien kasvaessa vaikeutuu myös matkailun negatiivisten puolien minimoiminen.

6. Saariston kestävä kehittäminen

Matkailun kestäväällä suunnittelulla on tärkeä tehtävä tunnistaa matkailun kielteiset vaikutukset ja toimia ennaltaehkäisevästi, jotta voimme nauttia matkailusta myös tulevaisuudessa. Tavoitteena ei ole matkailun rajoittaminen tai vähentäminen, vaan sen entistä järkevämpi toteuttaminen luontoa ja ympäristöä kunnioittavalla tavalla. (Hemmi 2005, 41.) Ongelmia turismikohteelle tuo se, että usein turismi määrittelee ympäristöllisten resurssien käytön. Matkailunkehittäjien haaste onkin tasapainotella sekä turismin vaatimusten että sen tarjonnan kanssa pitäen mielessä sen, onko turismin tulevaisuuden vaikutukset vastuullisuuden konseptissa otettu huomioon. Turismin suunnittelu ei voi jäädä pelkästään yksityisten toimijoiden käsiin, sillä ilman julkisen hallinnon osallisuutta, ympäristö- ja kulttuuriresurssit matkailukohteissa ovat vaarassa vahingoittua ja turismin positiiviset vaikutukset voivat hävitä. (Page 2007, 358.)

Julkisen sektorin täytyy olla mukana suunnittelemassa matkailua sen kansantaloudellisten vaikutusten takia, mutta myös sen vaikutuksesta paikallisiin ihmisiin, heidän kulttuuriinsa sekä ympäristöönsä Hallinnoimaton turismi vaikuttaa ympäristöön muun muassa kulumisen ja roskaamisen merkeissä. (Page 2007, 410). Paikallisiin ihmisiin se voi vaikuttaa esimerkiksi tunteena oman yksityisyyden menettämisestä (TYKL/aud/1342). Matkailu tarvitsee julkisen hallinnon osallisuutta toimiakseen, sillä ilman toimivaa infrastruktuuria ei voi myöskään olla toimivaa matkailua. Saaristonkin olosuhteissa matkailua varten tarvitaan teitä, juoksevaa vettä, sähköä, jätehuoltoa ja tietoliikenneverkkoja. Kehittämällä näitä kaikkia matkailua varten, hyötyy myös paikallinen yhteisö infrastruktuurin paranemisesta. (UNWTO 1998, 29.) Saariston Rengastie⁵ on hyvä esimerkki vetovoimatekijästä, jonka kehittäminen on matkailijoiden ohella helpottanut myös paikallisten liikkumista.

---

⁵ Saariston Rengastie on vuonna 1996 avattu Merenkululaitoksen käynnistämä hanke reitti, jonka päämääränä on matkailun edistäminen, ja yhteyksien parantaminen sekä saaristossa että mantereen puolella. (www5.)

6.1 Saariston kantokyky

Suomen haavoittuvainen luonto on herkkä ympäristömuutoksille. Huonosti suunniteltu ja kontrolloitu matkailu voi vaikuttaa kriittisesti ympäristöön tuhoten luontokohteen alkuperäisen vetovoiman. Matkailun negatiiviset vaikutukset eivät näy heti, vaan ne tulevat esiin ajan kanssa. Myös matkan vuodenaajalla voi olla merkitys sen ympäristövaikutuksiin, sillä esimerkiksi eri vuodenaikojen ulkoilulajeilla on oma vaikutus ympäristöön. Matkailu voidaan jakaa suoriin ja epäsuoriin ympäristövaikutuksiin. Suorien vaikutusten ollessa roskaaminen ja luonnon talleaminen, tarkoitetaan välillisillä ympäristövaikutuksilla muun muassa energian ja vedenkulutusta kohteessa. (Tyrväinen 2017, 93–94.)

Matkailun kohdealueen luonto- ja kulttuuriympäristö ovat paikkoja, joilla on suuri merkitys kohteen suosioon. Luonnonvarakeskuksen tutkimusprofessori Liisa Tyrväinen toteaaakin, että ”matkailukohteiden luonnon tai kulttuuriarvojen tuhoutuessa menetetään myös matkailijoiden kiinnostus” (Tyrväinen 2017, 95). Turun saaristoon kuitenkin mahtuu vielä matkailijoita, vaikka vuoden 2020 kesä olikin ennennäkemättömän suosittu kotimaanmatkailun kannalta (ks. luku 9). Kysyttäessä saariston matkailun kasvunmahdollisuuksista, kuuluttavat saaristolaiset erityisesti vastuullisesti toteutetun matkailun perään, sillä saaristossa olisi potentiaalia ja tilaa kasvaa (TYKL/aud/1343 & TYKL/aud/1338). Velkualla asuvan haastateltavan mielestä saariston herkkä ympäristö ei kestäisi suuria turistivirtoja, mutta maltillisesti kasvava matkailu vaikuttaisi positiivisesti muun muassa työllisyyteen, paikallisyhteisöjen virkeyteen sekä polkupyöräreitistöjen kehittymiseen (TYKL/aud/1338).

Saariston matkailuun ei olla aina suhtauduttu suopeasti. Haastattelemani matkailuyrittäjä Utöstä, kertoi siitä, miten muut paikalliset suhtautuivat siihen, kun hän avasi ensimmäisen kerran palveluja matkailijoille:

— se ei ollu ehkä niin suopein mielin, kun katsottiin, et mitäs nyt matkailua, et ei tänne haluta ulkopuolisia. Mut toisaalta, sitten kun en sitten räjäyttänyt sitä matkailua tänne vaan [kasvatin matkailua] pienin askelin. Osittain sen takia, et ei ollut kapasiteettia, ei ollut fyysisiä tiloja, ei ollut resursseja mitenkään ottaa lisää väkeä tänne. Mutta myös samalla siihen tottui tää paikallisväki niin, että se ei tuntunut niin kauheen pahalta tulolta. Se mä luulen, et on ollut yks sellainen kestävä ja sitä, että jos laajentaa ni laajentaa

vähän kerralla, että kuuntelee, että millon se seinä tulee vastaan. Et se on mun mielestä aika tärkeä. (TYKL/aud/1342.)

Hallitsemattomana turismi ei vaikuta pelkästään turistien vierailijakokemuksiin vaan myös paikallisten elämään, sillä se tapahtuu heidän elinympäristössään vaikuttaen heidän jokapäiväiseen arkeensa. Julkinen hallinto (valtio, Metsähallitus, ELY-keskukset, maakunnan liitot, kunnat) joutuukin tasapainottelemaan turismialan ja paikallisten välillä, molempien ollessa päteviä sidosryhmiä turismitaloudessa. Julkisen hallinnon tavoite on kuitenkin tarjota matkailijoille hyviä kokemuksia niin, että kohtaamiset paikallisten ja matkailijoiden välillä tapahtuisivat toisten elintiloja kunnioittaen ja mahdollisimman kestävästi. (Page 2007, 343.)

Julkishallinnon ja yksityisen sektorin kumppanuus on tärkeää, kun suunnitellaan turismin kehittämistä ja kontrolloimista. Maailmalla on nähty monia esimerkkejä siitä miten liiallinen turistien määrä voi helposti tuhota koko vierailijakokemuksen. (Page 2007, 410.) Liiallinen ja kontrolloimaton turismi aiheuttaa tahattoman paineen myös paikalliselle infrastruktuurille, palveluille, ympäristölle, sekä kohteen potentiaalille kestäväan turismiin. Vaikka turismi tuokin paljon tuloja kohteelle, voi se aiheuttaa myös taloudellisen taakan niin julkiselle sektorille kuin yksityisille yrityksille, johtuen muun muassa kasvavista kuluista jätteenhuollosta. (Goodall & Stabler 2000, 64.)

Massaturismia voidaan ennaltaehkäistä kontrolloimalla turistien määrää esimerkiksi vaatimalla etukäteisvarauksia. Erilaiset hinnoittelustrategiat tai jopa matkailijoiden verottaminen nähdään radikaaleina mutta tarpeellisina keinoina kontrolloida ja rajoittaa turismia kohteessa, joka on kovan paineen alla. (Page 2007, 417.) Massaturismille ei ole olemassa mitään määrää tai numeroa, joka kuvaisi sitä missä menee massaturismin raja. Tiettyjen määrien sijaan tarkastelumittakaava ja konteksti ovat tärkein osa massaturismin määrittelyssä. Massaturismia on pidetty vastakohtana eko- tai yksilömatkailulle, mutta asia ei ole niin yksinkertainen. Matkailijana on tänä päivänä vaikea pysyä pois massaturismin kentältä. Oulun yliopiston tutkijatohtori Vilhelmiina Vainikka sanookin, että ”Matkailija kiinnittyy osaksi massaturismia esimerkiksi lentämällä tai varaamalla matkan luottokortillaan – eli myös käyttämällä joitakin palveluita. Näin ajateltuna kaikki maahamme ulkomailta tuleva, samoin kuin suomalaisten oma kotimaanmatkailukin voidaan ymmärtää osaksi massamatkailua”. (Vainikka 2017, 28–29.) Myös Turun saaristossa näkyy jo ajoittain turismista aiheutuva paine. Erityisesti kesäkuukausina

Turun saaristo vastaanottaa matkailijoita niin paljon, että matkailulla on jo negatiivisia vaikutuksia saaristolaisten elämään (ks. luku 5.2). Haastattelemani matkailuyrittäjä on sitä mieltä, että ainakaan heillä ei olisi resursseja matkailun kasvuun, kun puhuimme siitä, mitä tunteita matkailun mahdollinen kasvu herättäisi Högsårassa:

No hyvältä [tuntuu], kunhan se [matkailu] ei lisääny kesällä. Et tota kesällä, niin sillan ainakin täällä siihen ei oo enää niinku resursseja lisäämiseen. Mut tota sit kevät, syksy, ni siin olis niinku mahdollista. Tai että kesä pitenis. Sanotaan, et jos elokuun loppu olis yhtä vilkas kun heinäkuun alku, niin sehän olis jo aika mainiota. Et sekin jo lisäis paljon. (TYKL/aud/1339.)

Moniin paikkoihin saaristossa liikkessa, on välttämätöntä käyttää yhteysalusta tai muuta venekyytiä. Yhteysalukset ovatkin yksiä ensimmäisistä paikoista, joissa näkyy matkailijoiden aiheuttamat ruuhkat kesäkaudella. Yhteysalusten ruuhkat ovat herättäneet keskustelua siitä, pitäisikö matkailijoilta periä maksua alusten käytöstä. Yhteysalusten ruuhkautuminen on merkittävä tekijä myös siinä, olisiko kiinteä siltayhteys tarpeellinen Paraisten ja Nauvon välillä. Niina Aitamurron mukaan olisi hyvä miettiä yhteysalusvuorojen tai alusten lisäämisen sijaan, olisiko mahdollista korvata alukset joillain nopeammin liikennöivillä aluksilla. Aitamurron mielestä matkailun ollessa niin sesonkiluonteista, reittien lisääminen ei ole vielä ajankohtaista. Kuitenkin matkailijoiden suurien määrien takia esimerkiksi pienelle rengastielle⁶ tuli kesällä 2020 toinen yhteysalus. (TYKL/aud/1344.)

Keskusteluissani saaristolaisten kanssa yhteysaluksista, tuli ELY-keskus (Elinkeino, liikenne ja ympäristökeskus) monta kertaa esille. Yhden haastateltavani mielestä ELY-keskuksen aikataulut on tehty turismin tarpeiden mukaan, sillä kesän loputtua osa yhteysalus yhteyksistä vähenee radikaalisti. ”-- jos aikataulu olis jaettu tasaisesti ympäri vuoden niin tota niin ainakin jos täällä asuu ympäri vuoden niin se on parempi niin tavallaan.” (TYKL/aud/1340.) Velkualainen haastateltavani kuitenkin sanoi, että ELY-keskuksessa ollaan sitä mieltä, että heidän tehtävänsä ei ole kuskata matkailijoita, vaan turvata saaristolaisten mahdollisuus liikkua: ”-- et sitten halutaan, että matkailijat käyttäis sitten maksullisia kulkuneuvoja, mut se kyllä vähentää matkailijoiden määrää”.

---

⁶ Pieni rengastie on kesäkaudella auki oleva reitti, joka kulkee Turusta, Naantalin kautta Rymättylään, josta yhteysalus m/s Östern yhdistää reitin Seilin kautta Nauvoon. (www6a.)

(TYKL/aud/1338.) Haastatteleman saaristolaiset olivat kuitenkin suureksi osin tyytyväisiä siihen, että yhteysalukset ovat vielä ilmaisia kaikille, sillä muualla Euroopassa lauttayhteydet ovat usein maksullisia. (TYKL/aud/1341, TYKL/aud/1337, TYKL/aud/1338 ym.)

6.2 Matkailun ympärivuotisuus saaristossa

Kuten kappaleessa 6.1 tuli ilmi, Turun saariston matkailu on hyvin sesonkiluonteista, mikä saa kesäkuukausien matkailijamäärien aiheuttamaan suuren paineen paikalliselle infrastruktuurille. Matkailusezonkien jakaantuessa huippu-, väli- ja matalasesonkeihin, Turun saaristossa kesäkausi näkyy selvänä huippusezonkina. Paraisten kaupungin palveluselvityksen mukaan yli 60 % Paraisten alueen yöpymisistä tapahtuu kolmen kesäkuukauden aikana ja vain 10 % marraskuun ja huhtikuun välillä. Tähän vaikuttaa myös se, että Saariston Rengastie on täysin auki vain kesäkuukausina, sillä Houtskarın ja Iniön väliset lauttayhteydet eivät kulje talvella. Suuren matkailupaineen kasaantuminen lyhyelle ajanjaksolle lisää ympäristön pilaantumisen riskiä, kuten vesistöjen liiallista kuormitusta tai lähiluonnon kulumista ja roskaamista. (Paraisten kaupunki 2019, 13; Tyrväinen 2017, 93.)

Matkailun tasaaminen kaikille vuodenaajoille vähentäisi merkittävästi luonnon kuormittumista ja parantaisi koko toimialan kannattavuutta (TEM 2019, 69). Turun saaristossakin monet palvelut ovat kuitenkin toiminnassa vain kesäkuukausina, sillä saariston muita vuodenaikoja on vaikea markkinoida, jos matkailijoille ei ole tarjota palveluita. Paraisten matkailupäällikön Niina Aitamurron mukaan yksi syy ympärivuotisuuden haasteellisuuteen on koulujen kesälomien ajat, jotka määrittelevät vahvasti suomalaisten liikkumista. Koulujen alkaminen elokuun puolivälissä, lähes pakottaa useat kesämatkailukohteet sulkemaan ovensa, sillä ulkomaalaiset matkailijat eivät yksin riitä pitämään palveluja auki. (TYKL/aud/1344.) Koulujen kesälomien siirto kahdella viikolla eteenpäin, pidentäisi sesonkia ja mahdollistaisi palveluiden jatkumisen pidempään (TEM 2019, 51).

Monet haastateltavani uskovat siihen, että saaristossa on kehitysmahdollisuuksia saada matkailua muillekin vuodenaajoille (mm. TYKL/aud/1337 & TYKL/aud/1341). Utön

matkailuyrittäjä ajattelee saariston ympärivuotisen matkailun olevan kestävä, sillä saariston kaikilla vuodenajoilla on jotain annettavaa matkailijoille:

– – matkailu tääl saaristossa niin se kehitys ei ole sitä, että saadaan enemmän ihmisiä tänne, vaan kehitys on se, että saadaan ohjattua ne sopivissa määrissä tänne. Ja, että ihmiset myös ehkä ajattelee et saaristoon voi tulla muulloinkin kuin kesällä, koska saaristo on 365 päivää elossa. Sitä ei paketoita vaan jouluksi tai juhannukseksi tai jotain muuta vaan se on koko ajan ja se elämä on täällä. Täällä eletään sitä ja silloin se on kestävä. Se on niinku tääl Utön olosuhteita ja säätä, ni voidaan olla onnellisia siitä, et tääl on yhteysalus ja tääl on ympärivuotiset yhteydet. (TYKL/aud/1342.)

Matkailun sesongin pidentäminen on matkailuyrittäjälle toivottavaa, mutta haasteellista. Jenny Örnell-Backman, joka toimii kesäkaudella matkailuyrittäjänä Högsåran saarella kertoo, että halukkuutta olisi pitää palveluita auki pidempään syksyllä. Koulujen alun jälkeen ei kuitenkaan ole enää taloudellisesti kannattavaa pitää palveluita auki. (TYKL/aud/1339.) Koulujen alkaminen tuo ongelmia myös työvoiman saantiin, sillä monet sesonkityöntekijät palaavat kouluihin, eikä työntekijöitä ole enää helposti saatavilla. (TYKL/aud/1344). Näiden lisäksi matkailuteollisuuden ja maailman poliittisen tilan epävarmuus voi estää matkailuyrittäjiä investoimaan ympärivuotiseen toimintaan. Myös alan sesonkiluonteisuus sekä kysynnän vaihtelevuus vaikuttaa koko alan työllisyyteen. (Page 2007, 392.) Haastatteleman matkailuyrittäjä Högsårasta kertoi, miten haastavaa on saada elanto pelkästään kesäkuukausilta:

No jos se [turismi] lisääntyy niinku oikeella ajoilla, niinku kevät ja syksy tai näin, ni sit tottakai et mitä pitempi se sesonki ni sit uskaltaa satsata siihen. Et nyt tuntuu vähän siltä, et aika monessa paikassa on yks ja sama yrittäjä, et sit tulee tällanen niinku isojen ketjujen bisnes. Ja mun mielestä se on huono asia, et ois kivempi, jos olis pienempiä yksityisyrittäjiä. Mutta ymmärrän, et sellanen ei oo ehkä ihan niin mahdollista, koska useimmat ei pysty saamaan elantoansa niin lyhyessä ajassa. Jos on pelkästään joku pikku saarisatama jossain, niin sillä ei elä kukaan. Et tota sit pitää olla joku muu bisnes siinä sivussa ja jos sä oot joku uus yrittäjä ja hyppäät yhtäkkiä sellaseen, ni sit pitää olla niinku monta samaa. Et sillai niinku jos sais pidennettyä. (TYKL/aud/1339.)

Jotta kohteeseen voidaan houkutella vierailijoita matalansesongin aikaan, täytyy tarjolla olla riittävästi nähtävää ja tekemistä. Yksilölliset ja yllätykselliset tuotteet voivatkin olla turismiteollisuudelle väylä mahdolliseen kasvuun. Eri kuluttajaryhmille suunnatut aktiviteetit tarjoavat mahdollisuuden käyttää saaristoa hyväksi vuoden ympäri. Visit Finland edistää Suomeen suuntautuvaa matkailua juuri teemapohjaisen tuotekehityksen ja markkinoinnin avulla. Eri teemat tukevat sesonkien tasaamista ja pidentämistä luoden samalla yhteistyötä alueiden eri toimijoiden kesken. Esimerkiksi luontomatkailua voidaan markkinoida ympärivuotisena teemana, jota voidaan soveltaa eri vuodenaikoihin. Myös kulttuurimatkailu on teema, jossa kulttuuriympäristöt luovat monimuotoisen perustan kestäväälle ja ympärivuotiselle matkailulle. Alueiden kulttuurisiin vahvuuksiin panostamalla, voidaan kehittää vastuullista matkailua esimerkiksi rakentamalla teemallisia kulttuurireittejä. (TEM 2019, 40–43; Honkanen 2017, 117.)

Yksi Visit Finlandin teemoista on luksusmatkailu, joka istuu hyvin saaristonkin ympärivuotiseen matkailutarjontakenttään. Puhtaan ilman, turvallisuuden sekä onnellisuuden lisäksi Suomen erityiset majoitusmuodot houkuttelevat uutta kansainvälistä kohderyhmää. Näiden lisäksi terveys- ja hyvinvointimatkailu, sekä ruokamatkailu ovat teemoja, jossa myös Turun saaristolla on potentiaalia tarjota matkailijoille elämyksiä. Suomella on erinomaiset lähtökohdat tarjota luonnosta ja kulttuurista ammentavia hyvinvointilomia juuri saariston rauhassa. Myös ruokamatkailu on oma kasvava matkailun teema, jossa voidaan nojautua suomalaista elämäntapaa kuvastavaan ruokakulttuurin puhtaasta luonnosta saatavan ruoan ja siihen perustuvien elämysten kautta. (TEM 2019, 40–43.)

Antti Honkanen puhuu siitä, miten pohdittaessa ratkaisuja matkailun sesonkiluonteeseen tulisi huomioida kunkin alueen ominaispiirteet, sillä muualla käytetyt ratkaisut eivät välttämättä ole sellaisenaan käyttökelpoisia (Honkanen 2017, 119). Turun saaristossa esimerkiksi Utö on omalaatuinen paikka, jossa on onnistuttu tarjoamaan eri matkailijoille jotain vuoden jokaisena päivänä. Haastattelemani matkailuyrittäjä kertoo, miten Utön kesäsesonki jatkuu aina syyskuun puoleen väliin saakka, koulujen alkamisesta huolimatta. Syyskuusta lokakuun puoleen väliin asti Utöhön saapuu ”lintumiehiä”, jotka tulevat kuvaamaan muuttolintuja. Syyslomalaiusten jälkeen pyhäinmiestenpäivänä saareen saapuu väkeä verkkokalastuskilpailuihin, johon osallistuu ihmisiä myös lähisaarista. Tämän jälkeen satunnaisten lintubongareiden lisäksi Utöhön tulee lokakuussa

myrskybongarit ja lainelautailijat. Näiden lisäksi Utön myrskyt houkuttelevat myös valokuvaajia, jotka tulevat valokuvaamaan jylhiä syysmyrskyjä. Haastateltavani kertoo Utön eri kohderyhmistä:

Et tääl on aika paljon tällaisia erilaisia kohderyhmiä, mitä voi tulla. Ja sitten on joulunpyhät, uus vuosi, loppiainen, kaikki ne on melkeen myyty jo, mut se riippuu vähän miten pyhät siihen tulee. Sitten tammikuun alku on kans sellasta, et nää on vähän valokuvaajien aikaa. Sitten on myös niin et voi olla, jos on avovesi täällä, mitä se yleensä on, ni sitten tulee lintumiehet. Jos on sisämaassa jo jäätä, et jos on avonainen talvi kans, ni sitten tulee paljon lintumiehiä jo talvikuukausina, koska silloin niitten pitää löytää tällaisia saaristossa talvehtivia lintuja, et saa sen kuukausipinnan. Ja sitten alkaa veneilijätkin heräämään. Kun ei vielä saa venettä ulos niin sitten tullaan ja veneillään vähän Baldurilla tänne ja takaisin. Ja sit on yhdistyksiä ja venekerhoja ja sellasia, jotka sitten ennen sesonkia tulee pitää vuosikokouksia tai jotain muuta. Sitten keväällä maaliskuussa alkaa taas muutto vähitellen ja sit huhti-toukokuulla on paljon lintuväkee. Ne tulee viikoks yleensä ja sitten alkaa veneilysesonki. Sitten koulut loppuu ja hiihtolomalla tääl on yleensä kyl jotain väkee. Mut saarelaiset itse on aika huonosti, kun ne tietää et silloin tääl ei pääse hiihtämään eikä luistelemaan, et se talvi tulee sit maaliskuussa jos se tulee. (TYKL/aud/1342.)

Niina Aitamurron mukaan saariston matkailusesonkia pyritään pidentämään tuottamalla esimerkiksi syksyllä uusia matkailutuotteita muun muassa luontomatkailusta kiinnostuneille kotimaanmatkailijoille. Erityisesti vaeltaminen on tyypillinen ympärivuotinen laji, joka otetaan huomioon matkailun kehittämishankkeissa. (TYKL/aud/1344.) Saaristossa matalamman sesongin ajalle on lanseerattu erilaisia tapahtumia, jotka pyrkivät elävöittämään saaristoa myös kesäkauden ulkopuolella. Esimerkiksi Paraisten kaupunki houkuttelee matkailijoita järjestämällä joka vuosi Saariston Sadonkorjuujuhlan, jossa on mahdollisuus tavata saariston pienyrittäjiä ja tutustua paremmin heidän tuotteisiinsa (Paraisten kaupunki 2019, 13).

7. Miksi mennä saaristoon?

7.1 Matkailun motiivit

Nykyään yhä useammat matkailijat tavoittelevat valmiiksi suunniteltujen pakettimatkojen sijaan yksilöllisiä kokemuksia esimerkiksi luonto- tai kulttuurimatkojen parista. Nämä turistit saattavat olla yhä enemmän kiinnostuneita matkailun ympäristöllisistä vaikutuksista ja hakevat jotain mikä voisi olla massaturismin vastakohta. Matkailumaantieteilijä Jorma Hemmi on kirjoittanut matkailijaryhmien heterogenisoitumisesta, mikä tarkoittaa matkailijoiden jakautumista yhä pienempiin ryhmiin sen perusteella mitä he hakevat matkoiltaan (Hemmi 2005, 26). Itsenäiset matkailijat etsivät yksilöllisempiä ja yllätyksellisempiä tuotteita, mikä tarjoaa turismiteollisuudelle uusia kasvunmahdollisuuksia. Tämä on johtanut siihen, että matkailuyrittäjät pyrkivät löytämään ja tarjoamaan uusia eri kuluttajaryhmille suunnattuja aktiviteetteja. (Page 2007, 252.) Vaikka turistit peräänkuuluttavat autenttisuutta ja ”koskematonta” luontoa, täytyy kohteen tarjota muutakin erottuakseen kilpailussa. Uniikki maisema tekee Turun saaristosta vetovoimatekijän, mutta maiseman lisäksi turistikohde vaatii usein myös ihmisen rakentamia elementtejä, kuten näyttäviä rakennuksia, käsitöitä tai ruokaa ja juomaa. (Caalders 2000, 185 & Page 2007, 277.) Haastatteluissani tuli esille, että erityisesti ravintoloiden ja palveluiden koetaan olevan tärkeä osa matkailuelämyksen saavuttamista saaristossa:

Mitkä ovat niitä asioita, jotka houkuttelevat matkailijoita saaristoon?

Börje: No Nauvossa on hirveesti ravintoloita esimerkiksi, se houkuttelee kyl et on erilaista tarjontaa.

Maria: Joo mut et kai sä saaristoon tule ravintolan takia?

Börje: Moni tulee. Aika harva näkee sen oikean saariston, kun ne tulee autolla tonne Nauvon läpille ja kulkee rengastietä. Ne hakee hyvän ravintolan, hyvän ruuan, käyvät jossain pikku puodeissa ostamassa jotain pientä. No Nauvo on sit veneilijöille siit hyvä, ku siin yöpyjiä on yli 7000. Nyttän tänä vuonna tulee 7500 varmaan yöpyjää uudessa vierasvenesatamassa, ku se on uusittu. Ne saa kaikki. Siin on kaks markettii. Jos ei kelpaa K:ta [K-kauppa] ni sit kelpaa S [S-market] ja sitten Alkot, apteekit, kaikki tarjonta mitä vaan haluaa. Jos haluaa mennä loman aikana osuuspankkiin hakemaan lainaa niin sekin järjesty. (TYKL/aud/1337)

Visit Paraisten matkailupäällikkö Niina Aitamurto kertoo, että vuonna 2019 tehdyssä matkailijakyselyssäkin korostuu se, että saaristossa houkuttelee luontomatkailemahdollisuudet, saaristomaisemat, luonnonläheisyys, puhtaus ja tila. Sekä ulkomaalaiset että suomalaiset matkailijat hakevat saaristosta erityisesti luonnon rauhaa. (TYKL/aud/1344) Myös vuonna 2017 tehty opinnäytetyö Turun saariston matkailun vetovoimatekijöistä kertoo, että kauniit maisemat, merellisyys, luonto sekä rauhallisuus ovat saariston matkailun valtteja vuodesta toiseen (Toivonen 26, 2017). Velkualainen haastateltavani oli samaa mieltä matkailun vetovoimatekijöistä:

Varmasti hiljaisuus ja huolimatta Itämeren tilasta niin tietyn tyyppinen ilman puhtaus ja tota, ne on varmaan niitä vetovoimaisimpia. Ja sit on hyvät kalavedet ja tota rengastie tietysti kokonaisuutena ja reittinä. Ja nyt on tehty paljon hyvää tuotteistamista vaikka tuolla Paraisten suunnalla, et on uusia matkailureittejä mitä sit pyritään myös kansainvälisesti tekemään. Mut et luonto yhdistettynä siihen turvallisuuteen ja puhtauteen et siinä ne valttikortit varmasti on. (TYKL/aud/1338.)

7.2 Vetovoimatekijät

Kohteiden täytyy luoda mielikuvia tarjoamistaan tuotteista ja paikallisuudesta tehdäkseen kohteesta vierailemisen arvoisen paikan (Page 2007, 84). Kohteen vetovoimaisuuteen vaikuttaa myös sen infrastruktuuri ja palvelut sekä kyky vastaanottaa matkailijoita. Matkailun vetovoimaan liittyy vahvasti myös työntövoima eli ihmisten tarve ja halu vieraila tietyissä kohteissa. Matkailun vetovoimaa ei siis ole olemassa ilman työntövoimatekijöitä ja näin ollen tietty matkakohde näyttäytyy vetovoimatekijöiltään erilaisena kohteena kotimaisille kuin kansainvälisille matkailijoille. Matkailukohteen saavutettavuudella on myös suuri merkitys sen vetovoimaisuudessa. Jotta matkailukohde onnistuu houkuttelemaan matkailijoita, täytyy sen olla helposti saavutettavissa muun muassa hyvän tieverkoston, toimivan julkisen liikenteen avulla. (Saarinen 2017, 44–45.) Tätä auttaa myös mahdollisimman saumattomat matkaketjut lento-, raide-, tie- ja meriliikenteen välillä. Saavutettavuuteen liittyy myös helposti löydettävä tieto itse matkakohteesta ja myös vaihtoehtoisista liikennepalveluista, reiteistä, aikatauluista sekä hinnoista. Saariston kohteiden matkailullinen hyödyntäminen vaatii kuitenkin julkisten ja yksityisten yhteyksien parempaa toimivuutta. Matkailun tuotteistaminen pitäisikin tehdä tavalla, että matkailija pystyy helposti valitsemaan ympäristön kannalta vähiten haittaa aiheuttavan tavan liikkua. (TEM 2019, 47–48.)

Nähtävyydet ovat matkailun tärkeimpiä vetovoimatekijöitä, jotka houkuttelevat matkustamaan lähelle tai kauas näkemään ja kokemaan elämyksiä. Ne ovat osa kohteen identiteettiä ja ympäristöä, sekä tärkeä osa siitä, mitä matkailijat tulevat matkoiltaan hakemaan. Kaikki matkailunähtävyydet eivät kuitenkaan ole nähtävissä tai katsottavissa, vaan myös tapahtumat, kulttuurit, ruoka, henkilöt tai tunnelmat voivat olla matkailijalle nähtävyys. (Edelheim 2017, 53.) On tärkeä kuitenkin muistaa, ettei nähtävyydet ole pelkästään matkailijoita varten, vaan tuottavat myös paikallisille ihmisille elämyksiä.

Suuri osa vierailijoiden kuluttamista kohteessa tapahtuu nähtävyyksissä, jotka ovatkin yksiä tärkeimpiä keinoja saada matkailutuloja kohteeseen. Yhdistettynä kohteen kehittämisstrategioihin, voivat nähtävyydet olla myös osana uuden matkailuimagon luomista. Stephen J. Page kirjoittaaakin, että monissa menestyneissä urbaaneissa elvyttämishankkeissa, missä turismi on ollut avainasemassa, nähtävyydet ja ympäristön rakentaminen matkailijoille näiden nähtävyyksien lähellä ovat tuottaneet tulosta. (Page 2007, 273.) Nähtävyydet voidaan jakaa luonnollisiin ja kulttuurisiin (ihmisen tuottamiin) ryhmiin (Edelheim 2017, 53). Turun saaristossa ei houkuttele pelkästään rakennettu ympäristö, sillä luonnolliset nähtävyydet, kuten maisemat, luonto ja meri ovat saariston tärkeimpiä matkailun vetovoimatekijöitä (Toivonen 26, 2017). Utön matkailuyrittäjä kertoo siitä, miten historia ja haaksirikot voivat toimia vetovoimatekijöinä saaristossa, jos ne on tuotteistettu esimerkiksi opastetuiksi kierroksiksi:

Meri ja se, että merellä saa kulkea ja kyllä suomalaisille se, että näkee horisontin, on aika tärkeä asia. Et niinku mitään ei ole sen takana enää, et Suomi on sellasta. Suomalaiset on kuitenkin sellasta metsäkansaa, et heille se on suuri kokemus ja kesti oikeesti jokunen vuosi ennen ku mä ymmärsin sen täällä matkailuyrittäjänä. Et se on niinku todella suuri asia ja se, että voi nähdä, kun aurinko laskee mereen. Et näkee auringonlaskun, et se ei mee puiden taakse, et se menee jonnekkain alas oikeen kunnolla. Et ne on sit kaks sellasta kokemusta mitä mä itse en koskaan ajatellut, koska se on ollut mulle itsestään selvää. --Mutta myös tää saaren historia, sitten nää kaikki haaksirikot ja meitähän on nyt kaks opasta täällä, et sillä lailla. Oon kertonut tästä saaresta ainakin neljäkymmentäviisi vuotta. Pienenä tyttönä jo aloittanut. (TYKL/aud/1342.)

Matkailunähtävyydet voidaan jakaa myös ensisijaisiin ja toissijaisiin sekä sattumanvaraisiin kategorioihin. Ensisijaiset nähtävyydet voivat toimia päämotivaattorina matkalle lähdössä. Muun muassa kuuluisat rakennukset, paikat, luonnonilmiöt tai festivaalit voidaan laskea tällaisten nähtävyyksien joukkoon. Toissijaiset nähtävyydet matkaillessa eivät ole riittäviä motivoimaan matkailijaa lähtemään matkalle, mutta toimivat osana kokonaisuutta, joka tukee matkakohteen valintaa. Sattumanvaraiset nähtävyydet ovat paikkoja, joihin matkailija tutustuu vasta paikan päällä, mutta niillä voi olla ratkaiseva rooli matkan onnistumisessa. (Edelheim 2017, 55.) Turun saaristossa tyypillisesti juuri luonnolliset nähtävyydet ovat niitä ensisijaisia nähtävyyksiä, jotka saavat ihmiset matkustamaan saaristoon. Matkanvarrella ja kohteessa matkailija voi tutustua toissijaisiin sekä sattumanvaraisiin nähtävyyksiin, kuten kotiseutumuseoihin, kirkkoihin tai markkinoihin.

7.3 Saariston markkinointi

Kohteen suosio, erityisesti matkailualueella voi olla riippuvainen siitä, miten eri kohteet ovat yhdistetty toisiinsa markkinoinnin ja matkailijoiden informoinnin avulla. Mainonta, joka viestii laajasti kaikista mahdollisista vierailukohteista alueella, voi auttaa levittämään matkailijoita koko alueelle. Erityisesti silloin, jos matkailualueella on investoitu tiettyyn nähtävyyteen, jonka tarkoitus on lisätä matkailua koko alueella, on tärkeä kertoa koko alueen tarjonnasta. Matkailijoiden odotusten täyttäminen onkin yksi parhaista tavoista saada aikaan säännöllisiä ja toistuvia vierailijoita, sillä asiakastyytyväisyys on kustannustehokkaampaa kuin uusien matkailijoiden houkuttelemisen. Myös positiiviset suositukset kuulopuheen tai sosiaalisen median kautta, sekä näkyminen digitaalisilla alustoilla on tehokas keino saada uusia vierailijoita. (Page 2007, 293–296.)

Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö on välttämätön apu matkailun suunnittelussa ja matkailun markkinoinnissa. Yritykset, jotka ovat jollain tapaa tekemisissä turismin kanssa, hyötyvät kollektiivisesta markkinoinnista. (Goodwin 2016, 22.) Saaristossa vieraillessakin matkailijat saattavat tutustua useampiin alueen putiikkeihin, ja käyttää monia kohteen eri palveluita. Tällä tavalla yhden kohteen markkinointi voi hyödyttääkin monia alueen yrittäjiä.

Saariston kulttuuri ja elämäntavat ovat houkutustekijöitä erityisesti kansainvälisille matkailijoille. Suomen matkailun kehittyminen tulevaisuudessakin perustuu erityisten luonnonolosuhteiden, sekä kulttuuristen elämyksien ympärille rakennettavaan liiketoimintaan. Turun saaristossa sen historia, erityiset ominaispiirteet ja kulttuuriperinteet, kuten elämäntyö, merenkulkuaktiviteetit ja näihin liittyvät perinteet ovat asioita, joita tuotteistamalla voidaan osoittaa saariston omaleimaisuutta matkailumarkkinoilla. (Siivonen 2011, 49 & TEM 2019, 37.) Suomen menestyminen matkailumarkkinoilla tapahtuukin keskittymällä omiin, ympärivuotisiin matkailua edistäviin teemallisiin vahvuuksiin. Teemakohtainen lähestymistapa tuotekehitykseen ja markkinointiin on tehokas toimintatapa markkinoida matkailua erityisesti kansainvälisillä kohdemarkkinoilla. Myös tuotteiden ja markkinoinnin suuntaaminen oikeille kohderyhmille on entistä tärkeämpää, sillä kilpailu matkailijoiden huomiosta on kovaa. Saariston tarjotessa muun muassa hyviä ulkoilu-, hyvinvointi- ja liikuntamahdollisuuksia, on järkevää kohdistaa markkinointi juuri näiden teemojen parissa viihtyville matkailijoille. Suomeen suuntautuvan kansainvälisen matkailun kasvattamiseksi täytyy ylläpitää valmiutta reagoida ajankohtaisiin aiheisiin, otsikoihin ja ilmiöihin sosiaalisessa mediassa. Tämä säilyttää Suomen omaperäistä mielikuvaa, sekä herättää uteliaisuutta matkailijoissa Suomea kohtaan. (TEM 2019, 26–28.)

KESMA I -hankkeen (ks. luku 3.) tuloksissa todettiin, ettei kestävä matkailu ole terminä toimivin keino markkinoida kestävästi toteutettua matkailua. Termin epäselvyys niin yrittäjille, kuin asiakaskunnallekin, tekee siitä liian laaja-alaisen käytettäväksi markkinoinnissa sellaisenaan. Esimerkiksi saaristoyritysten olisi selkeämpää tuoda markkinoinnissakin esille se, minkälaisia konkreettisia tekoja yrityksessä tehdään kestävyden eteen, sen sijasta, että puhuttaisiin pelkästään kestävydestä. Yrityksen olisi hyvä myös havainnollistaa sitä, miten kestävyys näkyy yrityksen tuotteissa ja palveluissa. (Matilainen ym. 2012, 67.) KESMA I -hankkeen asiakasselvityksen mukaan yrityksen kestävyystoimet ovat kuitenkin tärkeitä ottaa mukaan yrityksen markkinointiin, sillä kestävyden eri osa-alueita arvostavat asiakkaat ovat valmiita maksamaan ekologisista ja kulttuurisesti kestävästä tuotteista. KESMA I -tulosten mukaan myös muun muassa esteettömyyden huomioiminen yrityksissä on asiakkaille tärkeää. (Blinnikka ym. 2012c, 70.)

Monissa yrityksissä on tehty paljon kestävyteen liittyviä toimia, ilman niiden suurempaa huomiointia markkinoinnissa. Esimerkiksi kierrätysjärjestelmät, energiaa säästävät rakennusvaihtoehdot, sekä sosiaaliseen kestävyteen liittyvät teot saattavat olla kestäviä asioita, jota on tehty tiedostamatta osana normaalia toimintaa. Tällainen toiminta usein jää markkinoinnin ulkopuolelle, eikä toteutettujen kestävyyttä edistävien toimenpiteiden mahdollista potentiaalia ole täten täysin hyödynnetty. Näistä toimenpiteistä on mahdollisesti hyödytty kustannusten säästöllä, mutta kestävyyttä lisäävistä toimenpiteistä voi saada myös muuta lisäarvoa. Yritysten hyvin hoidetut ympäristöasiat tai teot paikallisyhteisön ja sen kulttuurin säilyttämistä kohtaan, voivat toimia niin markkinointivalttina kuin myös kilpailuetunakin. (Matilainen ym. 2012, 62.)

8. Turun saaristo ja COVID-19-pandemian vaikutukset vuonna 2020

Maailmanlaajuinen matkailu reagoi herkästi kansainvälisiin konflikteihin ja globaaleihin ongelmiin. Luonnonilmiöillä, kuten maanjäristyksien ja hirmumyrskyjen mahdollisuuksilla, sekä terrorismin pelolla tai epidemioilla voi olla suuri vaikutus matkailukohteen valintaan. (Hemmi 2005, 20.) Myös kohteen taloudellinen, poliittinen ja yhteiskunnallinen tilanne täytyy olla tarpeeksi stabiili mahdollistaakseen turvallisen matkailun. Matkailijoiden motivaatio matkustaa on monimutkainen ja koko ajan muuttuva, sillä pienilläkin muutoksilla tuotteiden hinnoissa tai kuluttajien tuloissa voi olla vaikutus suhdanneherkkään alaan. (Page 2007, 393.) Yksilöiden matkustusvalintoihin vaikuttavat myös ilmastonäkökohdat tai teknologiset tekijät, kuten digitaaliset yhteydet. Muiden Pohjoismaiden tapaan Suomessa yhteiskunnan vakaus ja turvallisuus ovat merkittäviä valtteja kansainvälisten matkailijoiden kilpailussa. Matkailijat arvostavat sitä, että vettä voi juoda hanasta, liikenne on toimivaa, terveydenhuolto on korkeatasoista ja matkailijoille tärkeitä palveluita on tarvittaessa tarjolla. (TEM 2019, 18 & 38)

COVID-19 eli koronaviruspandemia⁷ vaikutti koko matkailuun dramaattisesti vuonna 2020. Kansainvälisillä, alueellisilla ja paikallisilla matkustusrajoituksilla, joilla yritettiin hillitä viruksen leviämistä, oli heti merkittävät vaikutukset talouteen. Matkustusrajoituksista kärsivät erityisesti matkailijoista hyötyvät alat, kuten majoituspalvelut, ravintolat ja kahvilat, festivaalit ja urheilutapahtumat. Kansainvälisen lentoliikenteen kriittisesti vähentyessä, monien maiden sulkiessa rajoja sekä matkustuksen jälkeisen karanteeniajan tullessa käytännöksi, laski kansainvälinen ja kansallinen matkailu jyrkästi jo muutaman viikon aikana. Viruksen aiheuttaman ennennäkemätön tilanne sai kansainvälisen matkailun siirtymään massamatkailusta matkailun lähes kokonaiseen hiipumiseen. (Gössling ym. 2020, 2.)

COVID-19-pandemia näkyi suuresti myös Suomessa, kun vuoden 2020 kesäkuukausien koko Suomen hotelliyöpymiset vähenivät vuoden 2019 kesästä 33 %. Ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset vähenivät yhteensä 85 %, mutta myös kotimaisten matkailijoiden yöpymiset vähenivät 13 % kesään 2019 verrattuna. Kesän 2019 tavoin

---

⁷ Koronavirustauti eli COVID-19 on sairaus, joka aiheutuu SARS-CoV-2 nimisestä koronaviruksesta. Virus aiheutti vuoden 2019 lopussa alkaneen koronaviruspandemian. (www7.)

kesällä 2020 suurimmat matkailijavirrat Suomeen tulivat Saksasta. Saksalaisten lisäksi Suomeen matkailijoita tuli eniten Virossa, Norjasta, Ruotsista ja Yhdysvalloista. Helsingin kotimaisten ja ulkomaisten hotelliöyöymisten laskiessa 70 % vuoden 2019 kesään verrattuna, laski myös saariston yöpymiset 20 %. Pelkkien ulkomaisten yöpymiset laskivat Helsingissä 90 % ja Turun saaristossa 77 % vuoden 2019 kesään verrattuna. Suurin osa majoitusöistä tuli siis kotimaisilta matkailijoilta. Vaikka kotimaistenkin matkailijoiden yöpymiset saaristossa väheni, vastaanotti Turun saaristo vuonna 2020 kotimaisia matkailijoita 3 % enemmän suhteessa muuhun Suomeen. (BF 2020, 3–20.) Kansainvälisen poliittisen tilanteen muuttuessa ja muuttaessa kansainvälisiltä markkinoilta tulevaa kysyntää, toimii kotimaanmatkailu ympärivuotisuutta ja tasaisuutta tuovana markkinana (TEM 2019, 11). Kun vuonna 2020 monen matkailijan valitessa kotimaanmatkailun ulkomaanmatkailun sijasta, saattoivat matkailijat tuntea Turun saariston tarpeeksi turvalliseksi, mutta kuitenkin vierailun arvoiseksi paikaksi.

Vaikka Turun saariston hotelliöyöymiset vähenivät kesällä 2020 vuoden 2019 kesään verrattuna, oli vuosi 2020 Telian mobiiliverkkodatan perusteella arvioituna ennätysellinen mökkeilykesä (www7). Suomen Pankin tilastojen mukaan myös vapaa-ajanasuntoja ostettiin ennätysmäärä, sillä uusia vapaa-ajanasuntolainoja nostettiin kesäkuussa vuonna 2020 64 % enemmän kuin vuosi sitten vastaavana aikana (www8). Pandemia saikin ihmiset viettämään aiempaa enemmän aikaa mökkeillensä ja näin ollen myös saaristossa. Myös haastateltavani huomasivat saariston suosion mökkeilijöiden keskuudessa, sillä heti maaliskuussa koronatilanteen pahentuessa Suomessa, tulivat ihmiset tekemään etätöitä saaristoon jopa Ruotsista asti:

– ja sehän [matkailukausi] nyt tänä vuonna on pidentynyt ihan niinku tän koronan kautta, et se alko jo maaliskuussa ja tänne tuli niinku niin paljon ihmisiä. Ja hirveen kiva siis ja tääl on ollut hirveen suopeaa tai siis kukaan ei oo haukkunut ruotsalaisia, ku ne on tullut, ku niil on niinku mökit täällä ja ne on sukulaisia ja ne asuu sattumalta Ruotsissa ja ne on ollut karanteenissa ja ne on hoitanut itsensä hirveen hyvin ja ei ollu mitään semmosia et ne tulee tänne niinku tartuttamaan et tai mitään tällasta. (TYKL/aud/1341.)

Haastateltavani epäili saariston suosion perustuvan siihen, että riittävän etäisyyden pitäminen on mahdollista varsinkin mökkeillessä (TYKL/aud/1341). Suosioon uskottiin vaikuttavan myös se, että ne, jotka olisivat normaalisti menneet viettämään kesälomiaan

ulkomaille, tulivatkin saaristoon lomailemaan (TYKL/aud/1340). Toisaalta pandemia herätti myös pelkoa mahdollisesta yhteysaluksien miehistöjen sairastumisesta, mikä taas voisi vaikuttaa dramaattisesti saaristossa liikkumiseen (TYKL/aud/1344). Monelle saariston yrittäjälle katastrofaalisen kevään jälkeen kesän matkailijavirrat toivat kuitenkin menestyksen tullessaan. Esimerkiksi Utössä matkailuyrittäjä Hanna Kovanen kertoi, miten koko Utö suljettiin matkailijoilta 16. maaliskuuta lähtien toukokuun loppuun asti, jotta tauti ei leviäisi paikallisiin matkailijoiden kautta. Kovanen kuitenkin koki kesän olleen menestyksenkäs matkailijoiden suhteen keväästä huolimatta. (TYKL/aud/1342.) Nauvossa asuvat kalakauppiat kokivat pandemian tuoneen epävarmuuden ja stressin lisäksi positiivisia taloudellisia vaikutuksia saaristokylään:

Maria: Ulkomaalaiset turistit on jäänyt pois, kotimaisia on ollut rutkasti enempi kuin koskaan ennen.

Börje: Ainakin tässä Nauvossa

Maria: Koska jonnekin halutaan mennä

Börje: Nauvo on hyötynyt koronasta. joka ikinen ravintola, kauppa, meki ja kaikki

Maria: Mutta ensimmäinen päivä kesäkuuta kukaan ei vielä tiennyt et uskaltaaks palkata mitään kesätyöläisiä, ku ei tiennyt, eli se oli hirvee stressi, eihän mellä sitä stressii ollut. Meillä oli ne kaks tyttöä tulossa ja jos meil on se kalapuoti ni kyllähän sinne voi tulla kalaa syömään, ostamaan, mutta se et jos sul on ravintola ni saaks sä pitää sitä vai ei auki vai ei ni se oli hirvee stressi se just ennen ku kausi alkaa mut kaikki on kyllä must tuntuu ihan tyytyväisiä.

Börje: Muuttus päinvastaiseksi mitä ne oli luullu, joo enemmän tuli mitä ne uskalsi ajatella.

(TYKL/aud/1337.)

Mökkeilyn lisäksi pandemia on vaikuttanut myös veneilyn suosioon, sillä uusia vesikulkuneuvoja rekisteröitiin tammi–heinäkuussa yhteensä 2363 kappaletta, eli 25 % enemmän vuoteen 2019 verrattuna (www9). Myös Högsårassa asuva matkailuyrittäjä Jenny Örnell-Backman huomasi sen, miten erityisesti uudet veneilijät löysivät saariston:

– – jos saa sanoa et meil ei oo ikinä ollut näin onnistunut kesä kun nyt, et ihan ihmeellistä et jotenkin meilläkin, kun on toi ravintola niin suurin osa

on terassia ja heti alusta sai pitää niinku 100 prosenttisesti noi terassit auki niin niin tota se on vaan ollu hyvä asia meille. Ja just kotimaanmatkailu, ni sen on huomannut, et nyt on ollut paljon enemmän veneilijöitä ja uusia veneilijöitä ja ihmiset jotka ei oo ikinä käynyt saaristossa on käynyt ja toivottavasti ens kesä on sitten sama. Et ne jotka nyt tän vuoden tuli ja ihastui ni ehkä ne tulee uudestaan ja just jos ajattelee et venekaupatkin tai veneet on mennyt kaupaks nyt tosi paljon niin en usko et ne heti nyt myy sen veneen niin kai se on sit ens kesäkin toivottavasti. Jää nähtäväksi. (TYKL/aud/1339.)

Jotta matkailuelinkeino elpyy pandemian aiheuttamista ongelmista, Paraisten kaupunki on Varsinais-Suomen liiton aluekehitysrahan avulla lanseerannut Turunmaan syksy -hankkeen. Hanke tarjoaa apua Turunmaan seudulla sijaitsevien matkailusektorin yrityksille COVID-19 aiheuttamista häiriöistä toipumiseen ja sen tavoitteena on matkailusesongin pidentäminen erityisesti syyskaudella, sekä uusien tuotteiden kehittäminen. Hanke pyrkii pidentämään matkailusesonkia tekemällä yhteistyötä alueen yritysten kanssa luomalla uusia matkailukonsepteja ja palveluita, joilla saadaan houkuteltua yhä laajempia matkailijaryhmiä lähialueilta saariston tapahtumiin. Hanke tarjoaa yrityksille myös tuotteistamis- ja digitaalisuustyöpajoja, sekä mahdollisia vaihtoehtoisia tapoja toimia ja luoda liikevaihtoa pandemian jatkuessa. (www6b. & TYKL/aud/1344.)

Kansainväliseen matkailuun on vaikuttanut aikaisemmin myös muita kriisejä, kuten syyskuun 11.päivän terroristihyökkäys New Yorkissa, sekä aikaisemmat taudit: SARS-viruksen (Severe Acute Respiratory Syndrome) leviäminen vuosina 2002–2003 ja MERS-viruksen (Middle East Respiratory Syndrome) leviäminen vuosina 2012–2015 sekä Ebola vuosina 2013–2014. Näillä ei kuitenkaan ollut pitkäaikaista vaikutusta turismin kehitykseen, sillä matkailu on vuosien varrella aina kimmonnut takaisin kohdatessaan ulkoisia ärsykeitä. Stefan Gössling, Daniel Scott & C. Michael Hall väittävätkin, että tämänhetkisen tiedon valossa, COVID-19-pandemiasta selviäminen tulee olemaan vaikeampaa. Viruksen päästyä kontrolliin, toivoo moni, että maailma palaisi ennalleen. Tappioita saatetaan yli kompensoida jopa yhä aggressiivisemmalla kasvulla. Pandemia kuitenkin muistuttaa myös muista kriiseistä, jotka eivät ole yhtä välittömiä, mutta jopa enemmän maailmaa mullistavia, kuten ilmastonmuutos. Riski uusien patogeenien leviämisessä kasvaa ilmastonmuutoksen myötä, sillä se johtaa ihmisten muuttoliikkeeseen. Turismi onkin merkittävä kasvihuonepäästöjen aiheuttaja,

jolla on vaikutuksia pandemioiden leviämiseen niin suoraan kun epäsuoraankin. Vaikka matkailuala on kärsinyt paljon pandemiasta, on jopa toivottavaa, ettei se palaudu täysin entiseensä, sillä muun muassa lentoliikenteen ja majoitusliikkeiden ylikapasiteetti eivät ole olleet linjassa kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa. (Gössling ym. 2020, 3–15.)

9. Lopuksi: Kestävän matkailun mahdollisuudet Turun saaristossa

9.1 Mihin matkailu on menossa?

Matkailu ei koskaan voi olla täysin kestävä, sillä se aina kuluttaa luonnonresursseja ja aiheuttaa päästöjä. Kestävään kehitykseen panostamisessa on kuitenkin potentiaalia, sillä ympäristötietoisuus on enemmässä määrin trendikästä ja kestävyys on nykyään yksi matkailukohteen valintakriteereistä. (Blinnikka ym. 2012c, 71–72.) Koko matkailuala on herkkä muutoksille ja matkailun tulevaisuuteen vaikuttaa suuresti muun muassa muuttuvat globaalit kohderyhmät, kestävyteen panostaminen, teknologia ja digitalisaatio sekä liikkumisessa tapahtuvat muutokset. Juuri kestävyteen liittyvät seikat ovat koko alan tulevaisuuden ja yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden kannalta avainasemassa. Vastuullisen matkailun tulee ottaa huomioon ympäristönäkökulmien lisäksi sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset näkökulmat. (TEM 2019, 18–20.) Saariston näkökulmasta hyödyllistä olisi integroida matkailu koko seutukunnan alueella suunnitellusti muihin elinkeinotoimintoihin. Tärkeää on myös huomioida tekijät, jotka ovat jo kestävä kehityksen mukaisia ja tunnistaa ne tekijät, joissa olisi vielä parannettavaa (Vuoristo 2002, 22). Ottamalla huomioon kaikki matkailun sidosryhmät, voidaan tehdä matkailusta kestävämpää.

Matkailun kestävyys ja kasvu voivat tapahtua samanaikaisesti, eivätkä ne ole toistensa vastakohtia. Kestävää kasvua on mahdollista saavuttaa tekemällä kulttuurisesti, sosiaalisesti, ympäristöllisesti ja taloudellisesti vastuullisia valintoja. Erityisesti Pohjoismaissa on hyvät lähtökohdat sekä yhteinen tahtotila kestävyden huomiointiin, kehittämiseen sekä toteutumiseen. Tämä vaatii kuitenkin sitoutumista toimenpiteisiin sekä riittävää resursointia ja toimijoiden välistä yhteistyötä. Kestävän matkailun kasvulla on mahdollisuus myös edistää Suomen kestävä kasvua. (TEM 2019, 25.) Kestävän matkailun kehittämistoimenpiteistä johtuvien tulosten syntyminen on kuitenkin kaikkien osapuolten etu.

Luotomatkailu saattaa aiheuttaa yhä enemmän kysyntää tulevaisuudessa. Muun muassa asuin ympäristön muuttuminen kaupunkimaisemmaksi, ammattirakenteen muuttuminen toimihenkilövaltaisemmaksi, korkeampi koulutustaso sekä kesämökkien omistamisen lisääntyminen ovat kaikki tekijöitä, joilla voi olla suuri vaikutus luotomatkailun

kasvuun. (Pouta & Sievinen 2002, 154.) Luontomatkailua tullaan mitä todennäköisemmin hakemaan myös saaristosta, missä sen meri ja luonto tarjoavat erilaisia matkailumahdollisuuksia. Saariston matkailun tulevaisuudessa saattaa näkyä juuri lintuharrastukset, kasviretket sekä luontovalokuvausretket, jotka hyödyntävät saariston luontoa monipuolisesti ja kestävästi, ilman traditionaalista keräilyä, saalistusta tai kalastusta. Toisaalta luontomatkailun kehittäminen saaristossa ei ole yksinkertaista, sillä ihmiset tulevat hakemaan saaristosta eri asioita. Matkailun kehittämisen tavoite täytyy kuitenkin olla selkeä, sillä kaikki matkailun eri muodot eivät sovi yhteen. (Vuorinen 2002, 70 & 75.)

9.2 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa tavoitteenani on ollut Turun saariston matkailun eri osa-alueiden tarkasteleminen kestävä matkailun näkökulmasta. Tutkimukseni on pyrkinyt vastaamaan siihen, miten saaristoa voidaan kehittää niin, että se on kestävä ja samalla myös paikallisten asukkaiden ja heidän kulttuurinsa huomioivaa. Aineistoni rakentuu Turun saaristossa kesällä 2020 tekemistäni saaristolaiisten haastatteluista sekä Visit Paraisten matkailupäällikön Niina Aitamurron haastattelusta. Näiden haastatteluiden teko avasi hyvin sitä, minkälaista saaristomatkailu oli vuonna 2020, sekä minkälaista on elää kohteessa, joka täyttyy matkailijoista joka kesä.

Tutkimuksessani selvisi, että matkailun määrällinen kasvattaminen kestävästi Turun saaristossa on mahdollista, mutta se vaatii monen eri sidosryhmän huomioimista. Kaikkien sidosryhmien parantaessa omia toimintatapojaan, on syytä etsiä muitakin keinoja matkailun kestävyuden parantamiseen. Muun muassa matkailun tasaaminen kaikille vuodenajoille on matkailun kestävyttä lisäävä toimi. Sesongin ulkopuolisen matkailun lisääminen ei kuitenkaan ole helppo tai nopea toimenpide, vaan se vaatii muutosta niin matkailijoiden kulutuskäyttäytymisessä kuin palvelutarjonnassakin. Turun saaristossa kesäkauden ulkopuolinen matkailu tarvitsee muun muassa tapahtumia ja teemallista matkailutarjontaa, jotta matkailijat löytäisivät saaristoon ympäri vuoden.

Aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä on syytä vaalia Turun saaristossakin, sillä luonnon ohella kulttuuri tekee saaristosta sen, mitä se on tänä päivänä. Saariston rakennettu ympäristö, kulttuurimaisemat ja arkeologiset kohteet kärsivät suurten

massojen alla. Tästä syystä saaristonkin matkailua on syytä kehittää tavalla, joka varmistaa matkailun hallitun kasvun. Matkailijamäärien kontrolloiminen onkin yksi tärkeimpiä matkailun suunnittelun tehtäviä, jonka avulla voidaan välttää luonnon kulumisen tai pahimmassa tapauksessa sen tuhoutuminen. Suuret matkailijamäärät aiheuttavat samalla tavalla ulkoista painetta myös aineettomaan kulttuuriperintöön, jos esimerkiksi saaristolaisten perinteitä tai tapoja ei kunnioiteta. Saaristomatkailu ei olisi sama ilman saaristolaiskulttuuria, asukkaita, alkuperäiselinkeinoja tai luonnonympäristöä. Maritta Lindqvist sanookin ”Ilman aitoa saaristoa ei voi olla saaristomatkailua. Saaristomatkailuelinkeinon toimijoiden tehtävä on siis myös vaalia ja jopa elvyttää alueen omaleimaista perinnettä” (Lindqvist 2002, 136).

Kulttuurisesti kestävässä matkailussa tulisi paikallisyhteisöllä olla paikka matkailun kehittämisessä ja suunnittelussa. Kenttätöaineistostani selvisi, että saaristolaisia otetaan jossain määrin mukaan matkailun kehittämiseen, vaikka osittain ajatellaankin, että saaristolaisten tietämystä voisi käyttää hyväksi matkailutuotteissa vielä enemmän. Matkailun näkökulmasta kulttuuriseen kestävyYTEEN kuuluu myös matkailijoiden ja kohdeyleisön vallitseva molemminpuolinen kunnioitus. Tutkimuksessani selvisi, että saaristolaisten suhtautuminen saaristomatkailijoihin on tällä hetkellä yleisesti positiivista. Lukuun ottamatta ympäristön kulumista tai satunnaisia negatiivisia kohtaamisia matkailijoiden kanssa, matkailu koettiin positiivisena, saaristoa kehittävänä toimintana. Matkailun nähtiin vaikuttavan myönteisesti erityisesti teiden kuntoon, palveluihin sekä yhteysalusliikennöintiin. Toivomuksena saaristolaisilla oli, että saariston matkailua toteutettaisiin jatkossakin vastuullisesti, sillä tilaa ja potentiaalia sille olisi.

Tutkimukseni on ajankohtainen, sillä ilmastonmuutos on maapallon tämänhetkisistä ympäristöriskeistä suurin, joka tulee vaikuttamaan myös tulevaisuuden matkailijavirtoihin. Tämän päivän matkailu vaatii kestävyYTEEN tähtääviä toimenpiteitä, joita olen tuonut tutkimuksessani esiin ekologisen kestävyYTEEN kautta. Tähän liittyy muun muassa vastuullisten matkailupalveluiden tarjoaminen matkailijoille sekä luonnonympäristön suojeleminen. Matkailijoiden on myös itse opittava tunnistamaan kestäviä asioita, joihin heillä itsellään voi olla vaikutus. Kaiken kaikkiaan koko matkailusektoria tulisi kannustaa vastuullisiin valintoihin muun muassa koulutuksen, viestinnän ja markkinoinnin avulla.

Tutkimukseni käsittelee vain rajatun määrän kokemuksia saariston tietyiltä alueilta. Turun Saaristoon kuuluu kuitenkin yli 22 000 saarta, joissa on paljon eroavaisuuksia niin luonnon, kielen tai kulttuurinkin osalta. Myös matkailutoiminnot vaihtelevat suuresti toisten saarten ollessa suositumpia matkailijoiden keskuudessa kuin toisten. Nämä huomioon ottaen koen, että saaristossa riittää vielä tutkittavaa matkailun saralla paljon. Uskon kuitenkin, että oma tutkimukseni avaa niitä kestävän matkailun osa-alueita, joita juuri Turun saariston matkailun kestävässä kehittämisessä täytyy ottaa huomioon. Matkailun kestävyyttä tulisikin tutkia ja kehittää jatkuvasti, jotta voimme tulevaisuudessakin nauttia Turun saariston kauniista luonnosta.

Lähteet

Tutkimusaineistot

Etnologian TYKL-kokoelma, Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksen arkisto, Turun yliopisto

Haastattelija Karoliina Haapalehto 2020

TYKL/aud/1337 Börje Öhman & Maria Carling (Nauvo)

TYKL/aud/1338 Johanna Antila (Velkua)

TYKL/aud/1339 Jenny Örnell - Backman (Högsåra)

TYKL/aud/1340 Bosse Mellberg (Korppoo)

TYKL/aud/1341 Antonia Ringbom (Korppoo)

TYKL/aud/1342 Hanna Kovanen (Utö)

TYKL/aud/1343 Heikki Saarinen (Rymättylä)

TYKL/aud/1344 Niina Aitamurto (Visit Parainen)

Kuvat

Kuva1. Haapalehto, Karoliina 2021. *Saariston kartta*. Digitaalinen kuva.

Kirjallisuus

Asikainen, Eveliina, Blinnikka, Petra & Kivikangas, Katja 2012. Kestävyys osana maaseutumatkailuyrityksen/- tuotteen laatua. Blinnikka, Petra (toim.) *Maaseutumatkailu – kestävyyslaji? Näkökulmia kestävään matkailuun maaseudulla*: 17–24. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 127. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Saatavissa:

www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38896/JAMKJULKAISUJA1272012_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Blinnikka, Petra 2012a. Tervetuloa tutustumaan kestävään matkailuun! Blinnikka, Petra (toim.) *Maaseutumatkailu – kestävyyslaji? Näkökulmia kestävään matkailuun maaseudulla*: 7–8. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 127. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Blinnikka, Petra, Asikainen, Eveliina 2012b. Esteettömyyden merkitys maaseutumatkailuyritysten kilpailukyvyyn kannalta. Blinnikka, Petra (toim.) *Maaseutumatkailu – kestävyyslaji? Näkökulmia kestävään matkailuun maaseudulla*: 40–48. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 127. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Blinnikka, Petra, Kivikangas, Katja, Matilainen, Anne & Torniainen, Annika 2012c. Kestävän matkailun kehittämisestä. P. Blinnikka (Toim.). *Maaseutumatkailu – kestävyyslaji? Näkökulmia kestävään matkailuun maaseudulla*: 69–72. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 127. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Bramwell, Bill & Sharman, Angela 2000. Approaches to sustainable tourism planning and community participation: the case of the Hope Valley. Richards, Greg & Hall, Derek (toim.) *Tourism and sustainable community development*: 17–35 Lontoo: Routledge.

Berkes, Fikret, Folke, Carl & Gadgil, Madhav 1995. Traditional Ecological Knowledge, Biodiversity, Resilience and Sustainability. Perrings, C.A., Mäler KG., Folke C., Holling C.S. & Jansson BO. (toim.) *Biodiversity Conservation. Ecology, Economy & Environment*, vol 4. Springer: 269–287. Dordrecht: Kulwer Academic Publishers. Saatavilla: doi10.1007/978-94-011-1006-8_15

BF 2020. *Travel in Finland, summer season 2020*. Helsinki: Business Finland & Visit Finland. Saatavilla: www.businessfinland.fi/4a9e85/contentassets/6518a681474e404bbdeddd4412592876/summer-2020-review.pdf

Caalders, Janine 2000. Tourism in Friesland: a network approach. Richards, Greg & Hall, Derek (toim.) *Tourism and sustainable community development*: 185–204. Lontoo: Routledge.

Edelheim, Johan 2017. Matkailunähtävyys. Edelheim, Johan & Ilola, Heli (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*: 53–58. Rovaniemi: Lapland University Press.

Edelheim, Johan & Ilola, Heli (toim.) 2017. *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*: 53–58. Rovaniemi: Lapland University Press.

Ehn, Billy, Löfgren, Orvar 1982. *Kulturanalys: ett etnologiskt perspektiv*. Tukholma: Liber.

Enges, Pasi, Mahlamäki, Tiina & Virtanen, J. Timo 2015a. Arki, juhla ja pyhä. Jaana Kouri (toim.), *Askel kulttuurien tutkimukseen* 61–99. Ethnos toimite 17. Helsinki: Ethnos ry.

Enges, Pasi, Heimo, Anne, Mahlamäki, Tiina & Virtanen, Timo J. 2015b. Tila, paikka ja ympäristö. Jaana Kouri (toim.), *Askel kulttuurien tutkimukseen*: 133–150. Turku: Turun yliopisto.

Fingeroos, Outi & Jouhki, Jukka 2014. Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: Metodien monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Hämeenaho, Päivi & Koskinen-Koivisto, Eerika (toim.), *Moniulotteinen etnografia* 79–108. Ethnos toimite 17. Helsinki: Ethnos ry.

Goodall, Brian & Stabler, Mike 2000. Environmental standards and performance measurement in tourism destination development. Richards, Greg & Hall, Derek (toim.) *Tourism and sustainable community development*: 63–82. Lontoo: Routledge.

Goodwin, Harold 2016. *Responsible Tourism: Using Tourism for Sustainable Development, 2nd edition*. Oxford: Goodfellow Publications.

Gössling, Stefan, Scott, Daniel & Hall, C. Michael 2020. Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19: 1–20. *Journal of Sustainable Tourism* 29:1
Saatavissa: <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1758708>

Haanpää, Minni, Hakkarainen, Maria & García-Rosell, José-Carlos 2014. Etnografia kehittämisen välineenä. Päivi Hämeenaho & Eerika Koskinen–Koivisto (toim.), *Moniulotteinen etnografia*: 287–307. Ethnos toimitte 17. Helsinki: Ethnos ry.

Hellén, Krista 2002. ”—ne likaa, rähjää ja sohlaa”. Nurminen, Hanna (toim.) *Elämää ja elämyksiä saaristossa*: 53–66. Turku: Kirja-Aurora ja Nuotta-hanke.

Hemmi, Jorma 2005. *Matkailu, ympäristö, luonto, osa1*. Sotkamo: Suomen pienkustantajat.

Hieta, Hannele, Hovi, Tuomas & Ruotsala, Helena 2015. Kulttuuriperintö. Jaana Kouri (toim.), *Askel kulttuurien tutkimukseen*: 311–322. Turku: Turun yliopisto.

Hokkinen, Lauri 2006. Saariston rengastien matkaopas. Kaarina: Lauri Hokkinen.

Hovi, Tuomas 2017. Kulttuurimatkailu. Edelheim, Johan & Ilola, Heli (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*: 64–70. Rovaniemi: Lapland University Press.

Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika 2014: Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Päivi Hämeenaho & Eerika Koskinen–Koivisto (toim.), *Moniulotteinen etnografia* 7–31. Ethnos toimitte 17. Helsinki: Ethnos ry.

Katiskoski, Lauri 2014. ”No onhan naantalilainenki ny sentään parempi olla ku turkulaine!” *Naantalin saaristokaupungin kuntaliitos kuntalaisen kokemana*. Turku: Turun yliopisto.

Konu, Henna 2017. Hyvinvointimatkailu. Edelheim, Johan & Ilola, Heli (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*: 76–81. Rovaniemi: Lapland University Press.

Korvela, Pirjo, Tuomi-Gröhn, Terttu 2014. *Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohdissa*. Helsinki: Kuluttajantutkimuskeskus.

Koskihaara, Niina & Kyyrö, Jere. Identiteetti. Jaana Kouri (toim.), *Askel kulttuurien tutkimukseen*: 237–261. Turku: Turun yliopisto.

Kouri, Jaana 2015: Johdanto. Jaana Kouri (toim.), *Askel kulttuurien tutkimukseen*: 15–39. Turku: Turun yliopisto.

Lanki, Sanna 2005. Pro Gradu: *Joppaus kulttuurisena ilmiönä : matkailullinen näkökulma paikalliskulttuuriin ja sen tuotteistamiseen*. Turku: Turun Yliopisto.

Lappi, Tiina-Riitta 2005. Etnologinen tutkimus osana yhteiskunnallista keskustelua. Korkiakangas, Pirjo, Olsson, Pia & Ruotsala, Helena (toim.), *Polkuja etnologian menetelmiin*: Ethnos-toimite 11. Helsinki: Ethnos ry.

Lappi, Tiina-Riitta 2007. *Neuvottelu tilan tulkinnoista. Etnologinen tutkimus sosiaalisen ja materiaalisen ympäristön vuorovaikutuksesta jyvaskyläläisissä kaupunkipuhunnoissa*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Lindqvist, Maritta 2002. Nurminen, Hanna (toim.), *Elämää ja elämyksiä saaristossa. Näkökulmia kestävään matkailuun*: 135–152. Turku: Kirja-Aurora ja Nuotta-hanke.

Löfgren, Orvar 1999. *On Holiday: a History of Vacationing (California Studies in Critical Human Geography; 6)*. Vol. 6. Berkeley: University of California Press.

Marttila, Annamaria 2014. Tutkijan positiot etnografisessa tutkimuksessa – Kentän ja kokemuksen dialoginen rakentuminen. Hämeenaho, Päivi & Koskinen–Koivisto, Eerika (toim.), *Moniulotteinen etnografia*: 362–392. Ethnos toimite 17. Helsinki: Ethnos ry.

Matilainen, Anne, Peltola, Mikko, Lindroos, Juha 2012. Kestävyydestä kilpailuetu maaseutumatkailun yrityksille? Blinnikka, Petra (toim.) *Maaseutumatkailu – kestävyyslaji? Näkökulmia kestävään matkailuun maaseudulla*: 62–68. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 127. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Merilahti, Kaisa 2002. Maaseutumatkailutuotteen valinta: Vaikuttaako ympäristöystävällisyys ostopäätökseen? Blinnikka, Petra (toim.) *Maaseutumatkailu – kestävyyslaji? Näkökulmia kestävään matkailuun maaseudulla*: 33–39. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 127. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Nuijanmaa, Susanna & Matilainen, Anne 2012. Kulttuurista voimaa maaseutumatkailuun? Blinnikka, Petra (toim.) *Maaseutumatkailu – kestävyyslaji? Näkökulmia kestävään matkailuun maaseudulla*: 49–56. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 127. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Nurminen, Hanna 2002. Kulttuuritapahtumia ja kestävä matkailu. Nurminen, Hanna (toim.), *Elämää ja elämyksiä saaristossa. Näkökulmia kestävään matkailuun*: 177–191. Turku: Kirja-Aurora ja Nuotta-hanke.

Page, Stephen J. 2007. *Tourism Management: managing for change*, second edition. Oxford: Elsevier Ltd.

Paraisten kaupunki 2019. *Paraisten keskustan yleiskaava: Selvitys kaupallisista ja julkisista palveluista*. Paraisten kaupunki, Ympäristöosasto, Kaavoitusyksikkö. Saatavissa: https://www.pargas.fi/dynasty/fi_FI/kokous/20194667-10-1.PDF

Peltola, Mikko, Torniainen, Annika 2012. Perinteinen elämäntapa ja kestävyys pienissä raippaluodon maailmanperintöalueen matkailuyrityksissä. Blinnikka, Petra (toim.) *Maaseutumatkailu – kestävyyslaji? Näkökulmia kestävään matkailuun maaseudulla*: 57–61. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 127. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Pesonen, Juho 2017. Matkailun liiketoiminta. Edelheim, Johan & Ilola, Heli (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*: 125–131. Lapland University Press, Rovaniemi.

Pihlman, Sirkku 2015. Kulttuuriperintö. Jaana Kouri (toim.), *Askel kulttuurien tutkimukseen*: 311–322. Turku: Turun yliopisto.

Pouta, Eija & Sievinen, Tuija 2002. Eteläsuomalaiset luontomatkailijat ja luontomatkojen suuntautuminen. *Terra* 114: 3, 149–156 Metsäekonomian laitos, Helsingin yliopisto & Metsäntutkimuslaitos, Vantaan tutkimuskeskus.

Pursimo, Elina 1994. Pro gradu: *Elämää luonnon ja yhteiskunnan ehdoilla - Monitoimitalous Velkuan saaristokunnassa 1900-luvun alusta vuosisadan jälkipuoliskolle*. Turku: Turun yliopisto.

Richards, Greg & Hall, Derek 2000. *Tourism and sustainable community development*. Lontoo: Routledge.

Ruotsala, Helena 2005. Matkoja, muistoja, mielikuvia: kansatieteilijä kentällä. Pirjo Korkiakangas, Pia Olsson & Helena Ruotsala (toim.), *Polkuja etnologian menetelmiin*: 45–76. Ethnos-toimite 11. Helsinki: Ethnos ry.

Saarinen, Jarkko 2017. Matkailun maantiede. Edelheim, Johan & Ilola, Heli (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*: 42–48. Rovaniemi: Lapland University Press.

Siivonen, Katriina 2002. Kulttuuria kestävästi matkailun tarpeisiin. Nurminen, Hanna (toim.), *Elämää ja elämyksiä saaristossa. Näkökulmia kestävään matkailuun*: 37–52. Turku: Kirja-Aurora ja Nuotta-hanke.

Siivonen, Katriina 2006. *Kulttuurista kestävyttä*. Helsinki: Ethnos.

Siivonen, Katriina 2008a. *Saaristoidentiteetit merkkien virtoina: varsinaissuomalainen arki ja aluekehitystyö globalisaation murroksessa*. Turku: Turun yliopisto.

Siivonen, Katriina 2008b. Kansatiede ja murrosten tutkimus. Varsinais-Suomen saaristo informaatioajan murroksessa. *Elore*. vol. 15 – 2/2008. Joensuu: Suomen Kansatietouden Tutkijain Seura ry. Saatavissa: http://www.elore.fi/arkisto/2_08/sii2_08.pdf

Siivonen, Katriina 2011. Local Culture as a Resource in Regional Development in the Southwest-Finland Archipelago. *Journal of Ethnology and Folkloristics*, vol 3 No 2, 47–64. Saatavilla: <https://www.jef.ee/index.php/journal/article/view/12>

Simola, Anne 2011. *Pro gradu: Joki matkailun ja kulttuurin tilana: -Turun kulttuuripääkaupunkivuoden mahdollisuudet Aurajokialueen matkailun kehittämiseksi*. Turku: Turun yliopisto

Sonck-Rautio, Kirsi 2019. *The fishers of the Archipelago Sea : resilience, sustainability, knowledge and agency*. Turku: University of Turku.

Suutala, Maria 2008. *Onnellisia lemmiä ja viisaita ihmisiä – Elämää saariston luontaistaloudessa ja sen muutoksia*. Huhmari: Kasprint

TEM 2019. Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista: Suomen matkailuun Suomen matkailustrategia 2019–2028 ja toimenpiteet 2019–2023. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:60* Saatavissa: <https://tem.fi/documents/1410877/2735818/Suomen+matkailustrategia+2019-2028/8954acc-f137-58b9-bd67-e07e01e8d10c/Suomen+matkailustrategia+2019-2028.pdf>

Tiehallinto 2004. *Matkailuteiden määrittely - Periaatteet*. Helsinki. Saatavissa: https://julkaisut.vayla.fi/pdf/1000080-v-04matkteiden_mperiaat.pdf

Toivonen, Sanni 2017. Opinnäytetyö: *Turun saariston matkailun vetovoimatekijät*. Haaga Helia. Saatavissa: <https://core.ac.uk/download/pdf/84799623.pdf>

Tuominen, Riina 2019. Matkailun hiilijalanjälki. Koivula, Eeva & Tuominen, Riina (toim.) *Etelä-Savon matkailun hiilijalanjälki -Kohti vastuullista matkailua*. XAMK Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Tuulentie, Seija 2017. Matkailun sosiologia. Edelheim, Johan & Ilola, Heli (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet: 207–211*. Rovaniemi: Lapland University Press.

Tyrväinen, Liisa 2017. Matkailun ympäristövaikutukset. Edelheim, Johan & Ilola, Heli (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet: 93–99*. Rovaniemi: Lapland University Press

UNWTO 1998. *Guide for local authorities on developing sustainable tourism*. Madrid: WTO.

Vainikka, Vilhelmiina 2017. Massaturismi. Edelheim, Johan & Ilola, Heli (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet: 26–31*. Rovaniemi: Lapland University Press

Varsinais-Suomen liitto 2013. *Varsinais-Suomen käsikirja 2013*. Turku: Varsinais-Suomen liitto.

Vepsäläinen, Mia 2017. Mökkeily. Edelheim, Johan & Ilola, Heli (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet: 87.92*. Rovaniemi: Lapland University Press

Vuorinen, Ilpo 2002. Saaristomeren ympäristökeskustelun ongelmakohtia. Nurminen, Hanna (toim.), *Elämää ja elämyksiä saaristossa. Näkökulmia kestäväan matkailuun: 67–78*. Turku: Kirja-Aurora ja Nuotta-hanke.

Vuoristo, Kai-Veikko 2002. Kestävä matkailukehitys maantieteellisen tutkimuksen näkökulmasta. Nurminen, Hanna (toim.), *Elämää ja elämyksiä saaristossa. Näkökulmia kestävään matkailuun*: 13–52. Turku: Kirja-Aurora ja Nuotta-hanke.

Elektroniset lähteet

www1a. Tilastokeskus: *Käsitteet*.

www.stat.fi/meta/kas/matkailu.html (Viitattu 1.10.2020)

www1b.= Tilastokeskus: *Kielisuhde 2021*.

www.stat.fi/fi/luokitukset/kielisuhde/ (Viitattu 12.12.2020)

www2.=Suomen YK-Liitto: *Kestävä kehitys*.

www.ykliitto.fi/yk-teemat/kestava-kehitys (viitattu 1.10.2020)

www3.=Kemiönsaaren kunnan verkkosivut: *Perustietoa paikkakunnasta*.

www.kemionsaari.fi/fi/kunta_paatokseteko/perustietoa_paikkakunnasta (Viitattu 20.1.2021)

www4.=valtioneuvoston kanslian ylläpitämät kestävän kehityksen verkkosivut: *Mitä on kestävä kehitys?* <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys> (Viitattu 1.12.2020)

www5.=Kustavin kunnan verkkosivut: *Matkailu*.

www.kustavi.fi/matkailu/saariston-rengastie (Viitattu 1.2.2021)

www6a.=Paraisten kaupungin virallinen matkailusivusto: *Pieni rengastie*.

<https://visitparainen.fi/fi/pieni-rengastie/> (Viitattu 1.2.2021)

www6b.=Paraisten kaupungin virallinen matkailusivusto: *Hankkeet*.

<https://visitparainen.fi/fi/hankkeet/> (Viitattu 3.1.2021)

www7.= 12.10.2020 World Health Organisation: *Coronavirus disease (COVID-19)*.

www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19 (Viitattu 3.12.2020)

www8.= 31.7.2020 Suomen Pankki: *Mökkilainoja nostettiin ennätysmäärä kesäkuussa*.

www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/tiedotehistoria/2020/mokkilainoja-nostettiin-ennatysmaara-kesakuussa/ (Viitattu 20.11.2020)

www9.= 6.7.2020 Liikenne ja viestintävirasto: *Veneiden ensirekisteröinnit nousseet huimasti viime vuodesta*.

www.traficom.fi/fi/ajankohtaista/veneiden-ensirekisteroinnit-nousseet-huimasti-viime-vuodesta (Viitattu 3.12.2020)

www10.=Paraisten kaupungin verkkosivut: *Saaristokaupunki Parainen*.
www.pargas.fi/fi/saaristokaupunki-parainen (Viitattu 16.2.2021)

www11a.=Business Finland: *Sertifioinnit ja ohjelmat*.
www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/sertifioinnit--ohjelmat (Viitattu 1.12.2020)

www11b.= Business Finland: *Kestävyys matkailuvaltina*.
www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/kestava-matkailu-lyhyesti (Viitattu 15.11.2020)

www12a.= Naantalin kaupungin verkkosivut: *Saaristolautakunta*.
www.naantali.fi/fi/osallistuminen-ja-paatoksenteko/toimielimet/lautakunnat/saaristolautakunta (Viitattu 1.11.2020)

www12.b=Naantalin kaupungin verkkosivut: *Saaristo*.
www.naantali.fi/fi/asuminen-ja-ymparisto/asuminen/saaristo (Viitattu 1.11.2020)

www13.= 30.4.2019 Lapin ammattikorkeakoulun matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin blogi: *Vastuullisuus*.
<https://blogi.eoppimispalvelut.fi/tourismabc/vastuullisuus/> (Viitattu 2.12.2020)

www14= Reilun matkailun yhdistys: *Reilun matkailijan ohjeet*.
www.reilumatkailu.fi/reilun-matkailijan-ohjeet/ (Viitattu 4.1.2021)

www15.= Museoviraston Aineeton kulttuuriperintö -blogi: *Unescon sopimus*.
www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/unescon-sopimus (Viitattu 14.12.2020)

Liitteet

Liite 1.

Haastattelukysymykset saaristolaisille

Miten vastuullisuus ja kestävyys näkyvät saariston arjessa?

Minkälaisia tunteita matkailijat herättävät paikallisissa?

Miltä tuntuu ajatus matkailun kasvamisesta saaristossa?

Miten koetaan, että matkailu hyödyttää paikallisia ihmisiä?

Miten paikallisia hyödynnetään matkailunkehityksessä ja otetaanko paikalliset jotenkin mukaan matkailun suunnitteluun?

Mitkä asiat houkuttelevat matkailijoita saaristoon?

Mitkä ovat mahdollisia positiivisia asioita matkailun lisääntymisessä saaristossa?

Entä negatiivisia?

Miten matkailun lisääntyminen vaikuttaisi perheesi arkeen?

Miten näet kasvavan turistimäärän vaikuttavan yhteysalusten liikennöintiin?

Miten koet saariston elinkeinojen muuttuneen vuosien varrella? Onko muutosta tapahtunut omassa elinkeinossa?

Miten matkailun sesonkia olisi mahdollista pidentää?

Mitkä olivat koronapandemian vaikutukset saaristossa?

Liite 2.

Haastattelukysymykset Niina Aitamurrolle

Minkälaisia hankkeita saaristossa tehdään matkailun lisäämiseksi ja näkykö vastuullisuus ja kestävä kehitys näissä hankkeissa jotenkin?

Miten matkailun sesonkia yritetään pidentää tai miten sitä olisi mahdollista pidentää?

Onko teillä tietoa siitä, miten paikalliset suhtautuvat matkailijoihin ja matkailun kasvaviin määriin?

Miten koetaan, että saariston matkailu hyödyttää paikallisia ihmisiä?

Miten paikallisia hyödynnetään matkailun kehittämisessä?

Miten kasvava matkailu on muuttanut saariston elinkeinoja?

Miten kasvavien turistimäärien nähdään vaikuttavan yhteysalusten liikennöintiin?

Onko suomalaisten ja ulkomaisten välillä jotain suuria eroja siinä, mitä he hakevat juuri saariston matkailusta?

Onko matkailijoiden motiivit muuttuneet viimevuosina? Näkykö esimerkiksi matkailijoiden ekologiset arvot enemmän?